

Hoogheemraadschap van
Rijnland

Programma- Jaarverslag 2019

**Jaarverslag en
-rekening 2019**

Archimedesweg 1
postadres:
postbus 156
2300 AD Leiden
telefoon (071) 3 063 063
telefax (071) 5 123 916

INHOUDSOPGAVE

Dashboard	3
Samenvatting	5
1. Jaarverslag 2019 per programma	11
1.1 Programmaverantwoording 2019	11
1.1.1 Exploitatierekening naar programma's	11
1.1.2 Waterveiligheid	12
1.1.3 Voldoende water	17
1.1.4 Schoon en Gezond water	24
1.1.5 Waterketen	29
1.1.6 Bestuur, Organisatie en Dienstverlening	34
1.2 Paragrafen	43
1.2.1 Ontwikkelingen 2019 ten opzichte van de programmabegroting 2019	43
1.2.2 Paragraaf incidentele baten en lasten	44
1.2.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen	45
1.2.4 Personele paragraaf	46
1.2.5 Waterschapsbelastingen	49
1.2.6 Risicoparagraaf en weerstandsvermogen	52
1.2.7 Financiering	54
1.2.8 Stand van zaken Rijnlandse verbonden partijen 2019	56
1.2.9 Bedrijfsvoering	58
1.2.10 EMU-saldo	59
1.2.11 Top inkomens	60
2. Jaarrekening 2019 Algemeen	61
2.1 Exploitatierekening naar programma's (bedragen x € 1 mln)	61
2.2 Exploitatierekening naar taken (inclusief toelichting)	62
2.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten (inclusief toelichting)	64
2.4 Balans per 31 december 2019 (inclusief toelichting)	67
2.5 Top inkomens	78
3. Overige gegevens	79
3.1 Controleverklaring	79
Bijlage 1 Overzichten investeringen	84
Bijlage 2 Restriscio's	90
Bijlage 3 Meldingen en incidenten 2019	92
Bijlage 4 Besluit	93

Dashboard

Scores per programma

[Waterveiligheid](#)[Voldoende water](#)[Schoon en gezond water](#)[Waterketen](#)[BOD](#)

Toelichting scores

Op schema, binnen de kaders.

Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.

Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting.

Resultaat 2019

x € 1 mln	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019
Lasten	€ 229,8	€ 230,5	€ 232,3
Baten	€ 236,4	€ 232,2	€ 222,7
Resultaat voor bestemming	€ 6,6	€ 1,7	-/- € 9,6
Inzet reserves	-/- € 1,7	-/- € 1,7	€ 9,6
Resultaat	€ 4,9	€ 0,0	-/- € 0,0

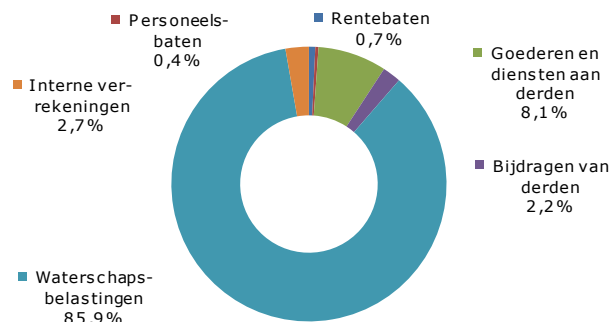
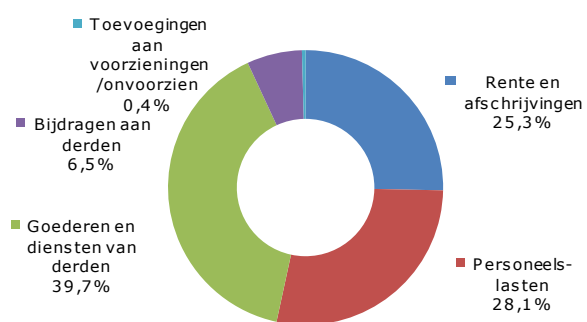
Balans per 31 december 2019 en 31 december 2018

Vaste activa	Passiva	Vaste activa	Passiva
€ 649 mln	€ 83 mln	€ 642 mln	€ 75 mln
€ 566 mln	€ 567 mln	€ 567 mln	€ 567 mln
2019	2019	2018	2018

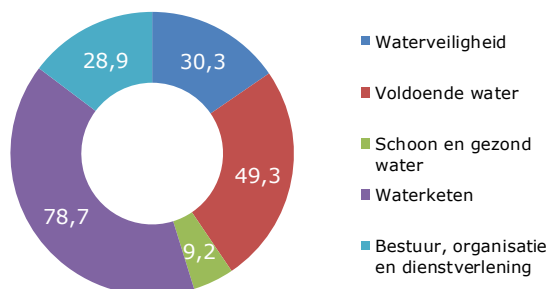
Reserves en voorzieningen Netto schulden

bedragen x € 1 mln	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019
Totale schuldenpositie	€ 566,0	€ 580,0	€ 580,0
% van de belastingopbrengsten	279%	290%	295%
Totale kapitaallasten	€ 58,2	€ 60,4	€ 60,6
% van de belastingopbrengsten	28,7%	31,7%	30,9%

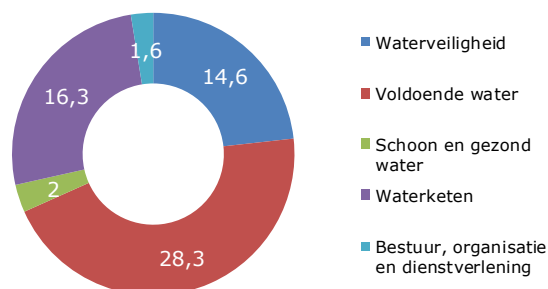
Lasten en baten

Lasten programma's (x € 1 mln)

Bruto investeringen programma's (x € 1 mln)

(x € 1 mln)	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Verschil	Jaarrekening 2018
ingezetenen	54,0	53,8	53,8	0,2	53,3
gebouwd	49,4	48,1	48,1	1,3	49,4
ongebouwd/overigen	4,2	4,1	4,1	0,1	4,1
wegen	2,1	2,8	2,8	-0,7	2,8
natuur	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
zuiveringsheffing bedrijven	21,8	20,5	17,2	1,3	18,0
zuiveringsheffing huishoudens	70,4	69,8	69,8	0,6	68,1
verontreinigingsheffing	1,0	0,5	0,5	0,5	0,4
Totaal	203,0	199,7	196,4	3,3	196,2
Ontwikkeling t.o.v. jaarrekening 2018	3,5%		0,1%		

Samenvatting

Toelichting scores

 Op schema, binnen de kaders.	 Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.	 Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting
--	--	--

I. De programma's

Waterveiligheid

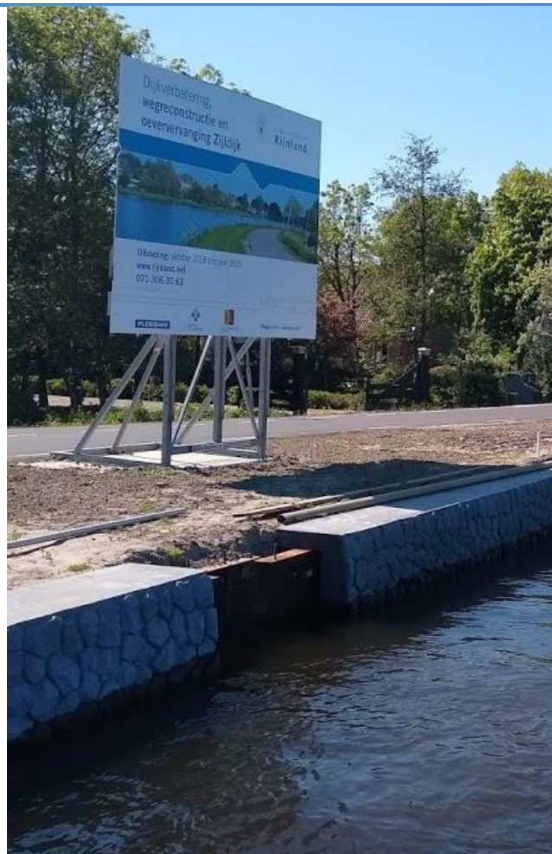

Algehele eindstand 2019

We hebben dit jaar meer dan 40 km regionale keringen op orde gebracht door versterking of herkeuring van profiel en ondergrond. Er is veel voortgang gemaakt, al zijn de jaaruitgaven relatief laag geweest.

De vertraging op de versterking van de primaire kering IJsseldijk Gouda (VIJG, 2 sluizen) hebben we niet ingelopen, maar dit geeft geen acute veiligheidsrisico's.

Tijdens de jaarlijkse inspectie hebben we veel schadepunten geconstateerd en dit heeft voor zowel handhaving als voor eigen onderhoud tot een grote opgave geleid. Als gevolg hiervan hebben we het onderhoudsbudget voor keringen dit jaar met € 0,3 mln overschreden.

Dirk II - Zijldijk

Financieel			
x € 1mln	Werkelijk 2019	Begroot 2019	% verschil
Netto exploitatiekosten	30,3	29,5	-2,7%
Bruto-investeringen	14,6	21,6	32,4%

In bovenstaand overzicht staat de gewijzigde begroting en zijn de begrote investeringen na aftrek van de concernbrede korting vermeld.

Uitgebreide toelichting van het programma:

Voldoende water

Algehele resultaten eind 2019

De voortgang van het programma heeft aandacht. Sommige afspraken hebben we behaald/liggen op schema, maar er zijn ook zorgen over achtergebleven resultaten bij de investeringsprojecten.

De piekberging N3MP is volop in uitvoering, de Haarlemmermeer is in de contractfase. We hebben voldoende peilbesluiten vastgesteld en het dagelijks peilbeheer gaat goed.

PFAS heeft gezorgd voor flinke vertraging in het baggerprogramma en in een deel van de watergebiedsplannen. Dit komt nu weer op gang. De uitvoering van de watergebiedsplannen heeft ook door diverse andere oorzaken vertraging opgelopen. De poldergemalen zijn vertraagd door diverse oorzaken, terwijl de kosten voor correctief onderhoud toenemen. We werken aan een efficiëntere uitvoeringsorganisatie voor de poldergemalen.

Piekberging N3MP

x € 1mln	Financieel		
	Werkelijk 2019	Begroot 2019	% verschil
Netto exploitatiekosten	49,3	51,2	3,7%
Bruto-investeringen	28,3	39,6	28,5%

In bovenstaand overzicht staat de gewijzigde begroting en zijn de begrote investeringen na aftrek van de concernbrede korting vermeld.

Uitgebreide toelichting van het programma:

Schoon en Gezond water**Algehele eindstand 2019**

De voorbereiding KRW3 loopt nu op schema. De VV heeft in september uitvoeringskrediet verstrekt voor de KRW2-project slibvang Langerse Plassen. Het lukt niet meer om dit project binnen de KRW2-periode (t/m 2021) af te ronden; de uitvoering zal naar verwachting tot 2023 gaan lopen. Ook het KRW2-project Zoetermeer zal uit de tweede planperiode lopen en verdient extra aandacht. De vervanging van de luchtmenginstallatie Nieuwe Meer zal niet voor het zwemseizoen van 2020 gereed zijn; de realisatie wordt nu voorzien in de winter 2020/2021.

In september heeft de VV krediet verstrekt voor de renovatie van de monumentale Kock van Leeuwensluis te Gouda, die afgelopen voorjaar 4 weken in storing was. De renovatie vindt tot begin mei 2020 plaats.

OverigPFAS

We hebben samen met andere overheden gelobbyd richting het rijk voor een Tijdelijk handelingskader PFAS en we hebben tevens inbreng geleverd voor dit handelingskader. Daarnaast hebben we een onderzoek naar PFAS uitgevoerd in waterbodemondergrond en bagger en is door het RIVM (in opdracht van Rijnland) een onderzoek afgerond naar "Risicogrenzen voor het toepassen van PFAS-houdende grond en bagger voor akkerbouw en veeteelt". Samen met de PNH, een aantal gemeenten en de omgevingsdienst zijn in Noord-Holland achtergrondwaarden voorbereid, vooruitlopend op normering.

Emissies vanuit waterketen

We hebben de aanpak voor nieuwe/opkomende stoffen en actuele lozingseisen N (stikstof) en P (fosfor) voor de awzi's vastgesteld. Zie het programma Waterketen voor onder andere de ontwikkelingen rondom de verwijdering van medicijnresten.

Werkzaamheden vispassage Spaarndam

x € 1mln	Financieel		
	Werkelijk 2019	Begroot 2019	% verschil
Netto exploitatiekosten	9,2	9,7	5,2%
Bruto-investeringen	2,0	4,6	56,5%

In bovenstaand overzicht staat de gewijzigde begroting en zijn de begrote investeringen na aftrek van de concernbrede korting vermeld.

Uitgebreide toelichting van het programma:

Waterketen

Algehele eindstand 2019

Het coalitieakkoord geeft urgentie aan de waterketen en stelt meer middelen beschikbaar. Dit is uitgewerkt naar de begroting 2020 en in 2019 zijn de voorbereidingen getroffen om voortvarend hiermee aan de slag te gaan. Zo is sinds het najaar een extra projectteam operationeel.

We hebben in 2019 de afgesproken doelen wat betreft het voldoen aan de effluentnormen gehaald. We bereiden de renovaties Zwanenburg en Haarlem WP voor, voor besluitvorming begin 2020, en hebben een businesscase voor het Groene Hart opgesteld. We hebben gewerkt aan de restpunten van de renovaties op awzi's Velsen en Leiden-ZW, maar nog niet alle problemen zijn in 2019 opgelost. De bouw van de PACAS-installatie (medicijnrestverwijdering) op Leiden-Noord hebben we in 2019 voorbereid.

In onze projecten nemen we (extra) maatregelen voor energie en circulariteit als variant op. De tussenmijlpaal uit de in 2018 vastgestelde aanpak richting energieneutraliteit hebben we in 2019 gehaald.

Proces automatisering: Vervanging hardware en software op alle zuiveringen en aangesloten gemalen.

Financieel

x € 1mln	Werkelijk 2019	Begroot 2019	% verschil
Netto exploitatiekosten	78,7	78,8	0,1%
Bruto-investeringen	16,3	26,1	37,5%

In bovenstaand overzicht staat de gewijzigde begroting en zijn de begrote investeringen na aftrek van de concernbrede korting vermeld.

Uitgebreide toelichting van het programma:

Algehele eindstand 2019

BOD scoort als programma op groen. Er zijn 2 uitzonderingen die op geel (aandacht!) scoren en dat zijn de Participatiewet en de Fysieke veiligheid. Voor Fysieke veiligheid staat de indicator op geel, omdat enerzijds de uitvoering van de maatregelen uit de Baseline Informatieveiligheid Overheden (BIO) veel tijd en aandacht vergt en anderzijds omdat er noodmaatregelen nodig bleken voor de fysieke toegang bij een aantal objecten om de veiligheid te waarborgen. We voldoen net niet aan het doel dat voor eind 2019 was gesteld aan het aantal Participatiewetbanen, daarom staat deze indicator op geel. Er is extra aandacht nodig om in 2020 tot een voldoende aantal extra participatiewet-banen te komen. Het klantcontactteam heeft de score van geel uit de Burap in groen kunnen wijzigen. De incidentmeldingen zijn binnen de norm afgehandeld, de overige vragen voor 80%. Meer aandacht voor tussenmeldingen aan de klant zal het percentage in 2020 op 90% kunnen brengen.

Week van ons water – plastic juttten
Financieel

x € 1mln	Werkelijk 2019	Begroot 2019	% verschil
Netto exploitatiekosten	28,9	28,8	-0,3%
Bruto-investeringen	1,6	2,4	33,3%

In bovenstaand overzicht staat de gewijzigde begroting en zijn de begrote investeringen na aftrek van de concernbrede korting vermeld.

Uitgebreide toelichting van het programma:

II. Exploitatie

De exploitatieresultaat ten opzichte van de begroting na wijziging bedraagt € 4,9 mln. Dit positieve resultaat is met name ontstaan door hogere opbrengsten Waterschapsbelastingen € 3,3 mln en door lagere kosten voor rente en afschrijvingen € 2,2 mln. Een uitgebreide toelichting op de Waterschapsbelastingen wordt gegeven in [paragraaf 1.2.5](#). De lagere kosten voor rente en afschrijvingen hangen samen met de lagere investeringsuitgaven. Door latere oplevering van projecten start de afschrijving later en was er minder lang vreemd vermogen nodig.

III. Investerings

De werkelijke bruto-investeringen in 2019 ad € 66,5 mln (inclusief baggerwerken) komen uit op 87% van de prognose van € 76,7 mln van de najaarsbegroting en op 62% van de investeringsbegroting van € 107,0 mln. Bij de programma's wordt een uitgebreide toelichting gegeven op de afwijkingen ten opzichte van de begroting.

IV. Personeel

De personeelslasten bedragen € 64,5 mln en zijn hiermee € 1,1 mln lager dan de begrote personeelslasten van € 65,6 mln. Dit is met name veroorzaakt door een langere doorlooptijd van vacatures.

Het totale verzuimpercentage in 2019 was 3,6%. Dit is een daling ten opzichte van 2018 met 0,6%. Deze daling wordt ingegeven door een lager aandeel van langdurige uitval (langer dan 44 dagen).

Algemeen

Het programmajaarverslag 2019 is opgesteld en door de accountant gecontroleerd. De accountant heeft de controle van het programmajaarverslag 2019 afgesloten met een volledig goedkeurende verklaring op gebied van getrouwheid en rechtmatigheid.

PROGRAMMAJAARVERSLAG 2019

1. Jaarverslag 2019 per programma

1.1 Programmaverantwoording 2019

De activiteiten van Rijnland zijn ondergebracht in vijf programma's: Waterveiligheid, Voldoende water, Schoon en gezond water, Waterketen en Bestuur, Organisatie en Dienstverlening (B.O.D.).

Een toelichting op de gestelde doelen, de gerealiseerde resultaten en de bijbehorende middelen per programma volgt in de volgende paragrafen.

De netto kosten (kosten na aftrek van opbrengsten) van de programma's zijn:

1.1.1 Exploitatierekening naar programma's

No.	Omschrijving	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
		€	€	€	€
	Netto kosten van de programma's				
1.	Waterveiligheid	30,3	29,5	27,0	28,8
2.	Voldoende water	49,3	51,2	56,1	33,2
3.	Schoon en gezond water	9,2	9,7	9,7	8,5
4.	Waterketen	78,7	78,8	79,0	73,6
5.	Bestuur, organisatie en dienstverlening	28,9	28,8	34,2	32,8
	Totaal netto kosten van de programma's	196,4	198,0	206,0	176,9
	Waterschapsbelastingen	203,0	199,7	196,4	196,2
	Resultaat voor bestemming	6,6	1,7	-/- 9,6	19,3
	Onttrekkingen aan reserves	5,9	5,9	3,5	0,7
	Egalisatie van tarieven	7,7	7,7	6,1	1,3
	Toevoeging bestemmingsreserves	-/- 15,3	-/- 15,3	0,0	-/- 20,1
	Toevoeging egalisatie reserves	0,0	0,0	0,0	-/- 0,9
	Nog te bestemmen resultaat	4,9	0,0	0,0	0,3

In de volgende paragrafen worden de resultaten en bijbehorende middelen ten opzichte van de begroting na wijziging per programma toegelicht.

Score 	1.1.2 Waterveiligheid <i>Portefeuillehouder: Ineke. van Steensel</i> <i>Resultaatmanager: Marja van Keulen</i> Doel: beschermen van het gebied en onze inwoners tegen overstromingen vanuit zee, rivieren en watersysteem.
---	--

1.1.2.1 Strategische doelstelling van het Programma Waterveiligheid

Wij beschermen ons beheergebied en de Rijnlandse inwoners tegen overstromingen vanuit de zee, de rivieren en het regionale watersysteem (de boezemwateren). Hiervoor gebruiken we een aanpak in drie lagen, de meerlaagsveiligheid:

1. We beschermen tegen overstromingen (preventie).
2. We adviseren over het beperken van de gevolgen (duurzame ruimtelijke inrichting).
3. We bereiden ons goed voor op een calamiteit (rampenbeheersing).

Toelichting scores

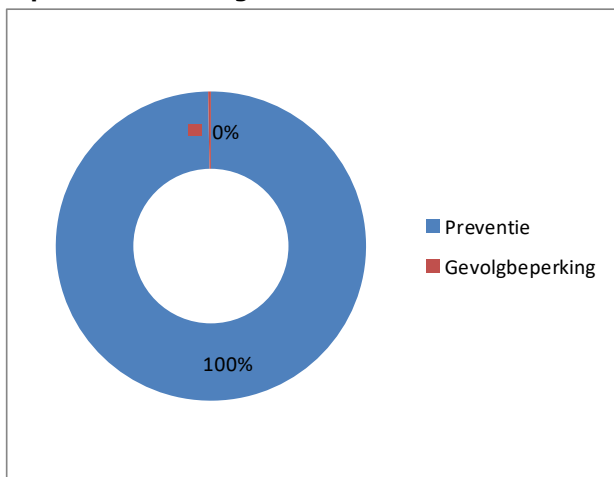
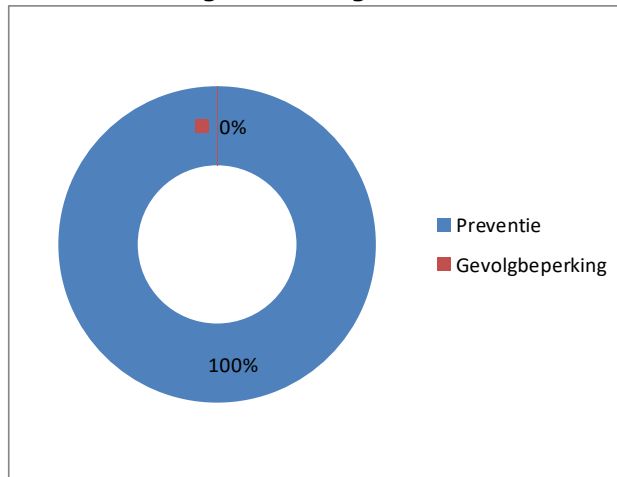
 Op schema, binnen de kaders.	 Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.	 Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting
--	--	---

1.1.2.2 Top 7 resultaten 2019

	Doel / gereed in 2019	Score	Toelichting
1	Verbeteren van ca. 25 km regionale keringen		In 2019 hebben we in totaal 43 km regionale kering op orde gebracht. Een deel van de keringen is op orde gebracht door te investeren in extra onderzoek en meer gedetailleerde toetsing. Dit zijn zeer kosteneffectieve meters. We hebben ook 19 km kering versterkt.
2	Afronding detailtoetsing resterende opgave regionale keringen		De toetsing hebben we in juli 2019 afgerond.
3	Voortzetting toetsing objecten in regionale keringen (25% gereed, loopt tot 2022)		Dit loopt conform planning. Door de krappe arbeidsmarkt, waarbij het moeilijk is benodigde expertise te krijgen en te houden, is er een groot risico dat we vanaf 2020 te maken krijgen met vertraging.
4	Planstudies voor de kunstwerken in de Spaarndammerdijk en IJsseldijk Gouda lopen		De verkenningsfase / planstudie Spaarndammerdijk loopt. We hebben prioriteit gegeven aan het voorbereiden van de uitvoering van een urgente opgave aan de Kolksluis, binnen dit project. De subsidieaanvraag bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma is daardoor doorgeschoven naar 2020. Bij IJsseldijk Gouda spoor 2, te weten Mallegatsluis en Keersluis, hebben we vertraging opgelopen door uitval van experts. Daarmee staat het bestuurlijk vaststellen van de verkenningsfase eind 2020 onder druk.
5	Actualiseren van beleidskaders op basis van evaluatie		We hebben een start gemaakt met de Nota Waterveiligheid. De Nota Waterveiligheid staat nu op de Bestuursagenda voor november 2020 en is daarmee naar achter geschoven ten opzichte van de eerdere planning, omdat eerst inzet geleverd wordt aan het BOB-traject 'Schade aan oevers en keringen'.
6	Voortzetting jaarlijkse kade-inspecties en aanpak van de geconstateerde schade		We hebben de voorjaarsinspectie in april afgerond. Hieruit zijn 44 bijzondere onderhoudspunten gekomen (buitengewoon onderhoud bij Rijnland), 47 punten dagelijks onderhoud voor Rijnland als eigenaar, en 194 aanschrijvingen (504 onderhoudspunten) aan eigenaren voor dagelijks onderhoud. Middels inzet van handhaving hebben veel aangeschrevenen hun onderhoudspunten hersteld. De resterende handhavinglocaties pakken we in 2020 verder op.
7	Inbreng veiligheid in woningbouwopgaven en omgevingsvisies		Loopt, via plantoetsing en vergunningverlening.

Overig:

In de winter en het vroege voorjaar hebben we alle regionale waterkeringen en de primaire waterkering bij Gouda geïnspecteerd (1250 km aan waterkeringen), inclusief de kunstwerken. Tijdens deze inspectie zijn met name lokale lekkages, lage locaties en andere gebreken aan de waterkering gerapporteerd. Op 2 locaties hebben we direct maatregelen genomen. Voor ongeveer 50 locaties en 21 locaties van afgelopen jaar voeren we de benodigde werkzaamheden voor buitengewoon onderhoud (en daarnaast handhavingspunten) in 2019 en 2020 uit. Vanwege de langdurige droogte hebben we tussen juli en eind september diverse rondes van droogte-inspecties op de keringen uitgevoerd. Die hebben geleid tot 6 extra locaties met werkzaamheden. Door de droogte-inspecties hebben we het testen van compartimenteringswerken naar achteren geschoven.

1.1.2.3 Overzicht Exploitatie en investeringen per tactisch doel**Exploitatie verdeling tactische doelen****Investerings verdeling tactische doelen****1.1.2.4 Doelstellingen en resultaten Programmabegroting 2019**

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 7 resultaten)	Score
Bescherming tegen overstromingen Rijnland heeft als beheerder de zorgplicht om de keringen aan de veiligheidseisen te laten voldoen en voor het noodzakelijke preventieve beheer en onderhoud te zorgen. Voor de primaire keringen is dit expliciet verankerd in de Waterwet, maar we vinden dat we voor de regionale keringen eenzelfde zorgplicht hebben. In het kader van de zorgplicht verhogen en versterken we regelmatig onze waterkeringen, bijvoorbeeld omdat ze door bodemdaling te laag zijn geworden. En we zetten instrumenten als voorlichting, advisering, vergunningverlening, inspectie, toezicht en handhaving in. Waar mogelijk werken we samen met andere partijen door opgaven te koppelen. Vanuit de toetsing 2012 zijn we bezig de -toen afgekeurde- primaire en regionale keringen op orde te brengen. De kustwerkzaamheden zijn afgerond en voor primaire keringen resten alleen enige kunstwerken in Gouda (Keersluis en Mallegatsluis). Voor regionale keringen hebben we met de provincies afgesproken om in 2021 378 km op orde te hebben en in 2030 alle 492 km aan afgekeurde keringen. Daarnaast hebben we natuurlijk kleine onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd (na schademeldingen uit de voorjaarsinspectie en zo nodig droogte-inspecties) en is er het dagelijks onderhoud door ingelanden (na schade door bijvoorbeeld activiteiten door mensen of vee). <i>Voor de Mallegatsluis en de Keersluis loopt de voorbereidingsfase. (4)</i> <u>Toelichting</u> De nazorgfase van het grootste traject van IJsseldijk Gouda (spoor 1) hebben we in mei afgerond. Bij Mallegatsluis en Keersluis (spoor 2) hebben we vertraging opgelopen door uitval van expertise. Het stadsfront Veerstal, en Havensluis (spoor 3) zit in de opstartfase. We starten met de afgewaardeerde C-kering langs gekanaliseerde Hollandse IJssel (spoor 4) zodra de benodigde capaciteit beschikbaar is.	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 7 resultaten)	Score
<i>Van de regionale keringen verbeteren we in 2019 tenminste 25 km regionale keringen. Verder bereiden we ongeveer evenveel kilometers kadeverbeteringen voor die in latere jaren tot uitvoering komen. (1)</i> <u>Toelichting</u> De jaarlijkse voortgangsrapportage Regionale keringen is op 11 juni namens D&H aan de beide provincies toegestuurd. Met de versterkingen van de regionale keringen liggen we dit jaar op koers met meer dan de geplande 25 km versterking; in totaal hebben we 43 km op orde gebracht. Voor het door de provincies gestelde doel van '90% op orde in 2021' moeten we hard blijven werken.	
<i>We ronden de detailtoetsing van de resterende opgave van regionale keringen af. Hiermee bepalen we scherper waar we nog een veiligheidsopgave hebben en waar niet. Kadestrekkingen zullen deels goedgekeurd kunnen worden waardoor de resterende opgave vermindert. De detailtoetsing betreft >75 km. (3)</i> <u>Toelichting</u> De detailtoetsing hebben we in 2019 afgerond en dit heeft een vermindering van 24 km van de resterende opgave opgeleverd.	
<i>De planstudies voor de verbetering van drie sluizen en een duiker in de Spaarndammerdijk lopen in 2019. (4)</i> <u>Toelichting</u> De 'Verkenningfase / planstudie Spaarndammerdijk' loopt. We hebben prioriteit gegeven aan het voorbereiden van de uitvoering van een urgente opgave aan de Kolksluis, binnen dit project. De subsidieaanvraag bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma volledig indienen hebben we daardoor doorgeschoven naar 2020. Dit levert voor het project geen financiële risico's op.	
<i>We werken door aan de in 2018 gestarte toetsing van de objecten in regionale waterkeringen. Tot en met begin 2022 werken we aan de toetsing van de objecten. In 2019 starten we ook met de voorbereiding van de toetsing van de grondlichamen (voor de toetsronde 2021). Dit in het kader van de start van de volgende toetsronde voor de regionale keringen die uiterlijk 2024 moet zijn afgerond. (2)</i> <u>Toelichting</u> In het kader van de volgende toetsronde voor de regionale keringen, die uiterlijk 2024 moet zijn afgerond, lopen twee sporen. We werken door aan de in 2018 gestarte toetsing van de objecten in regionale waterkeringen. Dit loopt tot ongeveer 2022. In 2019 starten we ook met de voorbereiding van de toetsing van de grondlichamen, door het inwinnen van gegevens en het ontwikkelen van het instrumentarium. Het toetsinstrumentarium is op hoofdlijnen gereed. In 2020 zetten we het grondonderzoek op de markt en voeren we zoveel mogelijk uit. In 2021 starten we met de uitvoering van de toetsing grondlichamen. Het is moeilijk voldoende expertise aan boord te houden of te krijgen.	
<i>We maken de start om te komen tot een beleidsactualisatie Waterveiligheid. (5)</i> <u>Toelichting</u> We zijn gestart met de actualisatie van de Nota Waterveiligheid en er ligt nu een 50% versie. De Nota staat nu op de Bestuursagenda op november 2020 en is daarmee naar achter geschoven ten opzichte van eerdere planning, omdat eerst inzet geleverd wordt aan het BOB-traject 'Schade aan oevers en keringen'.	
<i>We zetten de samenwerking met andere waterschappen voor het muskusrattenbeheer voort. De samenwerkingsovereenkomst loopt tot en met 2019. Op basis van uitgebreid landsbreed onderzoek zal het bestrijdingsbeleid bijgesteld worden.</i> <u>Toelichting</u> In het najaar heeft de VV het nieuwe bestrijdingsbeleid vastgesteld en de samenwerking met vijf andere waterschappen in Midden- en West-Nederland verlengd.	
<i>We voorkomen activiteiten die een negatieve invloed hebben op de waterkeringen. Dit doen we met voorlichting, planadvisering, vergunningverlening, inspectie, toezicht en handhaving. We bespreken een nadere aanpak van kadeschouw.</i> <u>Toelichting</u>	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 7 resultaten)	Score
Planadvisering, vergunningverlening, inspecties en handhaving verlopen regulier, volgens planning. Ook hebben we gewerkt aan de samenwerking tussen handhaving en projecten (i.p.v. kadeschouw).	
<i>We voeren de voorjaarsinspectie en de daaruit voortkomende onderhouds- en handhavingsacties uit. (6)</i> <u>Toelichting</u> De voorjaarsinspectie hebben we in april afgerond. Hieruit zijn 44 bijzondere onderhoudspunten gekomen (in onderhoud bij Rijnland), 47 punten dagelijks onderhoud voor Rijnland als eigenaar, en 194 aanschrijvingen aan eigenaren (504 onderhoudspunten) voor dagelijks onderhoud. Bij 46 onderhoudspunten hebben we het handhavingstraject gestaakt, omdat uit nader onderzoek is vastgesteld dat de geconstateerde schadebeelden mogelijk mede het gevolg waren van door Rijnland uitgevoerde kadeverbetering (Meerburgerwetering / Woudse Dijk). Middels inzet van handhaving hebben we het dagelijks onderhoud grotendeels alsnog door de aangeschreven perceeleigenaren in 2019 uitgevoerd. De resterende 44 onderhoudspunten (14 eigenaren) worden in 2020 verder opgepakt.	
Advisering over schadebeperking overstromingen Hoe hoog en sterk onze waterkeringen ook zijn, een overstroming valt nooit uit te sluiten. Dit restrisico accepteren we als maatschappij, maar daarnaast kunnen aanvullende maatregelen worden genomen om de gevolgen te beperken. Rijnland adviseert hierin.	
<i>We blijven ons actief inzetten om het bewustzijn over het wonen en werken in een overstroombaar gebied te vergroten. In 2018 hebben we realistische overstromingsbeelden die we daarvoor kunnen gebruiken aan anderen beschikbaar gesteld. Via het Klimaatteam wordt met gemeenten en andere waterbeheerders hierover het gesprek verder gevoerd.</i> <u>Toelichting</u> Het MJP- en begrotingsdoel over overstromingsbeelden hebben we al voor 2019 gehaald.	
<i>We actualiseren diverse klimaatkaarten en waar nodig breiden we het uit met de nieuwste overstromingsgegevens.</i> <u>Toelichting</u> D&H heeft de actuele ROR-kaarten goedgekeurd en tevens zijn ze door de provincies vastgesteld.	
<i>Bij de gesprekken met gemeenten in het kader van de door de gemeenten op te stellen omgevingsvisies brengen we het onderwerp in.</i> <u>Toelichting</u> Vanuit vergunningverlening brengen we dit in de watersprekuren bij de gemeenten onder de aandacht en verwerken we het in de omgevingsplannen. Vanuit relatiemanagement geven we hier invulling aan bij het opstellen van de omgevingsvisies.	
Calamiteitenbestrijding Calamiteiten kunnen we helaas nooit uitsluiten. Rijnland bereidt zich dan ook goed voor op alle mogelijke waterstaatkundige calamiteiten die zich in het beheergebied kunnen voordoen. Het gaat daarbij niet alleen om overstromingen, maar ook om bijvoorbeeld waterkwaliteitsincidenten zoals illegale lozingen, of incidenten op één van de afvalwaterzuiveringsinstallaties. Het goed voorbereiden op calamiteiten speelt dus niet alleen bij het thema Waterveiligheid, maar ook bij de andere thema's. Om herhaling in tekst te voorkomen staat het onderwerp calamiteitenbestrijding beschreven in het programma BOD.	
<i>Specifiek voor de keringen oefenen we met proefsluitingen van noodkeringen.</i> <u>Toelichting</u> Eenmaal per jaar proefsluiting van een deel van de noodkeringen. We hebben dit ook in 2019 gedaan.	

1.1.2.5 Wat heeft het programma Waterveiligheid in 2019 gekost?

Exploitatiekosten Programma Waterveiligheid 2019

Programma Waterveiligheid	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Vershil 2019	Vershil na wijziging in %
Netto exploitatiekosten (x € 1 mln)	30,3	29,5	27,0	0,8	2,7%

Voor het programma waterveiligheid is in 2019 € 0,8 mln meer uitgegeven dan begroot. Oorzaak hiervan is dat door een grotere opgave er meer correctief onderhoud nodig was (€ 0,6 mln), er € 0,4 mln meer afgeschreven is op opgeleverde projecten, er voor € 0,4 mln minder aan grond is verkocht dan begroot en de HWBP bijdrage € 0,3 mln hoger is dan voorzien. Daartegenover staat dat er € 0,6 mln minder personeelskosten zijn ingezet, de rentekosten € 0,1 mln lager zijn dan begroot en er € 0,1 mln minder preventief onderhoud is gepleegd.

Bruto-investeringsuitgaven Programma Waterveiligheid 2019

Programma Waterveiligheid	Werkelijk 2019	Begroot 2019	Begroot 2019 (-/- concern- brede korting)	% van Begroot (-/- concern- brede korting)
Bruto-investeringen (x € 1 mln)	14,6	24,1	21,6	67,6%

De investeringsuitgaven zijn € 7,0 mln lager dan begroot. Bij de verklaring van de afwijkingen wordt de concern brede korting buiten beschouwing gelaten. Hierna wordt daarom € 9,5 mln lagere investeringsuitgaven verklaard.

Ten opzichte van de begroting zijn er de volgende afwijkingen:

- De werkelijke uitgaven voor de versterking regionale keringen zijn € 6,9 mln lager dan begroot - inclusief het begrote 'toekomstig werk' a € 0,5 mln dat is gestart met krediet Dirk III. Er is enige vertraging in de uitvoering opgetreden waardoor een deel van de kosten is doorgeschoven naar 2020. Daarnaast is er een correctie gemaakt a € 0,6 mln i.v.m. terugvordering BTW van doorbelastingen aan gemeenten. Tevens zijn er € 0,6 mln minder uren geactiveerd conform eerdere bestuurlijke besluiten. € -/- 6,9 mln
- De werkelijke uitgaven voor VIJG zijn € 1,2 mln lager doordat in spoor 1 zich vrijwel geen risico's hebben voorgedaan. Daarnaast is spoor 2 vertraagd waardoor er in 2019 minder kosten zijn. € -/- 1,2 mln
- De werkelijke uitgaven voor Spaarndammerdijk zijn € 0,9 mln lager dan begroot door wisselingen binnen het projectteam en vertraging; er heeft zich een lastig risico voorgedaan doordat er zinkgaten in de kades bij de kolksluis zijn ontstaan. € -/- 0,9 mln
- De werkelijke uitgaven voor cluster planontwikkeling hebben betrekking op de toetsingen. Vanwege ziekte en personele wisselingen is de aanbesteding van het grondonderzoek doorgeschoven naar 2020. € -/- 0,4 mln
- Het toekomstig werk geraamd voor C-keringen VIJG is door vertraging nog niet opgepakt. € -/- 0,3 mln
- Overige kleinere afwijkingen € 0,2 mln
- Totaal € -/- 9,5 mln

Score	1.1.3 Voldoende water
	Portefeuillehouder: Sjaak Langeslag en Waldo von Faber, Ineke van Steensel (baggeren overig water) Resultaatmanager: Esther Ubink Doel: niet te veel en niet te weinig (zoet) water, passend bij de functies in ons gebied. Nu en in de toekomst.

1.1.3.1 Strategische doelstelling van het Programma Voldoende Water

Rijnland zorgt voor voldoende water, dus niet te veel en niet te weinig, en met de juiste kwaliteit, passend bij de functies in ons gebied. Nu en in de toekomst. Rijnland ligt voor het grootste deel onder zeeniveau, zodat bemaling vereist is. Rijnland kent een grote variatie aan hoogteligging en landgebruik, waardoor er belangentegenstellingen zijn bij het peilbeheer. Bovendien neemt door klimaatverandering, bodemdaling en verstedelijking de druk op de ruimte en het watersysteem toe. Om voor voldoende (zoet) water te zorgen, zijn goed beheer, een goede inrichting, gedegen onderhoud, en nauwe samenwerking met onze partners van essentieel belang.

Toelichting scores

	Op schema, binnen de kaders.		Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.		Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting
---	------------------------------	---	--	---	--

1.1.3.2 Top 9 resultaten 2019

	Doel / gereed in 2019	Score	Toelichting
1	90% polderpeil conform peilbesluit		We hebben de polderpeilen voor 92% conform peilbesluit kunnen beheren.
2	15 à 20 peilbesluiten geactualiseerd		We hebben 15 peilbesluiten vastgesteld, waarvan 6 peilbesluiten geactualiseerd.
3	10 poldergemalen gerenoveerd, 20 nieuwe renovaties gestart		We hebben 8 gemalen gerenoveerd in het lopende cluster, de watergebiedsplannen en bij onderhoud. Door de eerder gemelde vertraging in de najaars-BURAP is dit aantal niet meer toegenomen. We hebben 14 gemalen aanbesteed en er is een nieuw cluster gestart met 19 gemalen. We werken aan een efficiëntere uitvoeringsorganisatie, zodat we in de toekomst meer gemalen per jaar kunnen renoveren.
4	40 overige kunstwerken in watergangen gerenoveerd		We hebben alle 40 kunstwerken vervangen of gerenoveerd.
5	200-250 km onderhoudsbaggeren, uitvoering baggeren in PFOS-verdachte gebieden		We hebben 88 km i.p.v. 200-250 km gebaggerd. De baggerwerkzaamheden liggen gedeeltelijk stil, we voeren aanvullende metingen uit in het kader van PFAS. In de Haarlemmermeer is de uitvoering weer gestart, maar het vinden van geschikte afzetlocaties verloopt moeizaam. Met gemeente Haarlemmermeer hebben we op ambtelijk en bestuurlijk niveau gesproken over afzetgebieden. Ondanks wederzijdse begrip en probleem(h)erkenning blijft de beschikbaarheid het dilemma. Er is een tijdelijk handelingskader voor PFAS; we zijn in overleg met het bevoegd gezag om dit vast te leggen in beleid.
6	Alle watergangen conform gedragscode Flora- en Faunawet onderhouden		We hebben de watergangen volgens de ecologische protocollen onderhouden. Daarbij passen we bewust gevarieerd maatwerk toe.
7	Piekbergingen: uitvoering Nieuwe Driemanspolder (2020 gereed), aanbesteding Haarlemmermeer		We liggen op koers met de realisatie van de piekbergingen: - De piekberging Nieuwe Driemanspolder ligt conform planning op koers voor oplevering in 2020. - De piekberging Haarlemmermeer zit in de contractfase, de gunning is voorzien in de eerste helft van 2020.
8	Diverse watergebiedsplannen, onder andere Spaarnwoude vastgesteld,		In de watergebiedsplannen hebben we ook te maken gehad met het PFAS-dossier: vertraging in baggerwerkzaamheden en verbreden/verdiepen van watergangen. De uitvoering is vertraagd in Boskoop en Vriezekoopse polder. De VV heeft de 3

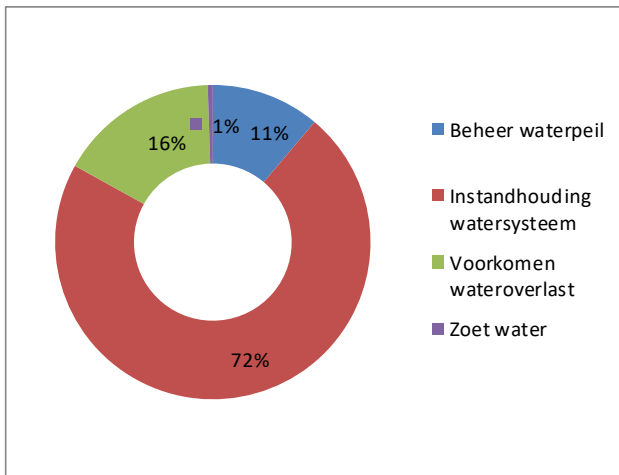

	start Hemmeerpolder		peilbesluiten van Spaarnwoude op januari 2020 vastgesteld. We zijn gestart met de realisatie van de Hemmeerpolder. De uitgaven blijven achter bij de begroting door diverse oorzaken. In paragraaf 1.1.3.4 is een nadere toelichting opgenomen over de voortgang van de deelgebieden van de watergebiedsplannen.
9	Planfase klimaatbestendige zoetwateraanvoer afgerond		Na bestuurlijke goedkeuring in december 2019 gaat het KWA+-project vanaf nu in uitvoering voor de deelprojecten 'Enkele Wiericke', 'Polsbroek' en 'Park Oudegein'. Voor de andere deelprojecten loopt de planfase door tot in 2020. Dit is conform planning.

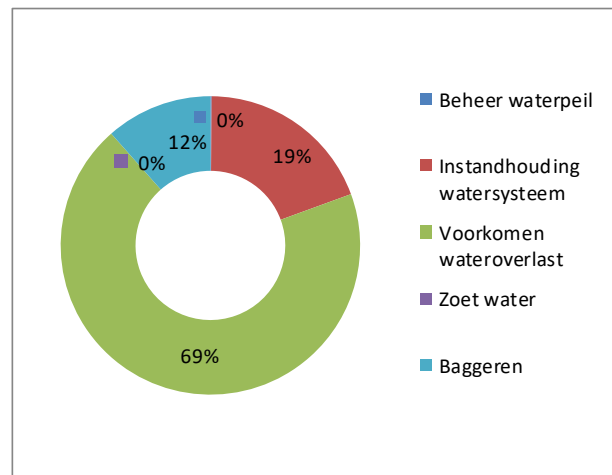
Overig: Parallelboulevard Noordwijk: Het bestek voor de drainage is gereed, maar vanwege de stikstofproblematiek en bestuurlijke besluitvorming binnen de gemeente Noordwijk is de aanbesteding en geplande uitvoering vertraagd met minimaal één jaar. Om grondwateroverlast te minimaliseren hebben we tijdelijk een bemaling geïnstalleerd.

1.1.3.3 Overzicht Exploitatie en investeringen per tactisch doel

Exploitatie verdeling tactische doelen

Investeringen verdeling tactische doelen

1.1.3.4 Doelstellingen en resultaten Programmabegroting 2019

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 7 resultaten)		Score
Peilbeheer Rijnland faciliteert de functies in het gebied door het instellen en voeren van een goed oppervlaktewaterpeil. Dit doen we in goed overleg met belanghebbenden en met andere waterbeheerders. We zoeken hierbij naar een optimum van alle belangen, duurzaamheid en kosten en baten. Waar het faciliteren van de huidige functies niet doelmatig kan, overleggen we met de ruimtelijke ordenaars en belanghebbenden over het aanpassen van de functies.		
<i>We voeren het peil zoals in het peilbesluit vastgesteld in ca. 90% van de polders, binnen marges (+/-5 cm, tenzij anders opgenomen in het peilbesluit). (1)</i>		
Toelichting We hebben de polderpeilen voor 92% conform peilbesluit kunnen beheren. Er zijn geen opschalingen geweest i.v.m. waterbezwaar of extreme droogte. Hierdoor hebben we het waterniveau goed kunnen beheren conform de gemaakte afspraken.		
<i>We actualiseren 15 à 20 peilbesluiten per jaar. Het aantal actuele peilbesluiten neemt daardoor toe tot ca. 90%. Bij de prioritering houden we nadrukkelijk óók rekening met externe ontwikkelingen. Een bijzonder project is de voorbereiding van het peilbesluit voor de binnenstad van Gouda. (2)</i>		
Toelichting We hebben 15 peilbesluiten vastgesteld. Door ingediende zienswijzen zijn de drie peilbesluiten voor Spaarnwoude vertraagd. In de VV van januari 2020 zijn deze vastgesteld. Binnen het project Gouda Stevige Stad, dat we samen met de gemeente uitvoeren, hebben we ambtelijk		

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 7 resultaten)	Score
het 'Kaderplan Bodemdaling Binnenstad' afgerond. Het 'Kaderplan Bodemdaling Binnenstad' bevat de meest (kosten)effectieve oplossing voor de toenemende overlast door bodemdaling en is nu gereed om in 2020 bestuurlijk vastgesteld te worden.	
<i>We reguleren (via meldingen en vergunningen) peilafwijkingen en handhaven deze, op basis van het in 2017 geëvalueerde en in 2018/2019 geactualiseerde beleid peilafwijkingen.</i> <u>Toelichting</u> D&H heeft de nieuwe regel voor peilafwijkingen in concept vastgesteld. Na inspraak wordt dit in 2020 definitief vastgesteld.	
Instandhouding watergangen Om het vastgestelde peil te kunnen voeren, voert Rijnland water aan en af met behulp van kunstwerken (inlaten, gemalen, stuwen) en watergangen. Rijnland onderhoudt deze kunstwerken en watergangen, waar de onderhoudsplicht ligt bij Rijnland, om te zorgen dat ze goed functioneren. We brengen en houden onze basis op orde. Hierbij hanteren we twee uitgangspunten: we maken continu een afweging tussen functies, risico's en levensduurkosten (principes van assetmanagement), en we doen dit duurzaam - in materialen, energieverbruik en invloed op de omgeving.	
<i>We voeren dagelijks groot onderhoud uit aan onze poldergemalen en boezemgemalen. In 2019 loopt de uitvoering van 'cluster 2' (ca. 25 poldergemalen). We ronden dit cluster in 2020 pas af en daarom starten we begin 2019 parallel met een nieuw cluster poldergemaalrenovaties van ca. 20 stuks, om geen onderhoudsachterstanden op te lopen. (3)</i> <u>Toelichting</u> We hebben 8 gemalen gerenoveerd in het lopende cluster, de watergebiedsplannen en bij onderhoud. Door de eerder gemelde vertraging in de najaars-BURAP is dit aantal niet meer toegenomen. We hebben 14 gemalen aanbesteed en zijn een nieuw cluster gestart met 19 gemalen. We werken aan een efficiëntere uitvoeringsorganisatie zodat we in de toekomst meer gemalen per jaar kunnen uitvoeren.	
<i>We hebben meer dan 3.000 overige kunstwerken (inlaten, stuwen, duikers, etc.) in beheer en onderhoud. We prioriteren er voor 2019 ca. 40 voor (groot) onderhoud. (4)</i> <u>Toelichting</u> We hebben alle 40 kunstwerken vervangen of gerenoveerd.	
<i>Het onderhoudsbaggeren neemt de plaats in van achterstandsbaggeren. In 2019 programmeren wij 250 km te baggeren watergangen. Baggerwerken in PFAS-gebieden worden in 2019 grotendeels afgerond. (5)</i> <u>Toelichting</u> We hebben 88 km i.p.v. 200-250 km gebaggerd. De baggerwerkzaamheden liggen gedeeltelijk stil, we voeren aanvullende metingen uit in het kader van PFAS. In de Haarlemmermeer zijn we weer gestart met de uitvoering, maar het vinden van geschikte afzetlocaties verloopt moeizaam. Met gemeente Haarlemmermeer hebben we op ambtelijk en bestuurlijk niveau gesproken over afzetgebieden. Ondanks wederzijdse begrip en probleem(h)erkenning blijft de beschikbaarheid het dilemma. Er is een tijdelijk handelingskader voor PFAS; we zijn in overleg met het bevoegd gezag om dit vast te leggen in beleid.	
<i>We onderhouden jaarlijks ca. 2.600 km watergangen conform de gedragscode Flora- en Faunawet. (6)</i> <u>Toelichting</u> We hebben de watergangen volgens de ecologische protocollen onderhouden. Daarbij hebben we bewust gevarieerd maatwerk toegepast.	
<i>We starten met de Legger Kunstwerken waterlopen (o.a. uitgangspunten bepalen en inrichting GIS systeem, inspraak en afronding in 2020).</i> <u>Toelichting</u> We zijn gestart met de voorbereiding van de legger kunstwerken. Dit heeft vertraging opgelopen als gevolg van andere prioriteiten in capaciteit. Naar verwachting starten we in het najaar 2020 met het formele besluitvormingsproces (inclusief inspraakronde), zodat de legger kunstwerken eind 2020 kan worden vastgesteld.	
<i>We actualiseren het convenant over onderhoud stedelijk water met gemeente Haarlemmermeer.</i>	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 7 resultaten)	Score
<u>Toelichting</u> We hebben het convenant nog niet geactualiseerd als gevolg van vacatures bij Rijnland en personele wisselingen bij de gemeente. We hebben wel verkennende gesprekken gevoerd met de gemeenten. In september is een nieuwe procesleider gestart die aan de slag gaat met het aanpassen van alle convenanten stedelijk water waaronder die van de gemeente Haarlemmermeer.	
<i>We adviseren derden bij ruimtelijke ontwikkelingen, verlenen vergunningen en handhaven. We anticiperen hierbij op de nieuwe Omgevingswet en benutten omgevingsvisies om onze opgaven aan andere maatschappelijke opgaven te koppelen.</i> <u>Toelichting</u> We hebben ons onder meer aangesloten bij het convenant klimaatadaptief bouwen Zuid-Holland en de MRA om de verstedelijkingsopgave klimaatadaptief te realiseren. Daarnaast zitten we bij steeds meer gemeenten aan tafel bij Omgevingsvisies en dragen actief bij aan gebiedsontwikkelingen zoals Valkenburg en Schiphol TradePark. In al deze trajecten koppelen we het waterbelang aan maatschappelijke opgaven, zoals klimaatadaptatie en de energietransitie. Ook hebben we tools beschikbaar gemaakt zoals een klimaatatlas, die kwetsbaarheid voor klimaat- en wateropgaven inzichtelijk maakt en een hulpmiddel is bij stresstesten en risicodialogen. In bijna alle gemeenten hebben we een zogenaamd waterspreekuur, waarin projecten in vroegtijdig stadium in contact kunnen treden met onze vergunningverleners. De klimaatatlas wordt ook in deze watersprekuren gebruikt als hulpmiddel.	
Wateroverlast De overheden hebben in 2003 in het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW) afgesproken het watersysteem te verbeteren en klimaatbestendig te maken. De provincies hebben deze afspraken vertaald in wateroverlastnormen. Dit schept duidelijkheid wat ingelanden van het waterschap mogen verwachten en waar ze zelf aan de lat staan. De meest recente klimaatscenario's van het KNMI laten zien dat de klimaatontwikkelingen sneller gaan dan gedacht. De overheden hebben dit vertaald in een Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie dat naast wateroverlast ook over droogte, hitte en overstroming gaat. Het plan moet bijdragen om vanaf 2020 bij ruimtelijke ontwikkelingen klimaatbestendig te handelen.	
<i>De uitvoering van de piekberging Nieuwe Driemanspolder loopt volop (af te ronden in 2020). (7)</i> <u>Toelichting</u> Met de piekberging Nieuwe Driemanspolder liggen we conform planning op koers voor oplevering 2020. In 2019 is het grootse deel van de kades afgerond en is er begonnen met de bouw van de waterregulerende kunstwerken en de aanleg van de recreatieve voorzieningen.	
<i>We ronden het uitvoeringscontract voor de piekberging Haarlemmermeer af en we gaan het contract aanbesteden (realisatie af te ronden in 2023). (7)</i> <u>Toelichting</u> Het jaar 2019 heeft grotendeels in het teken gestaan van de contractvoorbereiding. In het najaar van 2019 hebben we dit afgerond met het gereedkomen van de contractstukken. Vervolgens zijn we de aanbesteding gestart met een voorselectie waaruit uiteindelijk 5 partijen (van de in totaal 10 gegadigden) zijn geselecteerd. Medio december zijn we (met deze 5 partijen) van start gegaan met de inschrijffase van het project. Eind 2^e kwartaal 2020 staat de gunning gepland waarna de realisatiefase start.	
<i>De laatste peilbesluiten en wateroverlast toetsingen van het watergebiedsplan Spaarnwoude leggen we ter besluitvorming voor. Diverse andere plannen lopen onverminderd door. We starten met de uitvoering in de Hemmeerpolder en verwachten besluitvorming over diverse peilbesluiten en maatregelplannen in watergebiedsplan Benoorden en Bezuiden de Wijde Aa. (8)</i> <u>Toelichting</u> Uitvoering van het werk in Haarlem door de projectontwikkelaar loopt. Het werk in de Haarlemmermeerpolder is uitgevoerd. Het peilbesluit voor de Houtrakpolder is door zienswijzen vertraagd, de 3 peilbesluiten van Spaarnwoude zijn daardoor in de VV van januari 2020 vastgesteld. We zijn gestart met de uitvoering in de Hemmeerpolder, oplevering en overdracht vindt plaats in 2020. Door vertraging in de Vriezekoopse polder als gevolg van PFAS en ontwerp-aanpassingen i.v.m. een opbarstrisico ronden we de uitvoering af in 2020 i.p.v. 2019.	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 7 resultaten)	Score
In een eerdere fase hebben we bij het traject in Boskoop al vertraging opgelopen door bezwaren op het projectplan en de omgevingsvergunning. Door ontwerpfouten van Liander moet er ook een nieuw ontwerp voor de duiker Rijnveld-Oost in Boskoop worden opgesteld. Hierin wordt ook de wijziging door aangepast vaarbeleid van de gemeente meegenomen. Daardoor is ook een nieuwe vergunningsprocedure nodig. Het baggeren voeren we in het 1^e kwartaal van 2020 uit. Het werk aan de urgente peilvakscheidingen voeren we in 2020 uit. In het watergebiedsplan Benoorden en Bezuiden Wijde Aa hebben we conform afspraak 6 peilbesluiten incl. maatregelplannen vastgesteld. We zijn voor de Veender- en Lijkerpolder Buiten- de Bedijking met de gemeente Kaag & Braassem overeengekomen dat er voor deze polder op ambtelijk niveau integraal wordt samengewerkt. Hiervoor hebben we gekozen om de verschillende complexe opgaven in het gebied zo goed mogelijk het hoofd te kunnen bieden. In het watergebiedsplan Zoetermeer hebben we door weerstand en vertragingen rondom grondaankopen in Polder de Noordplas en door een beperkte capaciteit vertraging opgelopen. Ook in de watergebiedsplannen hebben we door het PFAS-dossier te maken gehad met vertragingen in baggerwerkzaamheden en het verbreden/verdiepen van watergangen. De uitgaven zijn flink lager dan de begroting. In paragraaf 1.1.3.5 wordt dit nader toegelicht.	
<i>We overleggen met andere waterbeheerders hoe we elkaar kunnen helpen in geval van wateroverlast of watertekort ('slim watermanagement'). In 2019 leidt dit tot verdere implementatie in het dagelijks waterbeheer.</i> <u>Toelichting</u> Het beheergrens overstijgende waterbeheer is vertaald naar gezamenlijke redeneerlijnen en informatieschermen die we in 2019 hebben doorontwikkeld. Bij de droogte van 2018 hebben we reeds kunnen profiteren van die maatregelen en de ervaringen uit die zomer zijn aanleiding geweest voor een toekomstbestendige verdeling van het hoofdwatersysteem die in het deltaprogramma wordt opgepakt. In 2019 hebben we samen met andere partijen gewerkt aan verbinding tussen de diverse slim watermanagement regio's en een studie opgezet naar toekomstbestendig waterbeheer Amsterdam Rijnkanaal/Noordzeekanaal.	
<i>We gaan gemeenten ondersteunen met kennis en instrumenten (klimaatkaarten) bij stresstesten die de kwetsbaarheid voor de klimaatopgave in beeld brengen. Deze testen vormen de basis voor gezamenlijk uit te werken strategieën.</i> <u>Toelichting</u> E hebben aan tafel gezeten bij stresstesten en risicodialogen van gemeenten en provincie. De klimaat effect atlas is hierbij een nuttig instrument om potentiële knelpunten zicht- en bespreekbaar te maken. De stresstesten en risicodialogen resulteren in strategieën en uitvoeringsplannen, die een plek kunnen krijgen in strategische samenwerkingsagenda's.	
<i>We passen het beleid ten aanzien van de aanleg van verhardingen zodanig aan, dat meer mogelijkheden worden gecreëerd voor klimaat-adaptieve initiatieven, zoals alternatieve waterbergingen.</i> <u>Toelichting</u> D&H heeft de nieuwe regels in concept vastgesteld. Na inspraak zullen deze in 2020 definitief worden vastgesteld. Omdat er sprake is van een versoepeling in de regelgeving, kunnen de regels nu al worden toegepast.	
<i>SPONGE: We participeren in dit internationale project van de gemeente Leiden. De focus in 2019 ligt op toepassen van alternatieve waterberging. Zie https://www.gagoed.nl/leiden-sponge2020/</i> <u>Toelichting</u> Onze inbreng in het Spongeproject focust zich op: 1) experimenteren met alternatieve waterberging in hoogstedelijk gebied. We voeren de gesprekken hierover en het eerste polderdak wordt gerealiseerd op nieuwbouw tegenover het NS station. 2) We geven in de Duurzaamste kilometer invulling aan proactieve samenwerking, door de gemeente te ondersteunen in het anders omgaan met alle partners in dit gebied. Mooie spin-off van dit project is de Escaperoom Code Blauw (vergroten waterbewustzijn met als doelgroep inwoners en studenten).	
<i>Innovaties op het gebied van energie uit water: warmtewinning uit oppervlaktewater ('Teo') en blue energy (ontwikkeling democentrale Katwijk). We faciliteren warmtewinning door derden en participeren actief in o.a. Katwijk om de techniek van Teo van de grond te krijgen. We stellen</i>	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 7 resultaten)	Score
samen met onze partners vast welke rol Rijnland past en hoe Teo-projecten effectief worden georganiseerd. De planuitwerking van de Blue Energy centrale kan starten, mits de financiering rond is en er een consortium is dat de centrale gaat beheren. <u>Toelichting</u> Wij faciliteren voortdurend haalbaarheidsonderzoeken naar TEO in meerdere gemeenten o.a. Kaag en Braasem, Alphen aan den Rijn en Oegstgeest en participeren actief in het project Katwijk Hoornes. We werken toe naar besluitvorming rondom de rol van Rijnland in aquathermie in mei 2020. Voor Blue Energy is de financiering nog niet rond en er is nog geen consortium dat de centrale gaat beheren. We beraden ons nu op het vervolg en onze positie hierin.	
Zoetwatervoorziening Rijnland laat water in, met name bij Gouda, om de functies te voorzien van voldoende (zoet) water. In zeer droge perioden, zoals we in 2018 beleefd hebben, ontstaat er echter een tekort aan water van voldoende kwaliteit. Als het inlaatwater bij Gouda te zout wordt, zet Rijnland de Klimaatbestendige Water Aanvoer (KWA) in; een stelsel van wateren tussen Rijnland en het Amsterdam-Rijnkanaal en de Lek. Door klimaatverandering voldoet de KWA op termijn niet meer. In het Deltaprogramma Zoetwater werkt Rijnland samen met collega-waterbeheerders en andere partners aan een duurzame zoetwatervoorziening.	
Het project KWA+ dat samen met HDSR wordt uitgevoerd, zorgt voor een uitbreiding van de KWA van 7 m3/s naar ten minste 15 m3/s (t/m eind 2021). In 2019 ronden we voor alle trajecten de planuitwerkingsfase af en starten we voor een aantal trajecten de uitvoeringsfase. (9) <u>Toelichting</u> Na bestuurlijke goedkeuring in december 2019 gaan we vanaf nu met het KWA+-project in uitvoering voor de deelprojecten 'Enkele Wiericke', 'Polsbroek' en 'Park Oudegein'. Voor de andere deelprojecten loopt de planfase door tot in 2020. Dit is conform planning.	
Naar aanleiding van de droogteperiode 2018 zijn nog diverse maatregelen te nemen om de robuustheid van het watersysteem te verbeteren. Een aandachtspunt is onder andere de zoutindringing via de Grote Sluis van Spaarndam. We sturen actief op het voorkomen van extra zoutaanvoer door de komst van de Zeesluis. Andere mogelijke verbetermaatregelen zijn slimmere doorspoelroutes, opslag in de bodem, teeltwijzen en meer adaptief inzetten van de aanvoerroutes. <u>Toelichting</u> Naar aanleiding van de droogte van 2018 hebben we een aangepast schutregiem voor de sluis bij Spaarndam uitgewerkt. Samen met de provincies en natuurterreinbeheerders hebben we de natuurgebieden bepaald die kwetsbaar zijn voor onomkeerbare schade als gevolg van droogte. Met natuurterreinbeheerders en met ondernemers in Polder de Noordplas hebben we de dialoog gevoerd over waterbeschikbaarheid. Met onze partners werken we binnen het Deltaprogramma Zoetwater naar een voorkeursmaatregelenpakket toe voor de tweede fase. Kansrijke maatregelen zijn bijvoorbeeld: doorvoer Krimpenerwaard, brakwaterwinning in polders, toepassen van flexibel peilbeheer en slimmer doorspoelen.	

1.1.3.5 Wat heeft het programma Voldoende water gekost in 2019?

Exploitatiekosten Programma Voldoende water 2019 (x € 1 mln)

Programma Voldoende water	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Verschil 2019	Verschil na wijziging in %
Netto exploitatiekosten	49,3	51,2	56,1	-/- 1,9	-/- 3,7%

De exploitatiekosten liggen binnen het programma Voldoende Water € 1,9 mln lager dan begroot. Dit komt met name door lagere baggerkosten door PFAS (€ 1,4 mln) en rente- en afschrijvingskosten (2,1 mln). Tevens is er sprake van hogere opbrengsten uit verkoop grond en eigendommen (€ 1,3 mln). Daarentegen is er meer besteed aan personele inzet (€ 0,5 mln) en hogere kosten correctief onderhoud voor sluizen (€ 0,7 mln) en het schonen van watergangen (€ 1,0 mln). Als laatste is er sprake van lagere bijdragen van overige openbare lichamen (€ 0,3 mln) en hogere uitgaven bij een aantal kleine posten (€ 0,4 mln).

Bruto investeringsuitgaven Programma Voldoende water 2019

Programma Voldoende water	Werkelijk 2019	Begroot 2019	Begroot 2019 (-/- concern- brede korting)	% van Begroot (-/- concern- brede korting)
Bruto-investeringen (x € 1 mln)	28,3	44,5	39,6	71,5%

De investeringsuitgaven zijn € 11,3 mln lager dan begroot. Bij de verklaring van de afwijkingen wordt de concern brede korting buiten beschouwing gelaten. Hierna wordt daarom € 16,2 mln lagere investeringsuitgaven verklaard.

Ten opzichte van de begroting zijn er de volgende afwijkingen:

- Voor watergebiedsplannen is € 8,4 mln minder uitgegeven. Dit is veroorzaakt door het minder activeren van uren conform eerdere bestuurlijke besluiten van € 2,9 mln, € 2,0 mln door vertraging als gevolg van problematiek rondom PFAS, € 1,4 mln door weerstand in het gebied Boskoop door bezwaren op projectplan en omgevingsvergunning, € 1,6 mln door weerstand en vertragingen rondom grondaankopen in de Noordplas, alsmede vertraging rondom WGP Zoetermeer door beperkte capaciteit, € 0,6 mln minder uitgegeven door vertraging in de Vriesekoopschepolder als gevolg van o.a. weerstand tegen maatregelen en ontwerp-aanpassingen i.v.m. een opbarstrisico, waardoor de uitvoering niet wordt afgerond in 2019, maar in 2020, € 0,1 mln minder uitgegeven door overige diverse zaken. € -/- 8,4 mln
- Bij de clusters poldergemalen is € 4,3 mln door vertraging in de voorbereiding van aannemers op de uitvoering. In een aantal gevallen door het niet accepteren van de uitvoeringsontwerpen, in andere gevallen door drukte bij de aannemers, in een enkel geval door vertraging bij de energieleverancier. € -/- 4,3 mln
- € 0,7 mln is niet uitgegeven door het samenvoegen van de watergebiedsplannen waardoor aanvullend krediet niet nodig was. Het resterende bedrag betreft overprogrammering. € -/- 0,9 mln
- Voor stedelijke waterplannen is € 0,6 mln minder uitgegeven. Het betreft hier grotendeels een bijdrage aan de gemeente Haarlemmermeer die vertraging ondervindt in de aanleg van een nieuwe woonwijk door PFAS en PFOS problematiek. € -/- 0,6 mln
- Voor overnemen en afstoten assets is € 0,6 mln minder uitgegeven doordat trajecten zijn vertraagd als gevolg van langer durende afstemming met derden (m.n. gemeenten) dan verwacht. € -/- 0,6 mln
- Voor Noordwijk aan Zee maatregelen grondwateroverlast is € 0,2 mln minder uitgegeven dan begroot. Het college van Noordwijk heeft in oktober besloten het project niet aan te besteden vanwege onduidelijkheid over zowel stikstof, alsmede politiek draagvlak voor nog aan te vragen aanvullend uitvoeringskrediet. € -/- 0,2 mln
- Er is € 0,2 mln meer uitgegeven voor de Kock van Leeuwensluis doordat na conditiemetingen bleek dat de electrotechnische besturing moest worden aangepast. € 0,2 mln
- Voor N3MP is € 0,6 mln meer uitgegeven dan begroot doordat er een kleine inhaalslag gemaakt is met werkzaamheden die in 2018 zijn vertraagd. € 0,6 mln
- Overige kleinere afwijkingen € 0,6 mln

Totaal

€ -/- 16,2 mln

Score	1.1.4 Schoon en Gezond water
	<i>Portefeuillehouders: Waldo von Faber en Sjaak Langeslag</i> <i>Resultaatmanager: Marja van Keulen</i> Doel: zorgen voor schoon en gezond water voor landbouw, natuur, woonomgeving en recreatie. Dat wil zeggen zonder te veel voedingsstoffen en vervuilende stoffen.

1.1.4.1 Strategische doelstelling van het Programma Schoon en Gezond water

Schoon en gezond water is essentieel voor de landbouw, de natuur, de woonomgeving en om te recreëren in en op het water. Een groot deel van de Rijnlandse wateren is nog niet schoon en gezond omdat het te voedselrijk is of te vervuild. Ook een goede inrichting en ecologisch beheer en onderhoud zijn belangrijk. Het vergt nog veel inzet van Rijnland en partners om eigen en Europese afspraken -een goede toestand in 2027 van waterkwaliteit en waterecologie- te halen. Zowel in de grote watersystemen (de zogenaamde waterlichamen) als in de kleinere wateren in de polders. Dit zoals afgesproken in het Waterbeheerplan 5 en in het bestuurlijke proces 'Kijk op waterkwaliteit'. Met de Middelen- en effectmonitor 2017 hebben we gezien dat meer inzet op waterkwaliteitsverbetering nodig is en met ingang van 2019 gaan we daarom opstomen.

Toelichting scores

	Op schema, binnen de kaders.		Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.		Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting
---	------------------------------	---	--	--	--

1.1.4.2 Top 8 resultaten 2019

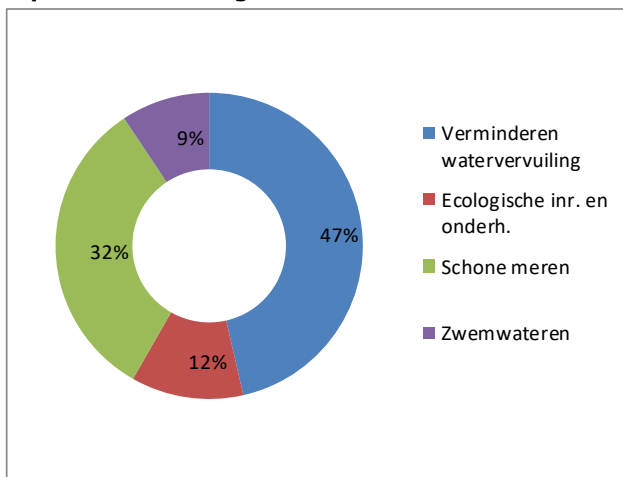
	Doel / gereed in 2019	Score	Toelichting
KRW-maatregelen:			
1	Bovenlanden Aalsmeer en Westeinder (uitvoering)		We hebben de eerste natuurvriendelijke oevers gerealiseerd.
2	Amstelveense Poel, Zoetermeersplas en baggerplan Langerse Plassen (planvaststelling)	 	Na de geslaagde proef met defosfateren van het inlaatwater van de Amstelveense Poel heeft de VV in januari 2020 in de VV tot een definitieve opstelling besloten. De VV heeft het plan voor slibvang Langerse Plassen vastgesteld. We hebben de vooraankondiging van de aanbesteding van de slibvang Langerse Plassen gepubliceerd en de aanbesteding start in 2020. Voor de Zoetermeerse Plas heeft de VV in januari 2019 een maatregelenlijst vastgesteld. We knippen de planvaststelling op in delen en het eerste deel wordt eind 2020 verwacht.
3	Meer emissiereductie d.m.v. blauwe diensten akkerbouw en melkveehouderij		Het is het vierde jaar voor de collectieven om de blauwe diensten uit te (laten) voeren. De drie collectieven waar Rijnland afspraken mee gemaakt heeft, hebben in 2016 contractuele afspraken gemaakt met agrariërs over de uitvoering van blauwe diensten tot 2021. In 2019 is de omvang van de blauwe diensten weer toegenomen en is geactualiseerd op kaart gezet Het gaat hierbij om ruim 100 agrariërs. Voor 2020 hebben we concrete uitbreidingsafspraken gemaakt voor de Groene Klaver (bijna € 7000 per jaar extra).
4	Voorbeeldproject emissiereductie: bollenpolder van de toekomst		Het project is in voorbereidende fase, maar komt nog niet goed uit de startblokken. Er is een werkgroep opgericht naast Rijnland bestaande uit: GOM, KAVB, groene cirkels bijenlandschap, ANLV Geestgrond, Gemeente Noordwijk, Flower Science en Provincie Zuid-Holland. Een eerste bewonersavond is georganiseerd waarbij meer dan 100 mensen aanwezig waren. Voor Rijnland is het belangrijk om daadwerkelijk emissiereducerende maatregelen tot stand te gaan brengen, waarop nu nog geen zicht is. Echter, deze maatregelen zijn op vrijwillige basis. Het resultaat van een uitgebreide pilot in 2019 met de ijzerzanddrainage liet minder emissiereductie zien dan verwacht.

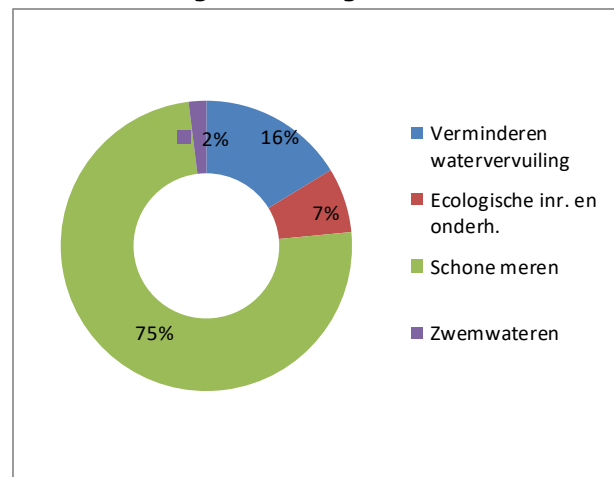
5	Opleveren van het maatregelenpakket voor de Rijnlandse waterlichamen van de 3 ^e fase (KRW3) aan het Rijk		De watersysteemanalyses ten behoeve van de gebiedsprocessen voor de Rijnlandse waterlichamen van de 3 ^e fase KRW3 hebben we afgerond. We zijn gestart met de gebiedsprocessen en dit loopt door tot maart 2020, waarna besluitvorming en inspraak volgen.
6	Met het project „Gezonde Sloten“ verder verbeteren waterkwaliteit in de polders		In de tweede helft van 2019 zijn we gestart met het in beeld brengen van de waterkwaliteit in Rijnlands polders voor het project 'Gezonde Sloten' (afronding in 2020). We hebben een beeldenboek gepresenteerd met mogelijke inrichtings- en beheersvormen voor gezonde sloten.
En verder:			
7	Oplevering vispassage boezemgemaal Spaarndam		Als gevolg van een tegenvallende aanbesteding heeft de VV op 22 mei 2019 extra krediet verleend voor de uitvoering. Hierdoor hebben we later gegund en loopt de uitvoering door in 2020.
8	Werken aan (innovatieve) oplossingen voor blauwalproblemen en bacteriologische problemen in zwemwateren		Voor de vervanging van de luchtmenginstallatie in de Nieuwe Meer (Amsterdam) hebben we 50% cofinanciering verkregen. Doordat het verkrijgen van cofinanciering moeizaam verliep en de beschikbare capaciteit beperkt was, heeft de planning vertraging opgelopen. Inmiddels zijn we gestart met de realisatie (afronding gepland voor zwemseizoen 2021). Voor de locatie Cronesteijn (Leiden) zijn we gestart met de verplaatsing van de inlaat (afronding voor zwemseizoen 2020). De locatie Europapark (Alphen aan den Rijn) is als officiële zwemwaterlocatie afgevoerd. Voor de locaties Veerplas (Haarlem), Westbroekplas (Velsen), Meijepark (Nieuwkoop) en Amsterdamse Bos (Amsterdam) hebben we de mogelijke maatregelen om de zwemwaterkwaliteit te verbeteren onderzocht. De resultaten verwerken we in een voorstel (incl. kredietaanvraag) en leggen we in het 1 ^e kwartaal 2020 aan de VV voor.

1.1.4.3 Overzicht Exploitatie en investeringen per tactisch doel

Exploitatie verdeling tactische doelen

Investerings verdeling tactische doelen

1.1.4.4 Doelstellingen en resultaten Programmabegroting 2019

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 8 resultaten)	Score
Emissies De waterkwaliteit verbetert al decennia lang door forse investeringen van Rijnland en andere partijen. Vooral door maatregelen om emissies uit de landbouw en uit de waterketen tegen te gaan. Het Programma Waterketen gaat nader in op de emissies uit de waterketen (afvalwaterzuiveringen, riooloverstorten, medicijnresten, etc.).	
<i>We adviseren en stimuleren de agrarische sector bij het opstellen en uitvoeren van emissiebeperkende maatregelen in het Deltaprogramma Agrarisch Waterbeheer. Er worden pilots en onderzoeken uitgevoerd, er zijn subsidieregelingen opengesteld, en nu is het tijd voor</i>	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 8 resultaten)	Score
<i>opshaling van de nog kleine pilotgebieden. Als eerste komt in beeld de emissie-aanpak in bollengebied Hogeveensepolder ('bollenpolder van de toekomst'). Verder breiden we de blauwe dienstenregio's uit voor akkerbouw en melkveehouderij. (3)</i> <u>Toelichting</u> Subsidies voor agrarische waterkwaliteitsmaatregelen via Landbouwportaal Noord-Holland lopen dit jaar goed. Alle POP3 projecten zijn inmiddels beschikt; het grootste deel is ook in uitvoering. Het project Bezem door de middelenkast is uitgevoerd, waardoor veel (oude) gewasbeschermingsmiddelen uit het milieu gehouden worden. De bollenpolder van de toekomst is gestart, maar komt moeizaam uit de startblokken omdat partners nog vragen hebben bij hun rol. Er is een onderzoek onder agrariërs uitgevoerd naar samenwerking inzake waterkwaliteit. Ook is in november 2019 de "Bodem en waterdag" gehouden om samen met agrariërs in gesprek te gaan over waterkwaliteit. In de tweede helft van 2019 hebben we in concept een herzien programma voor de landbouwemissies opgesteld dat we in de eerste helft van 2020 definitief maken.	
<i>We geven voorlichting en handhaven op het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. In het nog op te stellen Nalevingsuitvoeringsprogramma (NUP) 2019 zal bepaald worden welke activiteiten we precies uitvoeren.</i> <u>Toelichting</u> Om de emissie van gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen vanuit de agrarische sector naar oppervlakte water te verminderen houden we toezicht. In 2019 hebben we controles uitgevoerd bij dierhouderijbedrijven, bollenontsmetting/spoelbedrijven en bij boomteeltbedrijven. In de glastuinbouw hebben we de in 2018 opgestarte controle op de naleving van de zuiveringsplicht gecontinueerd. In de agrarische sector hebben we ruim 320 bedrijfscontroles uitgevoerd, waarbij we 25 overtredingen hebben geconstateerd. Middels de inzet van handhaving hebben we de overtredingen opgeheven. Ook houden we middels surveillance toezicht op het toepassen van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Hierbij hebben we 15 ernstige overtredingen geconstateerd. Daarnaast geven we tijdens bedrijfscontroles voorlichting om de bewustwording bij ondernemers te vergroten.	
<i>We verwijderen vervuilde waterbodems (vervuild met milieuschadelijke stoffen zoals PAK's, PFAS) in onze reguliere baggerwerken. Hierdoor zullen we in volgende baggerondes (onderhoudsbaggeren) relatief steeds minder vervuilde waterbodems aantreffen, zeker indien de vervuilingbronnen inmiddels zijn gesaneerd.</i> <u>Toelichting</u> We lopen sterke vertraging op met baggeren door verontreiniging met de nieuwe stof PFAS en aanverwante stoffen (zie programma Voldoende Water). Eind november 2019 hebben we de uitvoering weer gefaseerd gestart, maar de vertraging hebben we nog niet ingelopen. Verder blijft alertheid voor nieuwe/ opkomende stoffen noodzakelijk.	
Beheer Een goede inrichting, een goed beheer en goed onderhoud van de wateren vormen een essentiële voorwaarde voor het verbeteren van de waterkwaliteit en ecologie. Grote winst valt te halen uit het verbeteren van de inrichting, het beheer en het onderhoud van de kleinere wateren.	
<i>Wij beheren en onderhouden de eigen wateren zo ecologisch mogelijk, maar in ieder geval conform de gedragscode Flora- en Faunawet.</i> <u>Toelichting</u> We onderhouden de watergangen volgens de ecologische protocollen. Daarbij passen we bewust gevarieerd maatwerk toe. Dit is volledig gerealiseerd conform plan.	
<i>In watergebiedsplannen nemen wij altijd opgaven voor waterkwaliteit en ecologie mee; we hanteren een integrale watersysteembenadering.</i> <u>Toelichting</u> In alle vijftien vastgestelde of geactualiseerde peilbesluiten hebben we bij het afwegen van peilen en bepalen van maatregelen rekening gehouden met waterkwaliteit en ecologie. Het daadwerkelijk uitvoeren van effectieve maatregelen om de waterkwaliteit of ecologie te verbeteren blijkt in de praktijk vaak lastig. Dit heeft te maken met een combinatie van de complexe materie, het ontbreken van harde normen en soms het ontbreken van draagvlak.	
<i>De nieuwe legger waterlopen wordt begin 2019 vastgesteld; hiermee we stimuleren het particulieren, bedrijven en gemeenten in het gebied om de overige wateren (de niet-primaire</i>	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 8 resultaten)	Score
wateren) op diepte te brengen. <u>Toelichting</u> We hebben de legger afgerond. We moeten nog starten met pilots voor stimulering baggeren overig water.	
<i>Begin 2019 is de vispassage bij boezemgemaal Spaarndam naar planning gereed. Daarmee zijn alle Rijnlandse boezemgemalen vispasseerbaar. (7)</i> <u>Toelichting</u> Als gevolg van een tegenvallende aanbesteding heeft de VV op 22 mei 2019 extra krediet verleend voor de uitvoering. Hierdoor en door het invullen van extra wensen die de VV inbracht, hebben we later gegund en loopt uitvoering door in 2020.	
<i>Eind 2018 besluiten we over het in komende jaren volgen of mede aansturen van onderzoeken naar populatiebeheersing van rivierkreeften (voor zover deze exoten impact hebben op een goed watersysteem).</i> <u>Toelichting</u> We hebben deelgenomen aan een verklarend onderzoek van Stowa. De UvW heeft besloten om onderzoek te verrichten naar de schadebeelden, potentiële beheersmaatregelen en eventuele aanpassing van wet- en regelgeving. Hier draaien wij in mee.	
Zwemwater De Europese Unie heeft in 2006 de Europese Zwemwaterrichtlijn vastgesteld om de gezondheid van zwimmers te beschermen via schoner zwemwater en betere voorlichting. Binnen Rijnland liggen 43, door de provincies aangewezen, officiële zwemwaterlocaties. Op de zwemwaterlocaties moeten voor de bacteriologische kwaliteit minimaal voldoen aan de Europese klasse-indeling 'aanvaardbaar'. Ook is een inspanningsverplichting om meer locaties in de klasse 'goed' of 'uitstekend' te krijgen. In het WBP5 hebben we de aanvullende doelstelling opgenomen dat we in samen met de omgeving onderzoeken wat hiervoor nodig is. Voor blauwalgen is op nationaal niveau een blauwalgenprotocol opgesteld met daarin criteria voor het afgeven van een waarschuwing of een negatief zwemadvies. Dit heeft geen effect op de Europese klasse-indeling en ook heeft Rijnland geen wettelijke verplichting om de overschrijding aan te pakken. In de praktijk zorgen blauwalgen wel voor de meeste problemen en negatieve publiciteit. Vandaar dat we in het WBP5 hebben opgenomen dat we de overlast door blauwalgen willen beperken.	
<i>We meten de kwaliteit en rapporteren hierover aan de provincies en adviseren de provincies daar waar nodig.</i> <u>Toelichting</u> Loopt conform planning.	
<i>We actualiseren de zwemwaterprofielen en publiceren die via internet.</i> <u>Toelichting</u> We hebben de zwemwaterprofielen van de locaties het Oosterbad, Peddelpoel, Toolenburg speelvijver, Watergeus, Venegat en Cronesteijn conform planning geactualiseerd. Deze hebben we gepubliceerd via internet.	
<i>Samen met belanghebbenden werken we aan het verbeteren van locaties die nog niet voldoen. Voor 2019 zijn dit de Veerplas en de Peddelpoel in Spaarndam, de Toolenburg speelvijver in Hoofddorp en de Nieuwkoopse plassen. (8)</i> <u>Toelichting</u> Voor de locatie Cronesteijn (Leiden) zijn we gestart met de verplaatsing van de inlaat (afrondding voor zwemseizoen 2020). De locatie Europapark (Alphen aan den Rijn) is als officiële zwemwaterlocatie afgevoerd. Dit zijn beide maatregelen die we voor 2018 hadden gepland, maar vertraging hebben opgelopen door beperkte personele inzet. Voor de locaties Veerplas (Haarlem), Westbroekplas (Velsen), Meijepark (Nieuwkoop) en Amsterdamse Bos (Amsterdam) hebben we onderzocht welke maatregelen mogelijk zijn om de zwemwaterkwaliteit te verbeteren. De resultaten verwerken we in een voorstel (incl. kredietaanvraag) en leggen we in het eerste kwartaal 2020 aan de VV voor.	
<i>Voor blauwalgen voeren we de "Aanpak blauwalgen 2017 -2021" uit. Voor 2019 staan waterstofperoxidebehandelingen (Klinkenbergerplas te Oegstgeest, Oosterduinse meer in Noordwijkerhout en de Zoetermeerse Plas) en maatregelen voor Westbroekplas</i>	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 8 resultaten)	Score
(Haarlem), Elfhoeven (Reeuwijk) en Westeinderplassen gepland. (8) Toelichting Voor de vervanging van de luchtmenginstallatie in de Nieuwe Meer (Amsterdam) hebben we 50% cofinanciering verkregen en zijn we gestart met de realisatie (afronding voor zwemseizoen 2021). We hebben vertraging opgelopen, omdat het verkrijgen van cofinanciering moeizaam verliep en de beschikbare capaciteit beperkt is. De waterstofperoxidepilots hebben we na 4 jaar onderzoek afgerond. In de eerste helft van 2020 rapporteren en presenteren we de resultaten op een symposium (georganiseerd door de UvA). Met het afronden van de pilots vervalt ook de ontheffing voor het gebruik van waterstofperoxide. Toepassing van dit middel is nu niet meer mogelijk. Er wordt onderzocht of middels een consortium (o.a. Arcadis, UvA en waterbeheerders) een toelatingsprocedure gestart kan worden.	

1.1.4.5 Wat heeft het programma Schoon en gezond water gekost in 2019?

Exploitatiekosten Programma Schoon en gezond water 2019

Programma Schoon en gezond water	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Verschil 2019	Verschil na wijziging in %
Netto exploitatiekosten	9,2	9,7	9,7	-/- 0,5	-/- 5,2%

De lagere besteding van € 0,5 mln wordt veroorzaakt door lagere energiekosten (€ 0,2 mln), overheadkosten (€ 0,2 mln), rentekosten (€ 0,1 mln), aanschaf chemicalien en polymeren (€ 0,1 mln), bijdragen aan overigen (€ 0,1 mln) en diverse kleine onderschrijdingen waaronder huur en onderhoud (€ 0,2 mln). Daartegenover staan hogere kosten voor Aquon (€ 0,4 mln).

Bruto-investeringsuitgaven Programma Schoon en gezond water 2019

Programma Schoon en Gezond water	Werkelijk 2019	Begroot 2019	Begroot 2019 (-/- concern-brede korting)	% van Begroot (-/- concern-brede korting)
Bruto-investeringen (x € 1 mln)	2,0	5,1	4,6	43,5%

De investeringsuitgaven zijn € 2,6 mln lager dan begroot. Bij de verklaring van de afwijkingen wordt de concern brede korting buiten beschouwing gelaten. Hierna wordt daarom € 3,1 mln lagere investeringsuitgaven verklaard.

Ten opzichte van de begroting zijn er de volgende afwijkingen:

- Voor KRW fase 2 wordt € 1,4 mln minder uitgegeven (incl. € 0,1 mln onder toekomstig werk) dan begroot door vertraging van het bestuurlijke traject slibvang Langerse Plassen.	€ -/- 1,4 mln
- Er is € 0,4 mln minder uitgegeven dan begroot voor cluster Planontwikkeling. Dit betreft KRW synergie. Hierin is geld opgenomen voor meekoppel kansen. Deze hebben zich afgelopen jaar qua uitbetaling minder voorgedaan dan bedacht.	€ -/- 0,4 mln
- Voor de vispassage Spaarndam is € 0,5 mln minder uitgegeven als gevolg van een tegenvallende aanbesteding waardoor extra krediet is aangevraagd. Daardoor is de uitvoering vertraagd en deels doorgeschoven naar 2020.	€ -/- 0,5 mln
- Halverwege 2019 kon pas overeenstemming worden bereikt met diverse gemeente rondom aanleg Nieuwe Meer mbt cofinanciering om de werkzaamheden op te starten.	€ -/- 0,3 mln
- Betreft raming toekomstig werk voor blauwalgen en zwemwateren. In de uitvoering van deze projecten is vertraging opgetreden. Uitvoering vindt plaats in 2020.	€ -/- 0,3 mln
- Overige kleinere afwijkingen	€ -/- 0,2 mln
Totaal	€ -/- 3,1 mln

Score	1.1.5 Waterketen
	Portefeuillehouder: Thea Fierens Resultaatmanager: Bas van Ooijen Doel: wij zuiveren afvalwater van bedrijven en huishoudens. Wij doen dit conform de normen en zo efficiënt en duurzaam mogelijk. Daartoe bedienen en onderhouden wij onze installaties en werken wij nauw samen met partners zoals gemeenten.

1.1.5.1 Doelstellingen van het Programma Waterketen

Huishoudens en bedrijven gebruiken water. Na gebruik komt dit water via het gemeentelijk riool op de Rijnlandse afvalwaterzuivering. Wij zuiveren het afvalwater dat vastgestelde normen voor de kwaliteit van het effluent en dragen daardoor bij aan een goede volksgezondheid en een gezond watersysteem. Het zuiveren van afvalwater kost veel energie en chemicaliën. We zoeken dan ook continu naar verbeteringen en innovaties om de kosten te verlagen, beter te zuiveren en minder chemicaliën en energie te gebruiken. Het zuiveringsproces levert naast relatief schoon water ook mogelijkheden op voor het terugwinnen van grondstoffen en energie. Met de markt en onze partners zoeken we naar de beste oplossingen hierin. De focus ligt echter de komende jaren op het verder op orde brengen van onze installaties en het zuiveringsproces.

Toelichting scores

	Op schema, binnen de kaders.		Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.		Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting
---	------------------------------	---	--	---	--

1.1.5.2 Top 9 resultaten 2019

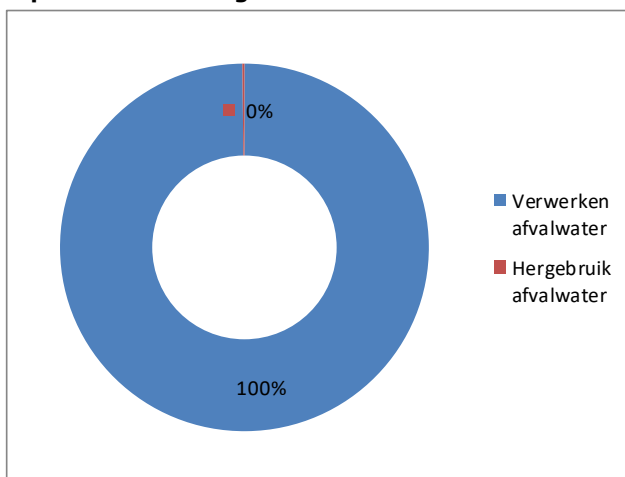
	Doel / gereed in 2019	Score	Toelichting
1	Tweederde van de zuiveringen voldoet aan de effluentnormen.		Eind 2019 voldoen 14 van de 19 van de zuiveringen (74%) aan de normen uit het maatwerkvoorschrift of het zorgplichtvoorschrift. De zuiveringen Haarlem Schalkwijk, Haarlem Waarderpolder, Leiden Noord, Leiden Zuid-West en Velsen voldoen (nog) niet aan de gestelde eisen. We halen de doelen voor 2019 hiermee, maar lopen een stevig risico dat het percentage weer afneemt door falende installaties zolang onze assets niet structureel op orde zijn gebracht.
2	We stellen het strategisch zuiveringsplan vast waarin we alle recente ontwikkelingen, zoals de toekomstige organisatie zuiveren, de lange termijn assetplanning, de aanpak van de zuiveringskringen en de slibstrategie, borgen.		De VV heeft de waterketenstrategie vastgesteld op 13 maart 2019.
3	We renoveren diverse installaties: we ronden Velsen af en besteden Zwanenburg en Haarlem Waarderpolder aan.		De VV heeft op 3 juli 2019 uitvoeringskrediet beschikbaar gesteld voor de resterende maatregelen op awzi Velsen. De laatste werkzaamheden ronden we in 2020 af. Zwanenburg en Haarlem WP zijn in voorbereiding. Door nieuwe inzichten kost de voorbereiding meer tijd. Besluitvorming voor Haarlem WP (principekeuze, voorbereidingskrediet) volgt begin 2020 en voor Zwanenburg (uitvoeringskrediet) in de tweede helft van 2020. De VV is hierover geïnformeerd. In het najaar startte een extra projectteam. Dit team heeft ondertussen de eerste projecten opgepakt en hiervoor (voorbereidings)kredieten aangevraagd.
4	We stellen een probleemanalyse en een plan		We hebben een aanpak opgesteld en bepaald welke installaties de hoogste prioriteit krijgen. Deze installaties pakken we op in

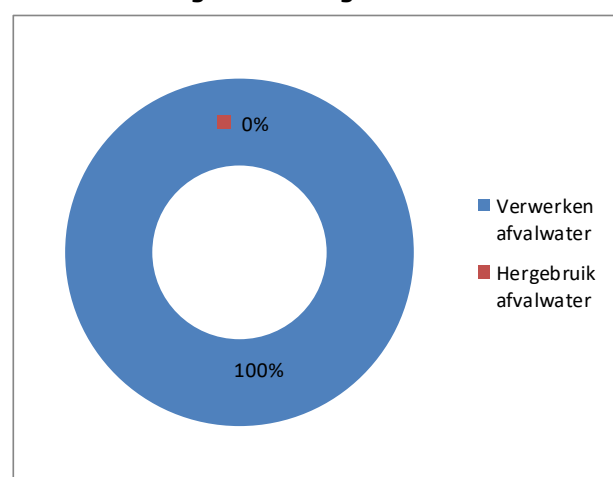
	van aanpak op voor de roostergoedverwijderaars, en lossen de meest urgente knelpunten op.		lopende of te starten projecten waaronder het hierboven genoemde extra projectteam.
5	We sluiten de laatste vijf zuiveringen aan op de centrale proceskamer (CPK).		De laatste zuiveringen hebben we eind 2019 aangesloten op de CPK. Twee zuiveringen die we binnen enkele jaren sluiten, sluiten we indien nodig en mogelijk op een vereenvoudigde wijze ook aan. Begin 2020 sluiten we ook de laatste rioolgemalen aan.
6	We werken in 4 clusters actief samen met gemeenten en drinkwaterbedrijven op basis van de waterketenplannen.		De samenwerking verloopt in alle regio's goed. In de Haarlemmermeer ligt de focus vooral op de afvalwaterhoeveelheden vanwege de grote projecten in deze regio. In het Groene Hart werken we samen met gemeenten aan de Regiostudie Groene Hart. In de Leidse Regio lopen experimenten met het gezamenlijke beheer door en voor alle partijen.
7	Energiebesparing vormt onderdeel van de opdracht bij elke renovatie. De centrale slibvergisting op Haarlem-WP levert op termijn ca. 70 Terajoule op.		Duurzaamheid is een belangrijk uitgangspunt bij elk ontwerp. Alle projectmanagers en assetmanager hebben daarom een opleiding Sustainable Project Management gevolgd om dit nog meer aandacht te geven. In de (grotere) projecten vormt duurzaamheid één van de uitgangspunten. In 2019 hebben we meer energie opgewekt en minder verbruikt in de waterketen waardoor de energieneutraliteit is gestegen naar 53%.
8	We bouwen een pilotinstallatie (PACAS) op Leiden-Noord voor de verwijdering van medicijnresten.		Het programma van eisen is bijna gereed en we verwachten de installatie op te leveren in Q4 van 2020. Het verkrijgen van een vergunning vormt hierbij nog een risico.
9	We participeren via HVC in de terugwinning van fosfaat door Ecophos.		Uitvoering door Ecophos is verder vertraagd vanwege vergunningsaspecten. Dit ligt buiten Rijnlands invloedssfeer. Alternatieven voor andere verwerkingsroutes worden verkend.

1.1.5.3 Overzicht Exploitatie en investeringen per tactisch doel

Exploitatie verdeling tactische doelen

Investeringen verdeling tactische doelen

1.1.5.4 Doelstellingen en resultaten Programmabegroting 2019

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 9 resultaten)	Score
Doelmatige afvalwaterverwerking In 2019 voldeed ongeveer tweederde van onze zuiveringen aan de vastgestelde normen voor de effluentkwaliteit. Dit is een verbetering t.o.v. 2018. De staat van de installaties en het inregelen na renovaties vormen de belangrijkste oorzaken daarvan. We gaan door met de ingezette inhaalslag van het opknappen van onze installaties en verbeteren ook het zuiveringsbeheer en onderhoud.	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 9 resultaten)	Score
<i>We actualiseren het strategisch zuiveringsplan en nemen hierin alle recente ontwikkelingen op zoals de toekomstige organisatie zuiveren (TOZ), de lange termijn assetplanning (LTAP), de aanpak van de zuiveringskringen en de slibstrategie. (2)</i> <u>Toelichting</u> De VV heeft de waterketenstrategie vastgesteld op 13 maart 2019.	
<i>We verbeteren onze lange termijn assetplanning (LTAP). (2)</i> <u>Toelichting</u> We hebben de LTAP t.b.v. MJP2020 geactualiseerd en nemen hier explicieter dan voorheen de bedrijfswaarden en risicomatrix (t.z.t. door het bestuur vast te stellen) in mee.	
<i>We stellen de in 2018 opgestelde risicomatrix (hoe goed is goed, welk risico zijn we bereid te nemen) bestuurlijk vast.</i> <u>Toelichting</u> We hebben op 13 maart 2019 een eerste stap gezet met de VV in het risicogestuurd werken. Conform het coalitieakkoord vindt er in april 2020 een beeldvormende VV plaats over dit onderwerp.	
<i>We onderzoeken de mogelijkheden van meer standaardisering in navolging van de pilot op de poldergemalen die in 2018 startte.</i> <u>Toelichting</u> Dit loopt conform afspraak; we nemen dit verder mee in de verbeteringslag bij onderhoud en de transitie van correctief naar preventief onderhoud.	
<i>We ronden de vervanging van de procesautomatisering af en voeren daarna een optimalisatieslag uit op o.a. uniformiteit, beveiliging, en volgend uit geleerde lessen. (5)</i> <u>Toelichting</u> De laatste 5 zuiveringen hebben we eind 2019 aangesloten op de CPK. Begin 2020 sluiten we ook de laatste rioolgemaal aan. Het gaat hierbij om 1-op-1 vervanging van de aansturing. De ervaringen tot nu toe laten zien dat nog niet alles optimaal werkt. We bereiden daarom een optimalisatieslag voor. Daarnaast ligt het voor de hand dat in het kader van de digitale transformatie de komende jaren verdere automatisering van het proces zal plaatsvinden.	
<i>We starten de uitvoering van de renovatie Zwanenburg (afronding 2023) incl. het aansluiten en amoveren van Heemstede en Haarlem Schalkwijk. (3)</i> <u>Toelichting</u> Door nieuwe inzichten (afkoppelen van regenwater door de gemeenten) moet een deel van het ontwerpproces over, maar besparen we naar verwachting wel veel geld. Gevolg is wel een vertraging van een jaar.	
<i>De voorbereiding van de renovatie Haarlem Waarderpolder loopt. De uitvoer start in 2020 en ronden we af in 2022. Tot die tijd vergt deze zuivering extra inspanningen van beheer en onderhoud. (3)</i> <u>Toelichting</u> De behandeling van de businesscase in de VV vindt niet in november plaats maar in maart 2020. Enerzijds door nieuwe inzichten waardoor het opstellen meer tijd heeft gekost, anderzijds omdat we meer tijd hebben ingeruimd voor het bestuurlijke besluitvormingsproces met o.a. een locatiebezoek.	
<i>We voeren de restpunten op Zwaanshoek uit en bekijken opnieuw de capaciteit van de zuivering n.a.v. nieuwe prognoses van de gemeente en Schiphol. (3)</i> <u>Toelichting</u> Het nieuwe projectteam heeft dit project opgepakt.	
<i>We ronden de restpunten van de renovatie op Velsen af en hebben overleg met Rijkswaterstaat over de zuiveringsprestaties in relatie tot de Demon/Essde. (3)</i> <u>Toelichting</u> Het afronden van de restpunten loopt tot medio 2020. De VV heeft hier 3 juli 2019 krediet voor beschikbaar gesteld. We hebben nauw contact met RWS over de voortgang van het project en de effecten hiervan op de effluentkwaliteit.	
<i>We maken een business case over de vraag of we de zuiveringen in het Groene Hart moeten centraliseren of dat we de huidige zuiveringen moeten rooveren. (6)</i> <u>Toelichting</u> We hebben de businesscase in 2019 afgerond in goede afstemming met o.a. de betreffende gemeenten. De bestuurlijke besluitvorming over een eventueel vervolg doorlopen we in het voorjaar 2020.	
<i>We voeren diverse 'kleinere' renovaties uit op meerdere zuiveringen in Zuid-Holland waaronder de roostergoedverwijderaars en de influentpompen Nieuwveen en de ijzerdoseerinstallaties op Alphen Kerk en Zanen en op Lisse. (3)</i> <u>Toelichting</u>	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 9 resultaten)	Score
Het nieuwe projectteam heeft deze en andere projecten opgepakt in het kader van de basis op orde brengen.	
<i>We pakken breed voorkomende problemen met de roostergoedverwijderaars gestructureerd aan. (4)</i> <u>Toelichting</u> We hebben een aanpak opgesteld en bepaald welke installaties de hoogste prioriteit krijgen. Deze installaties pakken we op in lopende of te starten projecten waaronder het hierboven genoemde project Lisse.	
<i>We voeren (correctief en preventief) onderhoud uit aan onze installaties volgens vastgestelde onderhoudsconcepten en z.g. Service Level Agreements die regelmatig evalueren.</i> <u>Toelichting</u> Het aantal openstaande jobs stijgt niet meer; met de extra beschikbare middelen (coalitieakkoord) moet dit vanaf 2020 gaan dalen zodat we langzaam maar zeker de achterstanden gaan inlopen.	
<i>We werken intensief samen met gemeenten en drinkwaterbedrijven op de hele waterketen waarbij de focus ligt op het uitvoeren van acties uit de waterketenplannen van de vier samenwerkingsregio's.</i> <u>Toelichting</u> Loopt conform afspraak.	
<i>Of en in welke vorm de samenwerking met Noordwijkerhout (straks gemeente Noordwijk) en Dunea in de SWWK doorgaat is nog niet formeel bekend. De verwachting is dat de samenwerking na een overgangperiode in 2019 zal worden beëindigd. Bekeken wordt of de samenwerking met de gemeenten in de regio Bollenstreek op een andere manier kan worden voortgezet.</i> <u>Toelichting</u> De samenwerking met Noordwijkerhout, SWWK Noordwijkerhout is per 1-1-2019 beëindigd vanwege de fusie tussen Noordwijk en Noordwijkerhout. In de regio kijken we met de gemeenten en Dunea hoe we de samenwerking verder vorm kunnen geven.	
<i>We werken met Dunea al samen o.a. op het gebied van persleidingbeheer, noodvoorraadbeheer van persleiding onderdelen en inrichting van de procesautomatisering, en bespreken de mogelijkheden voor verdere/andere vormen van samenwerking.</i> <u>Toelichting</u> De samenwerking op het gebied van noodvoorraadbeheer loopt. Recent hebben we met Dunea afspraken gemaakt over een verbreding van de samenwerking waarbij Dunea diensten gaat verlenen op het gebied van beheer, inspectie, en onderhoud van afvalwatertransportleidingen.	
Duurzame afvalwaterverwerking Primair richten we ons op het zo goed mogelijk zuiveren van het afvalwater en het daartoe op orde brengen van onze assets. Daarnaast zetten we ons in op het (her)gebruik van energie en reststoffen, en de vraag welke andere stoffen we nog meer uit het water kunnen halen.	
<i>Bij elke renovatie en vervanging nemen we energiebesparing in de afweging mee. (7)</i> <u>Toelichting</u> Waar relevant gebeurt dit.	
<i>Het centraal verwerken en vergisten van al het zuiveringsslib op Haarlem WP gaat op termijn 70 TJ aan energie opleveren en leidt tot lagere verwerkingskosten van slib door HVC. De opgave voor tranche 2 van energieneutraliteit neemt hierdoor mogelijk af. (7)</i> <u>Toelichting</u> Dit is onderdeel van de scope van het project Haarlem WP. Wat we met het vergistte slib doen (warmte, elektriciteit, biogas) moeten we nog bepalen	
<i>Bij de renovatie van Zwanenburg en Haarlem WP stellen we een duurzaamheidsvariant op. (7)</i> <u>Toelichting</u> In de BC Haarlem WP en in het VO Zwanenburg ligt dit expliciet voor.	
<i>In 2019 bouwen we een z.g. PACAS-installatie op Leiden-Noord als eerste van twee 'full-scale pilots' voor het verwijderen van medicijnresten; de tweede pilot volgt na afronding van de eerste. (8)</i> <u>Toelichting</u> We bereiden de bouw in 2019 voor; de feitelijk bouw vindt plaats in 2020. Dit is later dan gepland omdat we zo de diverse werkzaamheden op deze locatie hiermee beter op elkaar kunnen afstemmen.	
<i>Daarnaast overleggen we over de aanpak aan de bron met ziekenhuizen zoals het LUMC. (8)</i> <u>Toelichting</u> Het gesprek loopt.	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 9 resultaten)	Score
<i>We houden diverse innovaties scherp in de gaten, zoals superkritisch vergassen en nanofiltratie. We doen zelf onderzoek naar de werking van het EssDE proces op awzi Velsen, en doen mee met o.a. het onderzoek continu Nereda van HH Delfland.</i> <u>Toelichting</u> We houden diverse innovaties van anderen scherp in de gaten en participeren waar dat kan en meerwaarde heeft en stemmen af op landelijk niveau.	
<i>Via HVC werken we, met diverse andere partijen, aan de terugwinning van fosfaat uit de as van onze slibverbranding door het Belgische EcoPhos; naar verwachting vanaf 2021 operationeel. (9)</i> <u>Toelichting</u> Uitvoering door Ecophos is verder vertraagd vanwege vergunningsproblemen. Rijnland heeft hierop geen invloed. We verwachten dat dit tot zeker 2 jaar vertraging leidt. We verkennen ondertussen alternatieve verwerkingsroutes.	

1.1.5.5 Wat heeft het programma Waterketen gekost in 2019?

Exploitatiekosten Programma Waterketen 2019

Programma Waterketen	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Verschil 2019	Verschil na wijziging in %
Netto exploitatiekosten	78,7	78,8	79,0	-/- 0,1	-/- 0,1%

De exploitatiekosten binnen het programma Waterketen zijn € 0,1 mln lager uitgekomen dan begroot. De personele kosten komen € 0,8 mln lager uit, onder meer door vertraging bij invulling van vacatures. Verder is sprake van lagere kapitaallasten (0,8 mln), lagere preventieve onderhoudskosten (0,6 mln). Hier tegenover staan hogere kosten voor correctief onderhoud (€ 1,5 mln) en bijdrage voor anti-afhaaksubsidie 2016-2018 (€ 0,6 mln).

Bruto-investeringsuitgaven Programma Waterketen 2019

Programma Waterketen	Werkelijk 2019	Begroot 2019	Begroot 2019 (-/- concern- brede korting)	% van Begroot (-/- concern- brede korting)
Bruto-investeringen (x € 1 mln)	16,3	31,8	26,1	62,5%

De investeringsuitgaven zijn € 9,8 mln lager dan begroot. Bij de verklaring van de afwijkingen wordt de concern brede korting buiten beschouwing gelaten. Hierna wordt daarom € 15,5 mln lagere investeringsuitgaven verklaard.

Ten opzichte van de begroting zijn er de volgende afwijkingen:

- Het toekomstig werk is overgeprogrammeerd. Voor diverse projecten maar met name de clusters Haarlem/Heemstede, en Zuid-Holland geldt dat er voor 2019 ca €12 mln uit aanvragen is gehaald maar verspreid over meerdere jaren in de projectramingen is opgenomen. Voor het overige toekomstig werk (-/- € 3,3 mln) geldt dat we later zijn gestart en krediet hebben aangevraagd dan gepland doordat het beoogde (4 ^e) projectteam later startte dan gepland.	€ -/- 15,3 mln
- Voor Proces automatisering is € 1,6 mln minder uitgegeven dan begroot door meevallers in de uitvoering, minder geschreven en te activeren uren en enige vertraging in oplevering van een aantal deelprojecten. Daarnaast is er een correctieboekening van dubbele kosten uit 2018 ten laste van het jaar 2019 doorgevoerd.	€ -/- 1,6 mln
- Doordat de verwachting was dat het inspecteren van de slibgistingstoren en voorindikker Haarlem WP in 2018 zou worden opgeleverd, zijn deze kosten in 2019 gemaakt.	€ 0,8 mln
- Voor Veilig werken is € 0,6 mln. minder uitgegeven doordat de RI&E-kosten zijn betaald uit de exploitatie.	€ -/- 0,6 mln
- Voor meetinstrumentarium AWZI's is € 0,6 begroot en niet uitgegeven doordat de inventarisatie op alle zuiveringen en de scope bepaling langer heeft geduurd dan vooraf gedacht. Vervolgens heeft de aanbesteding langer geduurd doordat er een aanvullende onderhandelingsprocedure nodig was.	€ -/- 0,6 mln
- Voor Cluster Zwaanshoek is een overschrijding van de begroting a € 0,4 mln. in verband met afhandelingen schades en zakelijk recht OPAH.	€ 0,4 mln
- Overige kleinere afwijkingen	€ 1,4 mln
Totaal	€ -/- 15,5 mln

Score**1.1.6 Bestuur, Organisatie en Dienstverlening**

Portefeuillehouders: Rogier van der Sande, Marco Kastelein en Ineke van Steensel
Secretaris, algemeen directeur: Caroline van de Wiel

Doel: Een effectieve en efficiënte organisatie, om de doelen van de andere programma's te realiseren. Daarnaast ook het realiseren van de programma-overstijgende doelen, zoals de calamiteitenorganisatie, innovatie, duurzaamheid en bestuurlijke vernieuwing.

1.1.6.1 Strategische doelstelling van het Programma BOD

Voor de ondersteunende bedrijfsvoering en de organisatiebrede onderwerpen die niet specifiek aan één primair programma zijn toe te wijzen is aanvullend op de vier primaire programma's een vijfde programma in het leven geroepen: Bestuur, organisatie en dienstverlening (BOD). Dit programma heeft tot doel dat een effectieve en efficiënte organisatie het behalen van de WBP-doelstellingen ondersteunt.

Belangrijke onderwerpen als klimaatverandering, bodemdaling en energietransitie werken door in alle vijf bestuursprogramma's. Dit geldt ook voor de bestuurlijke thema's. Als al sprake is van concrete maatregelen en activiteiten dan zijn die opgenomen in de primaire bestuursprogramma's. Zo is in het programma Waterketen rekening gehouden met energiebesparende maatregelen, de pilots medicijnresten en andere technologische innovaties. De meer voorbereidende (overkoepelende, Rijnlandbrede) activiteiten zijn opgenomen in het programma BOD: beleidsverkenningen, strategische externe samenwerking en het werken aan een innovatiegerichte organisatie. Verder bij BOD ondermeer: Rijnland als proactieve sparringpartner bij ruimtelijke ordening en maatschappelijke vraagstukken en de communicatie over klimaatverandering, naar aanleiding van de verkiezingen.

Toelichting scores

Op schema, binnen de kaders.

Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.

Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting

1.1.6.2 Top 10 resultaten 2019

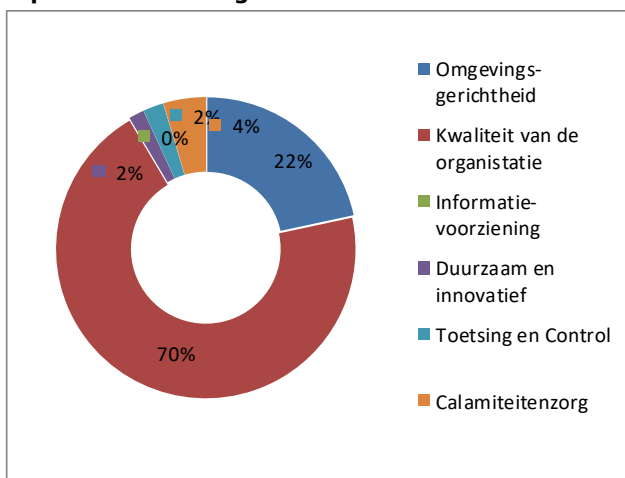
	Doel / gereed in 2019	Score	Toelichting
1	Informatieveiligheid: de objectgerichte risicoanalyse is gereed		De objectgerichte risicoanalyse is uiteindelijk voortvarender verlopen dan bij de tweede Burap bekend was. In de tweede helft het jaar hebben we business-impactanalyses en diepgaande risicoanalyses uitgevoerd op de informatie-objecten/systemen die in de vorige risicoanalyse een hoog risico gescoord hebben.
2	Digitale transformatie: de opgaven zijn vertaald in een digitale agenda (de ambtelijke uitwerking van mogelijke doelen en activiteiten op het gebied van digitale transformatie)		Ter voorbereiding op de bestuurlijke visievorming op digitale transformatie hebben we in kaart gebracht wat de relevante ontwikkelingen zijn en hoe we daarop kunnen anticiperen. Op de website is de persoonlijke internetpagina (PIP) voor burgers en bedrijven in gebruik genomen voor digitale dienstverlening (indienen bezwaar).
3	Besparing: € 1 mln. efficiency gerealiseerd		De efficiencybesparing van € 1 mln hebben we in de begroting 2019 ingeboekt en daarmee gerealiseerd. In de loop van 2019 hebben we deze besparing over de budgethouders verdeeld en structureel gemaakt.
4	Verkenning „waterbedrijven van de toekomst“ afgerond		Het symposium op 6 juni jl. getiteld "De groeiende waarde van water", vormde een afronding van de onderzoeksfase van de Waterbedrijven van de Toekomst. Met het recent aangetreden bestuur hebben we, op basis van het coalitieakkoord, verschillende spin-offactiviteiten besproken en in gang gezet.
5	Verkiezingen: de procedure is goed voorbereid, we benutten de verkiezingen om waterbewustzijn te verhogen en we maken goede overdrachtdossiers voor het		Op 20 maart 2019 zijn verkiezingen gehouden voor de leden van het algemeen bestuur van Rijnland. De communicatiestrategie voor de verkiezingen scoorde goed. We hebben een overdrachtdossier gemaakt voor de nieuwe VV, dat heel goed is ontvangen en gebruikt bij de collegeonderhandelingen. Er is een coalitieakkoord

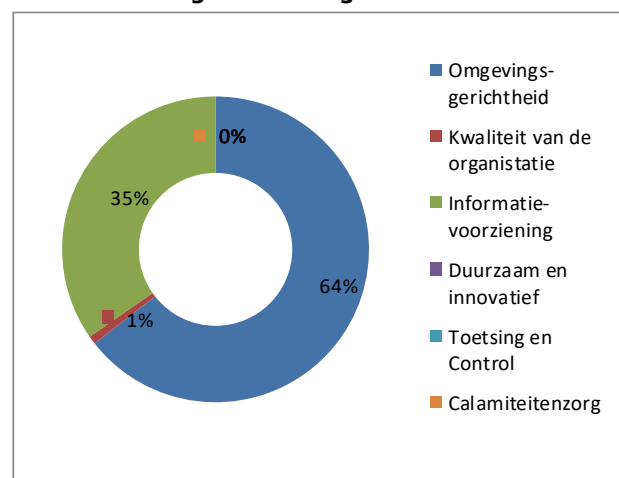
	Doel / gereed in 2019	Score	Toelichting
	nieuwe bestuur		gepresenteerd. Het dagelijks bestuur is geïnstalleerd op 5 juni 2019.
6	We anticiperen op de komst van de Omgevingswet		Op koers. De pilot over digitaal regelbeheer hebben we afgerond. In vervolg hierop hebben we de gewenste software aangeschaft.
7	We nemen extra participatiewetmedewerkers aan en voldoen eind 2019 aan de eisen van de wet		De quotumverplichting voor Rijnland eind 2019 is 20,6 banen. In 2019 zijn er 6,4 banen bijgekomen (een baan staat voor 25,5 uur). Hiermee komt het totaal aantal gerealiseerde banen op 17,9 per 31 december 2019. In 2018 waren dit nog 11,5 banen. Hiermee hebben we het doel voor 2019 net niet behaald.
8	Inkoop: de acties uit „Maatschappelijk Verantwoord Inkopen & Duurzame Grond- Weg- en Waterbouw 2020 Doelen & Acties“ voor 2019 zijn uitgevoerd		Het uitvoeren, implementeren en starten van overige acties liggen in lijn met de ambities van MVO binnen Rijnland.
9	Fysieke veiligheid: risico's bij de geselecteerde objecten zijn in beeld en de maatregelen voor de hoge risico's zijn geïmplementeerd		De geselecteerde/geprioriteerde objecten 2019 hebben we in beeld en we werken aan een plan om de fysieke toegangsbeveiliging op orde te krijgen (Oplevering plan 1 ^e kwartaal 2020). We hebben noodmaatregelen genomen, waarbij de grootste risico's zijn ingeperkt. Voor de maatregelen conform de bepalingen van de Baseline informatieveiligheid Overheden (BIO) hebben we meer tijd nodig.
	Het klantencontactteam gebruikt het zaakvolgsysteem „InProces“, met het streven om 90% van de kct-klantcontacten en -incidentmeldingen binnen twee weken correct af te handelen.		Het Klantencontactteam heeft in 2019 10.481 klantcontacten en incidentmeldingen geregistreerd. Het betrof 3.621 incidentmeldingen en 6860 algemene vragen voor onder andere het proces Vergunningverlening en voor Vastgoed. De incidentmeldingen zijn binnen de gestelde norm van twee weken afgehandeld. De algemene vragen zijn voor 80% binnen de normtijd beantwoord, omdat deze vragen veelal complex zijn en een langere doorlooptijd vragen. In 2020 geven we meer aandacht aan een tussentijdse terugkoppeling, waarmee het percentage naar verwachting naar 90% wordt verhoogd.

1.1.6.3 Overzicht Exploitatie en investeringen per tactisch doel

Exploitatie verdeling tactische doelen

Investerings verdeling tactische doelen

1.1.6.4 Doelstellingen en resultaten Programmabegroting 2019

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 10 resultaten)	Score
We zijn en handelen omgevingsgericht Rijnland wil in zijn omgeving gezien worden als een betrouwbaar, professioneel en toegankelijk waterschap, dat zichtbaar en aanspreekbaar is voor publiek en partners. Daarom investeert Rijnland al meerdere jaren in het samenwerken met vele verschillende partners. Steeds vaker weten wij hen te vinden en ook andersom. Ontwikkelingen in de samenleving, de realisatie van omgevingsvisies en de effecten die klimaatverandering teweeg brengen, maken dat we inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties nodig hebben. We willen en moeten hen actief betrekken bij de uitvoering van het waterbeheer. In 2019 hebben we een nieuw bestuur, waarbij we zorgen voor een goede transitie van oud naar nieuw. Ter verbetering van de dienstverlening is in 2014 het klantcontactteam ingesteld om een centralisatie van de inkomende stroom van vragen te begeleiden. Het gaat om informatievragen en incidentmeldingen, ook voor vergunningverlening (2015) en vastgoed (2017). Vragen komen binnen via telefoon, mail, chat, facebook en twitter. Daardoor is er een verbeterde en vergrote bereikbaarheid voor ingelanden. Met de digitale dienstverlening voldoen we aan de eisen van de overheid. Aan het begin van de vorige bestuursperiode is de keur van Rijnland 2015 in werking getreden. Nieuw hieraan is de 'ja, tenzij' benadering. Deze benadering blijkt een succes. Initiatiefnemers en Rijnlanders zijn positief, het aantal procedures (vergunningen, meldingen en bezwaren) is aanzienlijk afgenomen. Op dit moment wordt een aanpassing van de keur voorbereid. Hiermee worden de regels verder verbeterd en wordt voor peilafwijkingen een verdere deregulering doorgevoerd. Voor het thema deregulering biedt de ontwikkeling van de Waterschapsverordening (de opvolger van de keur) nieuwe kansen. Rijnland streeft ernaar deze Waterschapsverordening in 2020 bestuurlijk te behandelen.	
<i>We gaan door met het voorbereiden op de komst van de Omgevingswet. We grijpen de Omgevingswet aan als impuls voor onze ontwikkeling naar een moderne, open en omgevingsgerichte organisatie. We doen mee in pilots, omgevingsvisie- of omgevingsplantrajecten en leerkringen om ervaring op te doen. We ronden in 2019 ons onderzoek af wat het Digitaal Stelsel Omgevingswet voor ons gaat betekenen en starten projecten op om de bijbehorende verandering te realiseren.</i> <i>Ook bereiden we projectmatig onze nieuwe Waterschapsverordening voor en de nieuwe werkwijzen voor de voorbereiding van onze waterstaatkundige projecten zoals dijkverbeteringen. Dit alles doen we in samenwerking met de Unie, andere waterschappen en overheidsinstanties. In 2019 werken we een traject uit om het nieuwe bestuur voor te bereiden op de veranderende positie als gevolg van de Omgevingswet. (6)</i> <u>Toelichting</u> Op koers. We werken in diverse pilots met andere waterschappen en overheidsinstanties samen aan de overgang naar het digitale stelsel, omgevingsvisies en -plannen en afstemming van de vergunningprocedures. Dit jaar hebben we een pilot over digitaal regelbeheer afgerond. We hebben geleerd welke software we willen gebruiken voor het opbouwen van onze nieuwe regels. Deze software hebben we aangeschaft. En we hebben ervaring opgedaan met de nieuwe systematiek van regelopbouw. Momenteel zijn we bezig met het op deze wijze opbouwen van de nieuwe Keurregels (Keur 2020). In het najaar heeft het college besloten wanneer we onze projecten willen voorbereiden aan de hand van het nieuwe instrument projectbesluit (veelal de grote, (maatschappelijk/bestuurlijk) gevoelige projecten). De andere projecten zullen onder onze eigen regels van de Keur vallen. Tot slot zijn we bezig met het maken van een handreiking om collega's te helpen bij het meedoen in Omgevingsvisie- en Omgevingsplantrajecten. De eerste versie is bijna af.	
<i>We zetten in op het meer waterbewust worden bij onze samenwerkingspartners, waaronder inwoners. Het doel is het bieden van kennis, advies, en ook handelingsperspectief. We benutten onder andere de waterschapsverkiezingen om hieraan extra aandacht te besteden.</i> <u>Toelichting</u> We blijven inzetten op het versterken van het waterbewustzijn bij inwoners, bedrijven, stakeholders, bestuurders en agrariërs. Het afgelopen jaar heeft zij dit in de aanloop naar de verkiezingen gedaan door een online campagne, free publicity en de nationale campagne van de verkiezingen. We hebben hier een regionale eigen vertaling van gemaakt, zodat ingezoomd is op ons gebied.	
<i>We werken proactief samen met onze partners aan maatschappelijke multi-governance opgaven zoals klimaatverandering, bodemdaling, de energietransitie en verstedelijking. We experimenteren en leren in netwerken / coalities en benutten de verschillende schaalniveaus van</i>	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 10 resultaten)	Score
<i>de overheid. Gaandeweg vinden we een koers, om water beter te positioneren in het ruimtelijke afwegingsproces. Zo zijn we bijvoorbeeld betrokken bij steeds meer klimaat-stresstesten en bijbehorende risicodialogen van gemeenten en regio's, leveren we op provinciaal, regionaal en lokaal niveau input bij verstedelijkingsafspraken en zijn we actief betrokken bij allerlei bodemdalingsplatformen.</i> <u>Toelichting</u> Op lokaal niveau zitten we aan tafel bij gemeenten en doen mee met stresstesten en risicodialogen, voeren we gesprekken over strategische samenwerkingsagenda's en leveren we inbreng voor Omgevingsvisies. Daarnaast participeren in regionale netwerken, zoals Omgevingsvisie Hart van Holland en de Regiodeal Bodemdaling, en bemoeien we ons met verstedelijkingsafspraken bij o.a. de Metropoolregio Amsterdam en Zuid-Holland. Ook op nationaal niveau praten we mee, bijvoorbeeld in het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie en in het Platform Bodemdaling. Door deel te nemen in 4 Regionale Energie Strategieën, waarvan we in 2 regio's in werk- en stuurgroepen vertegenwoordigd zijn, dragen we bij aan de energietransitie.	
<i>Via het relatiemanagement zetten in op strategische samenwerkingsagenda's met gemeenten en andere samenwerkingspartners. Rijnland pakt daarin een proactieve rol maar volgt de dynamiek en de draagkracht van de samenwerkingspartners.</i> <u>Toelichting</u> We hebben inmiddels een strategische samenwerkingsagenda met Velsen, Bloemendaal/Heemstede, Katwijk/Dunea, Gouda, Zoetermeer, Leiden, Oegstgeest, Haarlemmermeer en Schiphol TradePark. Alphen aan den Rijn is bij na klaar. Met andere gemeenten worden gesprekken gevoerd.	
<i>We betrekken onze samenwerkingspartners (zoals inwoners, belangenorganisaties, gemeenten en bedrijven) in het voorstadium van ons eigen beleid, plannen en projecten. We behartigen de waterbelangen die de fysieke omgeving raken bij het maken van omgevingsvisies en -plannen door gemeenten en provincies.</i> <u>Toelichting</u> We zitten aan tafel bij provinciale en lokale Omgevingsvisies. We doen mee in gebiedsontwikkelingen zoals Valkenburg en Schiphol TradePark. Met de pilot maatschappelijke initiatieven dragen we o.a. bij aan groenblauwe schoolpleinen en daarmee aan een klimaatrobuuste leefomgeving en waterbewustzijn.	
<i>We hebben het zaakgericht werken ingevoerd voor klantcontacten en vergunningverlening & handhaving, daarmee staat de vraag van de burgers en bedrijven centraal. Ook vormt dit de basis voor de aansluiting op het digitaal stelsel omgevingswet. Het zaakgericht werken in combinatie met de Persoonlijke Internetpagina die gekoppeld wordt aan MijnOverheid.nl maakt de Rijnlandse dienstverlening aan burgers en bedrijven persoonlijker en toegankelijker.</i> <u>Toelichting</u> We hebben het zaakgericht werken verder doorgevoerd voor vergunningverlening en handhaving. Het zaakgericht werken is een voorwaarde voor aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet. Op de website is de persoonlijke internetpagina (PIP) voor burgers en bedrijven in gebruik genomen voor digitale dienstverlening (indienen bezwaar).	
<i>Internationaal: Door internationale samenwerking geven we invulling aan enerzijds de grote vraag naar Nederlandse kennis en ervaring op gebied van water en sanitatie en anderzijds aan ideële- en HRM-doelstellingen zoals de ontwikkeling van competenties van medewerkers. Samen met de Unie van Waterschappen werken wij aan internationale projecten onder de naam Dutch Water Authorities (DWA). In 2019 wordt naar verwachting het Blue Deal programma voor de komende 4 jaar ondertekend. Rijnland is in 2019 actief in Zuid-Afrika (Kingfisher) en Roemenië en onderzoekt de mogelijkheden voor een project rond Lake Victoria samen met Waternet.</i> <u>Toelichting</u> In 2018 is de Blue Deal internationaal getekend. Dit is een afspraak tussen de waterschappen en het Rijk gericht op het versterken van de inzet van de waterschappen op het vlak van internationale projecten. We werken inmiddels mee aan een tweetal goedgekeurde Blue Deal projecten te weten in Zuid-Afrika en in Roemenië. Het vastgestelde Rijnlandse beleid wordt begin 2020 naar verwachting verlengd tot 2024.	
<i>Vernieuwend besturen: in de maanden tot de verkiezingen haalt de werkgroep het net op. De werkgroep richt zich op het verankeren van de leerpunten uit de pilots Harmonisatie clusterkredieten, Dashboard planning en control, VV-bestuursagenda, De VV als ambassadeur, en De tweebeige overheid in relatie tot de D&H-pilots Maatschappelijke initiatieven en Proactieve samenwerking (RO). Op die manier wil de werkgroep de taak van de VV blijvend verstevigen</i>	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 10 resultaten)	Score
<u>Toelichting</u> Dit onderwerp hebben we afgerond met een eindrapportage net voor de verkiezingen.	
<i>Waterschapsverkiezingen: in het najaar van 2019 presenteren we de VV-bestuursagenda 2019-2020, met een doorkijk in de plannen van ons bestuur tot het einde van de bestuursperiode. In dit spoorboekje staan alle bestuurlijke trajecten uitgelijnd in tijd. (5)</i> <u>Toelichting</u> In het najaar hebben we een planning voor de bestuursagenda gepresenteerd en heeft het bestuur een vergaderschema vastgesteld voor meerdere jaren.	
<i>Waterbedrijven van de toekomst: van de strategische verkenning die we samen met Dunea in 2018 zijn gestart, dragen we de tussenresultaten, opgedaan in de eerste twee fasen, over aan het nieuwe bestuur in het tweede kwartaal van 2019 met het oog op verdere besluitvorming en afronding van het project. (4)</i> <u>Toelichting</u> Het symposium op 6 juni jl. getiteld "De groeiende waarde van water", vormde een afronding van de onderzoeksfase van de Waterbedrijven van de Toekomst. Met het recent aangetreden bestuur hebben we, op basis van het coalitieakkoord, verschillende spin- off activiteiten besproken en in gang gezet voor de komende periode.	
We werken aan de kwaliteit van de organisatie	
<i>Rijnland zorgt voor een organisatie en bedrijfsvoering die het mogelijk maakt om de WBP5 doelstellingen op een effectieve en efficiënte manier te bereiken. Hierbij spelen ook verschillende verbonden partijen een rol (Zie Stand van zaken Rijnlandse verbonden partijen 2019). (3)</i> <u>Toelichting</u> We doen mee aan verschillende benchmarks om de efficiëntie en effectiviteit te bepalen. De stand van zaken van de WBP-doelstellingen is weergegeven in de Effect- en Middelenmonitor die in de juni-VV is behandeld. De noodzaak om effectiever en efficiënter te handelen is nadrukkelijk aanwezig bij twee programma's en vergt nog meerdere jaren. De betrokken resultaatmanagers zijn hiermee aan de slag.	
<i>In 2017 is een aantal besluiten genomen om de organisatie eenduidiger en resultaatgerichter te maken. De organisatie is daar in 2017 en 2018 op ingericht, onder meer door de komst van resultaatmanagers, A3-sturing en verantwoordelijkheden lager in de organisatie leggen. In 2019 gaan we door met ervaring opdoen met resultaatgericht werken.</i> <u>Toelichting</u> We hebben een evaluatie uitgevoerd van de in 2017 genomen maatregelen. De algemene conclusie was dat de organisatie resultaatgerichter is geworden. Mede op basis van de evaluatie worden in 2019 opnieuw enkele maatregelen genomen om de organisatie beter te laten draaien en op een permanent hoger niveau te krijgen.	
<i>Bij organisatieontwikkeling staat het denken en werken in processen en ketens, en continue verbeteren centraal. Ook zoeken we in 2019 naar kansen om meer efficiency te bereiken. In de begroting is hier een doelstelling van € 1 mln voor opgenomen. (3)</i> <u>Toelichting</u> Medio 2019 hebben we de proceseigenaren vastgesteld en zijn we begonnen met het opnieuw vastleggen van de processen. Het doel is mede om het management c.q. de proceseigenaren frequenter te laten evalueren en de PDCA-cyclus te laten sluiten. Dit kan in de vorm van self-audits. De efficiencybesparing van € 1 mln. hebben we in de begroting 2019 verwerkt. In de loop van 2019 hebben we deze besparing over de budgethouders verdeeld en structureel gemaakt.	
<i>We willen nadrukkelijker een modern HR-beleid voeren. Hiervoor zetten we in op ontwikkelgericht leiderschap en flexibele en proactieve medewerkers, onder meer door het maken en begeleiden van Persoonlijke Ontwikkelplannen (POP) voor de leidinggevenden, intervisiebijeenkomsten en masterclasses voor onder meer het voeren van verzuimgesprekken. Voor de medewerkers komt meer nadruk te liggen op persoonlijk leiderschap</i> <u>Toelichting</u> Met de omvorming van het mobiliteitsbureau naar het LoopbaanLab hebben we een doorstart gemaakt om persoonlijke ontwikkeling, mobiliteit en persoonlijk leiderschap verder te activeren. Dit resulteert in meer POP's, en meer aandacht voor plan A, B en C (plan A: ontwikkeling huidige functie, plan B: ander werk binnen Rijnland en plan C : werk buiten Rijnland). Het ziekteverzuim heeft de afgelopen maanden een grote daling doorgemaakt. Het ziekteverzuim over de laatste twaalf maanden (voortschrijdend gemiddelde) is 3,6 %. Een jaar eerder was dit nog 5,1%. De Rijnlandse referentie (openbaar bestuur en overheidsdiensten) kwam in 2018 uit op 5,6%. De daling is mede het gevolg van een nieuw verzuimbeleid.	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 10 resultaten)	Score
<i>De Strategische Personeels Planning is hierbij een belangrijk instrument, en de Frictiepot (€ 2 mln) een belangrijk hulpmiddel. Voor SPP is in 2019 een flinke kwaliteitsslag gemaakt. De frictiepot is bedoeld voor de transitie van oude naar nieuwe functies door herplaatsing, omscholing, outplacement e.d. om zo in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. Er zijn in dit kader momenteel acht leerwerkplekken gecreëerd. Daarnaast zijn er diverse aanvragen voor de frictiepot gehonoreerd(b.v. de aanname van een recruiter).</i> <u>Toelichting</u> SPP hebben we in de tweede helft van 2019 opnieuw uitgevoerd. Op de planning staat de doorvertaling naar individuele gesprekken met alle medewerkers om hun prestaties en potentieel af te zetten tegen de ontwikkelingen van de komende jaren. Hierbij zal gebruikt gemaakt worden van de SPP-module in H@rm.	
<i>Veilig werken: we continueren het opleiden op het vlak van veilig werken, en we zetten daarbij in op goede samenwerking met de Aquademie. Daarnaast werken we aan houding en gedrag van buitenpersoneel door trainingen te organiseren gericht op elkaar op juiste wijze aanspreken op onveilig gedrag. Voor het eind van 2019 is voor het totaal aantal geselecteerde objecten van Rijnland (alle awzi's, awtg's, poldergemalen, boezemgemalen, sluizen en bruggen) de risico-inventarisatie en evaluatie uitgevoerd en zijn de maatregelen voor de hoge en belangrijke risico's geïmplementeerd. Het uitvoeren van maatregelen voor lage risico's wordt voortgezet. (9)</i> <u>Toelichting</u> Training houding en gedrag voor buitenpersoneel hebben we deels gehouden of wordt dit najaar opgepakt. Arbo-veiligheid voor geselecteerde/geprioriteerde objecten 2019 hebben we in beeld. Voor de overige objecten mei 2020. De RI&E voor alle watersysteemobjecten wordt in mei 2020 opgeleverd. Voor de toegangsbeveiliging hebben we een rapport opgeleverd, dat als basis dient voor een programma van eisen voor de aanbesteding voor heel Rijnland (incl. de kantoorlocaties).	
<i>Calamiteitenorganisatie: vanuit de stevige basis van de eigen calamiteiten-organisatie, werken we in 2019 aan het verbreden van de samenwerking, op vooral kennisdelen en informatiedeling, zowel vanuit het landelijk kader Crisiskompas en specifiek met de zes waterschappen in west Nederland, als met de Veiligheidsregio'.</i> <u>Toelichting</u> De samenwerking binnen het verband in west Nederland loopt goed en de eerste resultaten kunnen benoemd worden: - Bij uitval van een medewerker crisisbeheersing bij Scheldestromen hebben twee buurwaterschappen capaciteit geleverd; - Rijnlands evaluatoren zijn gevraagd een complexe calamiteit bij Hollandse Delta te evalueren en visa versa; - De uitwisseling van informatiecoördinatoren tijdens de warme fase wordt voorbereid om daar vanaf 2020 gebruik van te kunnen maken; - Er is een landelijke CC crisis coördinatoren dag georganiseerd.	
<i>Privacy: we blijven medewerkers bewust(er) maken van het op de juiste manier omgaan met persoonsgegevens en we zorgen dat ons bewerkingsregister up-to-date blijft. (1)</i> <u>Toelichting</u> Het verwerkingenregister is gereed en gepubliceerd op intranet, met daarbij de procedure om het register actueel te houden. Samen met HHSK hebben we een awareness-traject aanbesteed (voor zowel Privacy als Informatieveiligheid), dat in 2020 zal gaan lopen.	
<i>Integriteit: de focus ligt in 2019 op het versterken van de rol van het management. De benoeming van een integrity-officer en de managementtraining morele oordeelsvorming dragen hieraan bij. Bestuurlijke integriteit wordt onderdeel van het inwerkprogramma van het nieuwe bestuur.</i> <u>Toelichting</u> De trainingen morele oordeelsvorming zijn gevolgd door de leidinggevenden. Vervolgstep is het actualiseren van ons integriteitsbeleid. Tijdens de VV heidagen is in het kader van het inwerkprogramma gesproken over bestuurlijke integriteit.	
<i>Beveiliging en de centrale hal: in het kader van de informatieveiligheid wordt overwogen om de open toegang van ons gebouw te beperken en nadere veiligheids-maatregelen voor uit te werken. Parallel aan deze acties zijn er initiatieven gestart om de hal te upgraden naar een meer op samenwerken gerichte ontmoetingsplaats.</i> <u>Toelichting</u> De veiligheidsmaatregelen voor de Archimedesweg werken we uit. Dit loopt mee in het traject Fysieke Veiligheid voor heel Rijnland. Voor het upgraden van de centrale hal is na overleg met het dagelijks bestuur geen extra budget beschikbaar gesteld.	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 10 resultaten)	Score
<i>Rijnland zet zich in als maatschappelijk verantwoorde overheid op het gebied van (sociale) duurzaamheid, circulariteit, klimaat en energie, inkoop, innovatie, privacy e.d. In januari 2019 komt er, als uitvoering van de afspraak n.a.v. het RKC rapport, een opinievormend stuk over circulaire economie. (8)</i> <u>Toelichting</u> In het eerste kwartaal heeft de VV over Circulaire Economie gesproken. In opvolging van het nieuwe coalitieakkoord komt er in 2019/2020 een BOB-traject over MVO/circulaire economie.	
<i>Eind 2019 voldoen we aan de participatiewet/quotumwet. Daartoe worden er eind 2019 nog 10 extra participatiebanen gerealiseerd. Daarnaast bieden we werkervaringsplekken aan mensen die verder van de arbeidsmarkt afstaan, zoals statushouders. (7)</i> <u>Toelichting</u> De quotumverplichting voor Rijnland eind 2019 is 20,6 banen. In 2019 zijn er 6,4 banen bijgekomen (een baan staat voor 25,5 uur). Hiermee komt het totaal aantal gerealiseerde banen op 17,9 per 31 december 2019. In 2018 waren dit nog 11,5 banen. Hiermee is het doel voor 2019 net niet behaald.	
<i>Wat betreft Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) en Duurzame Grond-, Weg- en Waterbouw (DGWW) worden uit 'MVI & DGWW 2020 Doelen & Acties' de acties voor 2019 uitgevoerd, geïmplementeerd of opgestart. (8)</i> <u>Toelichting</u> Door het actief communiceren over Maatschappelijk verantwoord inkopen richten we ons dit jaar op de proactieve duurzaamheidscultuur. De MVI-poster met de 7 thema's is gelanceerd; korte interviews met Rijnlanders zijn tot een filmpje gemonteerd en via intranet blijven we aandacht besteden aan inkooptrajecten met succesvolle MVI resultaten. Het uitvoeren, implementeren of opstarten van overige acties voor de komende maanden liggen in lijn met de ambities van MVO binnen Rijnland.	
Wij hebben een moderne informatievoorziening Digitalisering maakt het mogelijk om contacten met burgers en bedrijven, maar ook de interne processen op een andere manier in te richten. De verwachtingen van de samenleving aan de overheid veranderen snel. Informatie wordt in toenemende mate (naast mensen, geld en middelen) gezien als de vierde productiefactor. Steeds slimmere systemen ondersteunen ons werk. De hoeveelheid gegevens die we genereren en beheren neemt enorm toe. Deze ontwikkelingen vatten we samen onder de term Digitale Transformatie. De hoogheemraadschappen van Rijnland en Schieland en de Krimpenerwaard voeren de I&A-werkzaamheden gezamenlijk uit, binnen de organisatie van Rijnland. Daarmee hebben we een robuust I&A-team, wat een randvoorwaarde is om de opgaven vanuit de Digitale Transformatie aan te kunnen. Vanwege de verwachte impact op de organisatie van Rijnland is Rijnland met het aanstellen van een Chief Digital Officer de digitale transformatie concreter zijn gaan aansturen".	
<i>De opgaven vanuit de Digitale Transformatie vertalen we in een digitale agenda. Hierin wordt ons ambitieniveau verwoord en vertaald in een planning en prioritering op hoofdlijnen. Daarbij nemen we de analyse van de Unie ('Basis op orde') mee. Informatieveiligheid en bedrijfscontinuïteit zijn essentiële randvoorwaarden voor de primaire taken van Rijnland. (2)</i> <u>Toelichting</u> Ter voorbereiding op de bestuurlijke visievorming op digitale transformatie hebben we ambtelijk in kaart gebracht wat de relevante ontwikkelingen zijn en hoe Rijnland daarop kan anticiperen. Dit hebben we in samenwerking met Delfland en Schieland en de Krimpenerwaard uitgevoerd. De highlights van de notitie 'basis op orde' van de Unie en de prioriteit voor informatieveiligheid zijn hierin opgenomen.	
<i>Maatregelen op het gebied van informatieveiligheid nemen we risico gebaseerd. We voeren een nieuwe objectgerichte risicoanalyse uit op alle belangrijke objecten. Maatregelen die hieruit voortvloeien worden ingepland. (1)</i> <u>Toelichting</u> De objectgerichte risicoanalyse is uiteindelijk voortvarender gelopen dan bij de tweede burap bekend was. In de tweede helft van het jaar hebben we business-impactanalyses en soms een diepgaande risicoanalyse uitgevoerd op de informatie-objecten/systemen die in de vorige risicoanalyse een hoog risico gescoord hebben. De andere objecten/systemen onderzoeken we in 2020. De risicoanalyses blijven veel inzet vragen.	
<i>Actuele en betrouwbare gegevens zijn van groot belang voor de ondersteuning van het waterbeheer. Rijnland onderzoekt de mogelijkheden om door analyse en nieuwe combinaties de gegevens slimmer in te zetten en meer te benutten. (2)</i> <u>Toelichting</u> Door innovatieve inzet van externen van gespecialiseerde bureaus hebben we ervaring opgedaan met de mogelijkheden van data-analyse en data-science. Samen met andere	

(waar tussen haakjes een getal vermeld is, verwijst dit naar de top 10 resultaten)	Score
waterschappen en Het Waterschapshuis is een ontwikkelprogramma voor dataspecialisten opgezet.	
<i>Inwoners en bedrijven hebben toegang tot alle relevante gegevens en informatie zonder onnodige barrières, dit doen we zoveel mogelijk in de vorm van Open Data. (2)</i> <u>Toelichting</u> Het aanbieden van gegevens en informatie via de kaart op de website is volledig herzien. We hebben een nieuwe omgeving ingericht om zeer actuele data op een veilige, toegankelijke en visueel aantrekkelijke manier aan te bieden. Hiermee worden o.a. actuele waterstanden en waterkwaliteitsgegevens, baggerwerkzaamheden, peilbesluiten, en de legger voor oppervlaktewater en keringen interactief gepresenteerd. Voor het publiceren van gegevens in de vorm van Open Data wordt ernaar gestreefd om dit samen met de andere waterschappen via Het Waterschapshuis te organiseren. Dit is nog in ontwikkeling.	
<i>We werken onder architectuur om nieuwe ontwikkelingen richting en samenhang mee te geven en te kunnen toetsen op kaders. Omdat steeds meer toepassingen als dienst worden ingekocht, professionaliseren we de manier waarop we de relatie met betrokken leveranciers bewaken in de vorm van SLA-management.</i> <u>Toelichting</u> Onder regie van Het Waterschapshuis hebben we een volwassenheidsmeting uitgevoerd op het werken onder architectuur. Hieruit blijkt dat we het eerder geformuleerde niveau "bewust" behaald hebben. Dit geeft richting en focus voor het formuleren van de stappen om te komen tot het niveau "gestructureerd". Het opzetten van SLA-management is nog in ontwikkeling.	
<i>Op landelijk niveau werken we samen in de vorm van Het Waterschapshuis. Gezamenlijk pakken we ook de handschoen bij HWH op om de landelijke Waterschapsarchitectuur WILMA verder te ontwikkelen.</i> <u>Toelichting</u> We nemen waar dat nuttig en nodig is deel aan programma's en projecten van Het Waterschapshuis, zoals bijvoorbeeld de informatieveiligheid en privacy, de invoering van de Omgevingswet en gezamenlijke inkoop van neerslagbeelden, luchtfoto's en hoogte-informatie. We leveren inzet en capaciteit aan o.a. het programma Informatieveiligheid en het programma Organisatie en samenwerking van Het Waterschapshuis, waar de landelijke architectuurontwikkeling is ondergebracht.	

Overig

Energietransitie:

We werken aan energiebesparing, energiemonitoring, zoeken naar mogelijkheden voor energieopwekking en kopen sinds begin 2019 groene stroom in via HVC (wind op zee). Daarnaast werken we samen met de omgeving aan de energietransitie via Regionale Energie Strategieën (RESsen) en pilots voor aquathermie, zoals in Katwijk Hoornes (Smart Polder), Nieuwveen en de Projectlocatie Valkenburg. Er zijn continu (technologische/wettelijke/bestuurlijke) ontwikkelingen in de energietransitie die kansen bieden voor Rijnland. Deze kansen worden nu verkend en vertaald naar bestuurlijke besluitvorming (in 2020) over hoe energieneutraliteit behaald kan worden en op welke wijze een bijdrage kan worden geleverd aan de energietransitie.

Subsidieontvangsten

De volgende lopende en aangevraagde subsidieprojecten zijn bestuurlijk relevant:

Waterveiligheid:

Het HWBP-subsidieproject Versterking IJsseldijk bestaat uit 2 sporen: spoor 1 dijken, spoor 2: kunstwerken. Het subsidietraject voor spoor 1 is in 2019 afgerond en vastgesteld op € 9,7 mln. Spoor 2 is in de verkenningfase. Voor de planuitwerkingsfase wordt in 2020 een subsidieaanvraag ingediend. De HWBP-subsidie van € 3 mln Kustversterking Katwijk wordt in 2020 afgerond. Dit betreft subsidie voor de schaderegelingen. De HWBP-subsidie van € 5,1 mln voor de Parallel Boulevard Noordwijk is in uitvoering. Verder is Rijnland betrokken bij het opstellen van de Europese subsidieaanvraag voor de implementatie Nationale Adaptatie Strategie (NAS).

Voldoende Water:

Ruim € 1,0 mln is toegezegd door de provincie ZH en MRDH voor de Nieuwe Driemanspolder en € 0,36 mln bij de Landschapstafel. De projecten in de Lageveensepolder, Polder de Noordplas en Grote Polder worden uitgevoerd met € 1,3 mln Europese POP-subsidie. Voor de aanleg van de Piekberging Haarlemmermeer is in 2019 een subsidie van € 5,3 mln POP-subsidie toegezegd. Er zijn in 2019 nieuwe POP-subsidie aanvragen ingediend voor Wijde Aa (€ 2,1 mln), Hillegomse Polder (€ 0,46 mln) en Langeraarse Plassen (€ 3,6 mln).

Schoon en gezond water:

Provinciale subsidie van 0,072 mln toegezegd voor verbeteren zwemwaterkwaliteit door blauwalgbestrijding Nieuwe Meer.

Waterketen:

Exploitatiesubsidie van € 1,5 mln subsidie voor zonneweide AWZI Katwijk is in uitvoering en een subsidieaanvraag voor verwijdering medicijnresten op AWZI Leiden Noord is in voorbereiding.

BOD:

Omgevingswet: € 0,28 mln Rijkssubsidie voor implementatie Omgevingswet. Hiervoor is een vaststellingsverzoek ingediend.

Inkoop: € 0,01 mln rijkssubsidie toegekend voor advies bij klimaatneutraal en circulair inkopen.

Personeel: subsidieregeling praktijkleren van € 0,005 mln en Europese subsidie voor het Health Coach Programma van € 0,0125 mln.

Onderhoud monumenten: Monumentensubsidie voor de Hoogeveensemolen, de Kokmolen en de Steektermolen is afgerond en vastgesteld op € 0,03 mln Monumentensubsidie van € 0,2 mln voor het Gemeenlandshuis en Waterschapshuis is in uitvoering. Subsidieaanvraag van € 0,21 mln ingediend bij de provincie Zuid-Holland voor de Ir. De Kock van Leeuwensluis.

Gemeenlandshuis Spaarndam

In maart 2019 zijn de gelden vrijgemaakt om de herontwikkeling op basis van het inrichtingsplan en bestemmingsplan te starten. Doel is een optimaal rendement van het verkopen van het terrein te generen en het deel wat we in eigendom houden kostenneutraal te kunnen beheren.

1.1.6.5 Wat heeft het programma BOD gekost in 2019?

Exploitatiekosten Programma BOD 2019

Programma Bestuur, organisatie en dienstverlening	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Verschil 2019	Verschil na wijziging in %
Netto exploitatiekosten	28,9	28,8	34,2	0,1	0,3%

De exploitatiekosten liggen binnen het programma Bestuur, organisatie en dienstverlening € 0,1 mln hoger dan begroot. Hierna volgt een toelichting op de grootste afwijkingen.

Er is een voordeel van € 0,4 mln veroorzaakt door verkoop van percelen en een voordeel van € 0,3 mln door lagere kosten I&A samenwerking. Het vrijvallen van het hulpfonds levert een voordeel op van € 0,2 mln. Hiertegenover staat € 0,6 mln hogere kosten voor storting wachtgeld en pensioenvoorziening, € 0,4 mln hogere (overige)personeelskosten, € 0,1 mln minder invorderingsopbrengsten en € 0,1 mln hogere verzekeringskosten.

Bruto-investeringsuitgaven Programma BOD 2019

Programma BOD	Werkelijk 2019	Begroot 2019	Begroot 2019 (-/- concern- brede korting)	% van Begroot (-/- concern- brede korting)
Bruto-investeringen (x € 1 mln)	1,6	3,1	2,4	66,7%

De investeringsuitgaven zijn € 0,8 mln lager dan begroot. Bij de verklaring van de afwijkingen wordt de concern brede korting buiten beschouwing gelaten. Hierna wordt daarom € 1,5 mln lagere investeringsuitgaven verklaard.

Ten opzichte van de begroting zijn er de volgende afwijkingen:

- Het volume van de aangevraagde I&A kredieten blijft o.a. achter doordat het opstarten van de projecten langer duurt dan verwacht. Daarnaast komt het achterblijven doordat er veel kleinere projecten zijn, waar per project (kleine) bedragen voor nodig zijn waarover inmiddels de afspraak is gemaakt om daar geen kredieten voor aan te vragen.	€ -/- 1,3 mln
- De werkelijke kosten voor de herontwikkeling van Gemeenlandshuis Spaarndam liggen € 0,3 mln lager dan begroot.	€ -/- 0,3 mln
- Overige kleinere afwijkingen	€ 0,1 mln
Totaal	€ -/- 1,5 mln

1.2 Paragrafen

1.2.1 Ontwikkelingen 2019 ten opzichte van de programmabegroting 2019

Het jaarrekeningresultaat over 2019 bedraagt € 4,9 mln. In 2019 zijn er twee begrotingswijzigingen doorgevoerd. Dit betreft de gemelde resultaten uit de uitgebreide bestuursrapportage en de najaarsbestuursrapportage van per saldo € 0,8 mln. Hiervan is conform het coalitieakkoord € 2,4 mln gestort in de nieuwe bestemmingreserve Schuldreductie en is de bij de najaarsbestuursrapportage gemelde hogere bijdrage HWBP onttrokken uit de egalisatie reserves.

Bij de begroting 2019 zijn spelregels over de bestemmingsreserve baggeren opgesteld. In deze spelregels is geregeld dat opgelopen achterstanden in baggerwerken worden verwerkt in de bestemmingsreserve. Bij de uitgebreide bestuursrapportage is reeds gemeld dat er in 2019 voor € 8,7 mln achterstanden zijn ontstaan. Dat de werkzaamheden achterlopen is het gevolg van overmacht. Door regelgeving op het gebied van de afzet van met PFOS/PFAS verontreinigde grond, kan de bagger niet afgezet worden. Met aanvullende regels zal de ontstane achterstand op een later moment ingehaald moeten worden en daarom is het niet bestede bedrag van € 8,7 mln hiervoor gereserveerd in de bestemmingsreserve baggerwerken. Bij de resultaatverdeling wordt voorgesteld om € 1,3 mln te storten in de bestemmingsreserve baggerwerken, zodat deze op de gewenste hoogte is.

In 2019 is er een positief resultaat van € 4,4 mln door de afwikkeling en liquidatie van de Stichting Beheer van het Gemeeneland (SBG). Tevens zijn er twee erfgoedpanden overgenomen van de SBG. Bij de uitgebreide burap is besloten om het positieve resultaat te storten in een nieuwe bestemmingsreserve Erfgoedpanden. Bij de stichting was dit bedrag als eigen vermogen gereserveerd om de panden tot in lengte van jaren in een goede onderhoudstoestand in stand te houden

Als maatregel om de schuldpositie minder te laten oplopen, is besloten het aantal eigen uren op investeringsprojecten geleidelijk te verminderen en op termijn terug te brengen tot nul. In de Nota vaste activabeleid 2018 is specifiek omschreven van welke rollen van medewerkers in investeringsprojecten de uren worden geactiveerd. Dat wil zeggen dat de kosten hiervan, net als van de aannemers op de balans worden gezet als investering en dat hierop geleidelijk wordt afgeschreven overeenkomstig de economische levensduur van de investering. De VV heeft de genoemde nota vastgesteld en mag de hierin gestelde regels dan ook zelf wijzigen. In 2018 is uit het voordelig exploitatieresultaat een bestemmingsreserve minder activeren watergebiedsplannen gevormd. Om de reserve te benutten, worden met ingang van 2019 geen uren meer op de watergebiedsplannen geactiveerd. Bij de uitgebreide bestuursrapportage is besloten om de loonkosten die in 2019 worden ingezet voor watergebiedsplannen (€ 2,4 mln.) te dekken uit de hiervoor opgerichte bestemmingsreserve. Bij de bestemming van het jaarrekeningresultaat 2019 zal het restant van deze bestemmingsreserve minder activeren watergebiedsplannen worden overgeheveld naar de nieuwe bestemmingsreserve Schuldreductie. Daarnaast is, om te zorgen dat de te activeren lasten in 2019 de begroting niet overschrijden en daarmee gehandeld wordt overeenkomstig eerder beleid aangaande houdbare waterschapsfinanciën, bij de uitgebreide bestuursrapportage besloten om de uren van vakspecialisten over 2019 niet langer op investeringsprojecten te activeren. Dit is ook in lijn met het coalitieakkoord.

Voor het overige zijn er geen afwijkingen van de uitgangspunten en grondslagen, zoals deze voor de programmabegroting zijn gehanteerd.

De grootste afwijking t.o.v. de begroting na wijziging betreft met name hogere opbrengsten Waterschapsbelastingen € 3,3 mln en lagere kosten voor rente en afschrijvingen € 2,2 mln.

Corona

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie leidt tot ongekende omstandigheden. Voor de aanpak van COVID-19 kijken wij wat we, aanvullend op de landelijk maatregelen van het Rijk, kunnen doen. Dit raakt veel beleidsterreinen van onze organisatie. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van de landelijke en lokale maatregelen en naar zoveel mogelijk continuïteit van de reguliere werkzaamheden en van noodzakelijke (digitale) besluitvorming en hebben daarvoor de nodige interne maatregelen genomen.

1.2.2 Paragraaf incidentele baten en lasten

No.	Omschrijving (bedragen x € 1. mln)	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019
		€	€	€
	Saldo baten en lasten	6,6	1,7	-/- 9,6
12.	Onttrekkingen aan bestemmingsreserves	5,9	5,9	3,5
13.	Egalisatie van tarieven	7,7	7,7	6,1
14.	Toevoeging bestemmingsreserves	-/- 15,3	-/- 15,3	0,0
15.	Toevoeging egalisatie reserves	0,0	0,0	0,0
16.	Resultaat	4,9	0,0	0,0
	Waarvan incidentele baten en lasten:			
	Verkoopopbrengsten	7,4	6,2	4,2
	Nabetaling pensioenpremie	-/- 0,4	-/- 0,4	0,0
	Afwikkeling SBG erfgoedpanden	4,4	4,2	0,0
	Opbrengst waterschapsbelastingen over oude jaren	4,2	2,6	0,0
	Vrijvallen "Hulpfonds"	0,2	0,0	0,0
	Anti- afhaaksubsidie oude jaren	-/- 0,6	0,0	0,0
	Incidentele baten en lasten	15,2	12,6	4,2
	Mutaties reserves	-/- 1,7	-/- 1,7	9,6
	Totaal incidentele baten en lasten	13,5	10,9	13,8
	Structureel resultaat	-/- 8,6	-/- 10,9	-/- 13,8

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat het voordelig resultaat van € 4,9 mln (begroot € 0,0) mln uit een voordelig incidenteel resultaat bestaat van € 13,5 mln (begroot € 13,8) en uit een nadelig structureel resultaat van € 8,6 mln (begroot € 13,8). Het structurele resultaat wordt volledig gedekt uit de verkoopopbrengsten en uit de afwikkeling SBG erfgoedpanden.

1.2.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Omschrijving	Saldo per 01-01-2019	toevoegingen (t.l.v. exploitatie)	onttrekkingen	Overheveling	Saldo per 31-12-2019
Overige bestemmingsreserves					
Reserve subsidie aanleg natuurvriendelijke oevers	0,2	-	-	-	0,2
Reserve frictiekosten SPP	2,0	-	0,2	-	1,8
Reserve PFOS saneringen	2,3	-	0,1	-	2,2
Reserve minder activeren watergebiedsplannen	6,6	-	2,4	-/- 4,2	-
Reserve baggerwerken	10,7	8,7	3,1	-	16,3
Reserve erfgoedpanden	-	4,2	-	-	4,2
Reserve schuldreductie	-	2,4	-	4,2	6,6
Totaal overige bestemmingsreserves	21,8	15,3	5,8	-	31,3

Omschrijving	Saldo per 01-01-2019	toevoegingen (t.l.v. exploitatie)	onttrekkingen	Overheveling	Saldo per 31-12-2019
Voorziening wachtgeld- en pensioenverplichtingen DB	6,5	0,9	0,4	-	7,0
Totaal voor arbeidsgelateerde verplichtingen	6,5	0,9	0,4	-	7,0
Voorziening sanering Kwakkelwei	0,2	-	-	-	0,2
Totaal voor overige onderhoudswerkzaamheden	0,2	-	-	-	0,2
Voorziening deelname baggerdepot Meergrond	-	-	-	0,2	0,2
Totaal overige voorzieningen	-	-	-	0,2	0,2
Totaal Voorzieningen	6,7	0,9	0,4	0,2	7,4

In de vastgestelde nota reserves en voorzieningen is het ontstaan, het doel en de omvang aangegeven. De onttrekkingen aan de reserves zijn gelijk aan de begroting na wijziging. De uitgaven ten laste van de voorzieningen betreffen de werkelijke uitgaven na aftrek van subsidies/bijdragen. Een nadere specificatie is in de toelichting op de balans opgenomen.

Rijnland heeft een deelneming in MeerGrond. Het kapitaal van MeerGrond is negatief. Rijnland participeert hierin voor 1/3 deel. In 2018 was de negatieve participatie ad € 0,2 mln verantwoord onder de overlopende passiva. In 2019 is deze overgeheveld naar de voorzieningen.

1.2.4 Personele paragraaf

Het personeelsbeleid van Rijnland is geënt op de organisatiedoelstellingen. Ook in 2019 zijn belangrijke (bestuurlijke) thema's als participatie, deregulering, dienstverlening, innovatie en duurzaamheid leidend geweest bij de invulling en uitvoering van het personeelsbeleid. Onderstaand de belangrijkste resultaten.

Strategische Personeelsplanning (SPP)

Het anticiperen op en aansluiten bij de ontwikkelingen in de omgeving is van groot belang voor Rijnland. Om dit te faciliteren, werken we met een Strategisch Personeels Plan (SPP). Het SPP brengt in kaart welke externe en interne ontwikkelingen invloed hebben op de kerntaken van de organisatie en vervolgens mogelijk op de formatie, functies, rollen en de benodigde (organisatie)competenties.

Gezien het groeiende belang van een goede en passende personele bezetting in een tijd van veel veranderingen, is met ingang van 2018 de SPP als jaarlijks proces opgenomen in het organisatiestatuuut en de planning & control-cyclus van Rijnland.

Er is vooral uitgebreid aandacht besteed aan het kwalitatieve deel van SPP: wat vragen alle veranderingen van medewerkers op het gebied van kennis en competenties? Hierover is met de teamleiders gesproken, aan de hand van veranderthema's en de impact daarvan op hun team.

Veranderingen en ontwikkelingen die onder andere aan bod zijn gekomen:

- Digitale transformatie
- Uitkomsten Waterbedrijf van de toekomst
- Ontwikkelingen in de verschillende vakgebieden
- Wendbaarheid

Begin 2020 maken de teamleiders een analyse van de veranderopgave: het gat tussen de huidige en de toekomstige situatie en formuleren ze maatregelen om de verandering te bewerkstelligen.

Participatiewet

Rijnland is in 2016 gestart met de uitvoering van de Wet Banenafspraken, als een onderdeel van de Participatiewet. Het gaat hierbij om het realiseren van banen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het ervoor zorgen dat deze medewerkers duurzaam geplaatst en begeleid worden.

In 2019 zijn er 6,4 banen bijgekomen. Hiermee komt het totaal aantal gerealiseerde banen op 17,9 per 31 december 2019. In 2018 waren dit nog 11,5 banen. Het doel voor 2019 was 20,6 banen. Hiermee is het doel voor 2019 net niet behaald.

Mobiliteit

Om concreet invulling te geven aan een flexibel en toekomstbestendig personeelsbestand, is in 2019 een boost gegeven aan mobiliteit met de introductie van het LoopbaanLab. Doel van het LoopbaanLab is, in eerste instantie, om het bewustzijn van medewerkers te vergroten als het gaat om het belang van loopbaanontwikkeling. Tegelijkertijd bevordert het LoopbaanLab de interne doorstroom met een gerichte inzet van (loopbaan)instrumenten. Gerekend vanaf de introductie in april, hebben al meer dan 100 Rijnlandse medewerkers het LoopbaanLab weten te vinden. Ook zijn we in 2019 gestart met het aanbieden van de workshop Talent in Beeld, om het persoonlijk leiderschap op dit vlak te stimuleren.

Integriteit

De actieve rol van het management bij het levend houden van het thema integriteit is verder ontwikkeld: Het afgelopen jaar heeft het voltallig management de training 'managen van integriteit' gevolgd. Daarbij is een model aangereikt (en ook mee geoefend) hoe dilemma's bespreekbaar te maken om een moreel juiste afweging te maken. Daarnaast is geoefend hoe te handelen wanneer een integriteitsschending plaatsvindt.

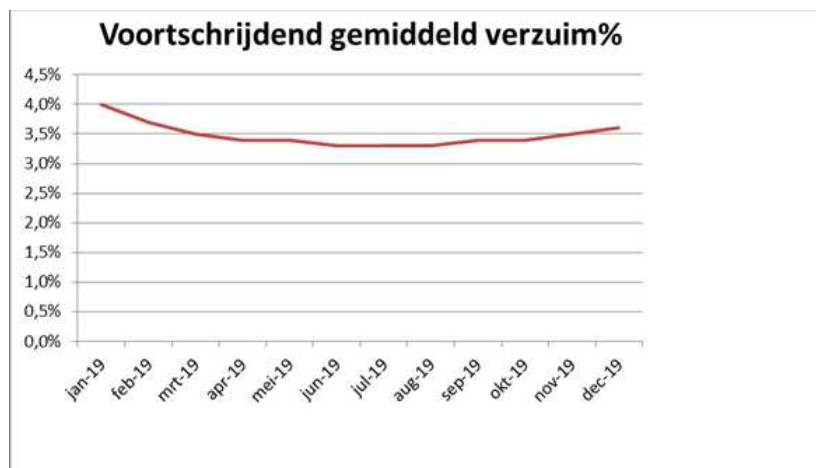
In totaal hebben negen medewerkers een beroep gedaan op de vertrouwenspersonen van Rijnland. In drie gevallen betrof dit een vermoeden van integriteitsschending en in één geval betrof het een vermoeden van ongewenste omgangsvormen. Deze bestonden uit verzoeken tot ondersteuning bij het bespreekbaar maken dan wel om informatie. De overige vijf contacten betroffen arbeidsgelateerde zaken. Alle contacten hebben niet geleid tot een formele melding/klacht.

Ziekteverzuim

Het totale verzuimpercentage in 2019 was 3,6%. Dit is een daling ten opzichte van 2018 met 0,6% punt. Deze daling wordt ingegeven door een lager aandeel van langdurige uitval (langer dan 44 dagen). Het verzuimpercentage openbaar bestuur en overheidsdiensten (bron CBS) bedroeg in 2018 5,6%. Landelijke cijfers over 2019 zijn op dit moment nog niet beschikbaar.

De meldingsfrequentie is het gemiddeld aantal ziekmeldingen per medewerker per jaar. De totale meldingsfrequentie in 2019 was 0,9 in 2018 was dit 1,2.

Naar aanleiding van de in 2018 geïntroduceerde verzuimaanpak hebben alle teams een workshop verzuim en gedrag gevolgd. Het nieuwe verzuimbeleid gaat uit van eigen verantwoordelijkheid en legt het accent op wat een medewerker nog wèl kan.

Veilig en Gezond werken

De Risico Inventarisaties op locaties van Zuiveren zijn nagenoeg gereed. Men is begonnen aan het nemen van maatregelen die uit de inventarisaties voortkomen. Bij Watersystemen lopen de Risico Inventarisaties nog tot halverwege 2020 door.

In het kader van het actualiseren van de Rijnland brede RI&E zijn geselecteerde medewerkers gevraagd een vragenlijst in te vullen. De uitkomsten hiervan zijn verwerkt in de Rijnland brede RI&E. Nadat een Plan van Aanpak is gemaakt wordt de Rijnland brede RI&E getoetst door een externe Arbokerndeskundige.

Formatie en personeelsbestand

Het personeelsbestand zag er op 31-12-2019 als volgt uit (werkelijke bezetting):

Personeelsbezetting naar geslacht	Personen 2018	Fte 2018	personen 2019	Fte 2019
Mannen	507	491,9	530	518,5
Vrouwen	221	189,1	232	200,6
Totaal	728	681	762	719,1

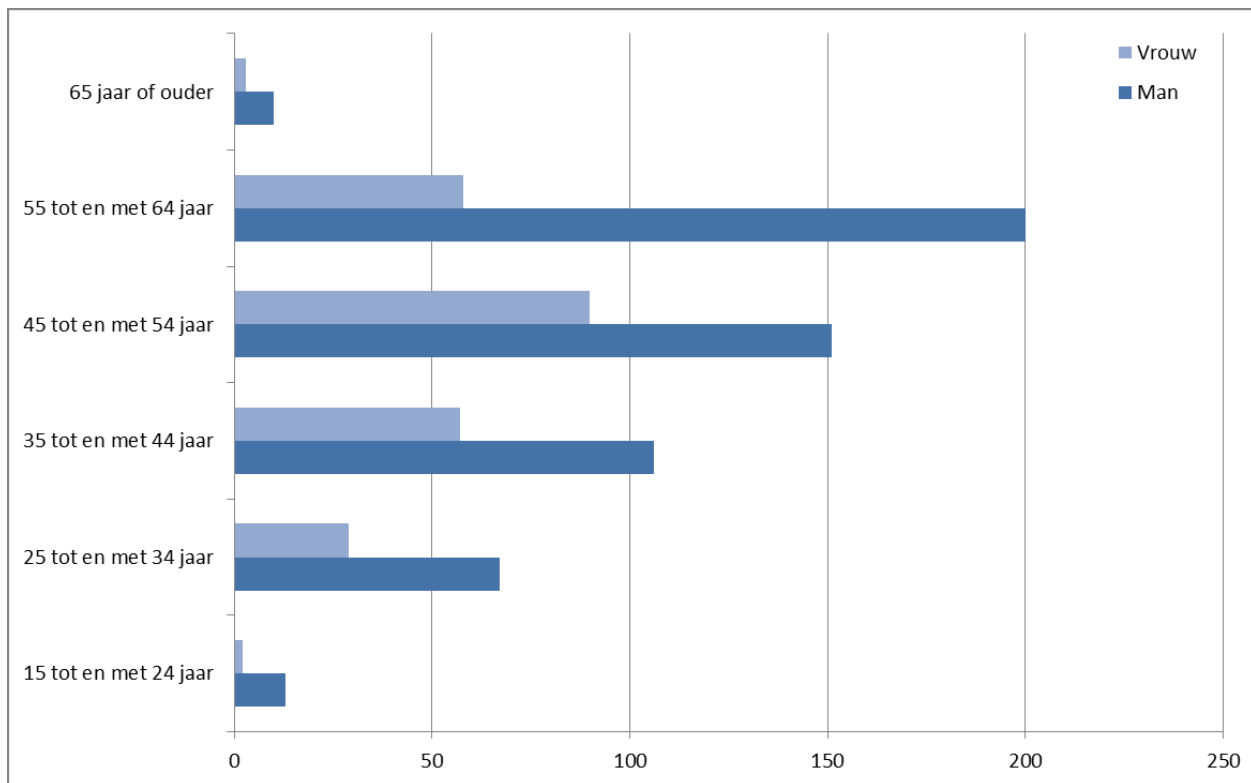
In-, door-, en uitstroom personeel	2017	2018	2019
In dienst getreden	37	100	86
Functiewijziging	46	25*	122
Uit dienst getreden	44	54	52

**Dit aantal is gebaseerd op Kwartaal 2 t/m kwartaal 4 2018, door de invoer van een nieuwe registratiemethode ontbreken gegevens van het eerste kwartaal.*

Leeftijdsopbouw

Onderstaande grafiek laat de leeftijdsopbouw zien per 31-12-2019. Ondanks de stijging van de AOW leeftijd is als gevolg van de vele instroom in 2019 de gemiddelde leeftijd weer licht gedaald. Het is noodzakelijk om een verjonging van ons personeelsbestand te bewerkstelligen om daarmee over een duurzaam inzetbare bezetting te beschikken en een toekomstbestendige organisatie te vormen. Dit krijgt ook aandacht binnen Strategische Personeelsplanning.

Gemiddelde leeftijd	2017	2018	2019
Mannen	49,3	49,0	48,6
Vrouwen	46,3	46,4	47,1
Totaal	48,4	48,2	48,1

Opleidingskosten

Kosten	2018	2019
Opleidingskosten begroot	€1.638.798	€ 1.760.086
Opleidingskosten realisatie	€1.580.651	€ 2.021.681

1.2.5 Waterschapsbelastingen

Belastingopbrengsten

De belastingcampagne 2019 is grotendeels volgens planning verlopen. Ook in 2019 werden door de Belasting Samenwerking Gouwe-Rijnland (BSGR) de nodige inspanningen verricht om de processen en belastingbestanden verder te verbeteren. Zo werd software ontwikkeld om leveringen uit de Kamer van Koophandel automatisch te kunnen verwerken. In het kader van de Algemene Verordening Gegevensbeheer (AVG) werd het mogelijk gegevens AVG-proof uit te wisselen met belastingbetalers en werd aandacht besteed aan het minimaliseren van data. De functionaliteit "Incasso op maat" werd in gebruik genomen. Hiermee kunnen belastingplichtigen zelf bepalen in hoeveel termijnen en op welke dag van de maand bedragen automatisch worden afgeschreven.

Voor het zevende jaar op rij ontving de BSGR een goedkeurende ISAE 3402 verklaring (een gestructureerd risicomanagement model dat de validiteit en betrouwbaarheid van de belastingprocessen waarborgt).

Opbrengsten

De totale bruto belastingopbrengst bedraagt € 210,6 mln. (begroot na wijziging: € 206,9 mln.) Het verschil wordt veroorzaakt door hogere opbrengsten bij de ingezetenenomslag (€ 0,2 mln), omslag gebouwd (€ 1,4 mln), zuiveringsheffing huishoudens (€ 0,7 mln), zuiveringsheffing bedrijven (€ 1,4 mln) en verontreinigingsheffing bedrijven (€ 0,5 mln) en een lagere opbrengst bij de omslag ongebouwd (€ 0,5 mln).

Kwijtscheldingen/oninbaar

Het verloop van kwijtschelding/oninbaar is als volgt:

Indicatoren kwijtschelding/oninbaar	Rekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2018
Kwijtschelding			
Aantal woonruimten ingezetenenomslag	29.505	29.000	29.897
Aantal v.e. zuiveringsheffing	58.379	58.000	59.201
Kwijtgescholden bedrag x € 1,00	6.498.682	6.426.400	6.528.456
Oninbaar x € 1,00			
Ingezetenen	340.593	316.200	343.634
Gebouwd, Ongebouwd en Natuurterreinen	108.503	0	154.790
Zuiveringsheffing en Verontreinigingsheffing	606.249	464.800	762.613
Totaal oninbaar	1.055.345	781.000	1.261.037

Kwijtschelding

Er zijn in totaal 35.169 (2018 – 35.660) verzoeken ingediend.

Deze verzoeken worden zoveel mogelijk via het Inlichtingenbureau getoetst en automatisch afgehandeld (54,4%). Het percentage toegewezen verzoeken is met 81,6% iets lager dan vorig jaar (82,1%). Doordat iets minder kwijtscheldingsverzoeken zijn ingediend en toegewezen ligt het bedrag wat gemoeid is met de kwijtschelding in 2019 iets lager dan in 2018 (€ 6,5 mln).

Net als vrijwel alle waterschappen voert Rijnland een ruim kwijtscheldingsbeleid (100% van de bijstandsnorm). Het zijn vooral gebruikers van woonruimten die kwijtschelding krijgen voor de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing. Per 2013 zijn de kwijtscheldingsmogelijkheden van waterschappen verder verruimd voor zelfstandigen zonder personeel (ZZP-ers) en door de kosten voor kinderopvang erbij te betrekken. Rijnland laat het beleid rondom kwijtschelding uitvoeren door de gemeenschappelijke regeling BSGR (Belasting Samenwerking Gouwe-Rijnland). Het beleid is geharmoniseerd met de gemeenten binnen deze samenwerking.

Oninbaar

Het percentage oninbaar is in 2019 0,50% van de bruto belastingopbrengst. Dit ligt onder de norm van maximaal 0,70 % zoals vastgelegd in de dienstverleningsovereenkomst (DVO) met de BSGR en hoger dan het in de begroting 2019 na wijziging opgenomen percentage van 0,40%.

Prestatie-indicatoren	Rekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2018
Perceptiekosten als percentage van de belastingopbrengst	2,98%	3,56%	2,71%
Bedrag oninbaar	1.055.345	781.000	1.261.037
Bedrag oninbaar als percentage van de belastingopbrengst	0,50%	0,40%	0,62%
Bedrag kwijtschelding	6.498.682	6.426.400	6.528.456
Bedrag kwijtschelding als percentage van de belastingopbrengst	3,09%	3,27%	3,20%
Percentage toegewezen kwijtscheldingsverzoeken	81,60%	80,00%	82,10%
Kwijtscheldingsnorm	100,00%	100,00%	100,00%

Netto opbrengsten per categorie

(x € 1 mln)	Jaarrekening	Begroting na wijziging	Verschil	%
1. Opbrengst ingezetenen	54,0	53,8	0,2 V	0,4 % V
2. Opbrengst gebouwd	49,4	48,1	1,3 V	2,7 % V
3. Opbrengst ongebouwd/overigen	4,2	4,1	0,1 V	2,4 % V
4. Opbrengst wegen	2,1	2,8	0,7 N	25,0 % N
5. Opbrengst natuur	0,1	0,1	-	0,0 % V
6. Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	21,8	20,5	1,3 V	6,3 % V
7. Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	70,4	69,8	0,6 V	0,9 % V
8. Opbrengst verontreinigingsheffing	1,0	0,5	0,5 V	100,0 % V
Totaal	203,0	199,7	3,3 V	1,7 % V

Belastingtarieven 2019		
Ingezetenenomslag	€ 105,40	Per woonruimte
Omslag gebouwd	0,0242%	Van de WOZ-waarde
Omslag ongebouwd overig	€ 83,50	Per hectare
Omslag ongebouwd wegen	€ 334,00	Per hectare
Omslag ongebouwd natuur	€ 4,00	Per hectare
Zuiveringsheffing	€ 58,10	Per v.e.
Verontreinigingsheffing	€ 58,10	Per v.e.

Opbrengst gebouwd

Begroot was een toename van de totale WOZ-waarde van 8,5% in verband met areaaluitbreidingen en waardeontwikkeling. In werkelijkheid is de toename iets boven de 10%.

Opbrengst ongebouwd/overigen en wegen

Als gevolg van een uitspraak van de Hoge Raad kan de tariefdifferentiatie wegen niet meer worden toegepast op onverharde weggedeelten zoals bermen en bermsloten.

Met deze uitspraak kon in de begroting 2019 geen rekening meer worden gehouden. Hierdoor is de opbrengst wegen lager en de opbrengst ongebouwd/overigen hoger.

Opbrengst zuiveringsheffing/verontreinigingsheffing bedrijven

Als gevolg van een toename van het aantal bedrijven en het verbeteren van de administratieve processen is de opbrengst hoger dan begroot.

Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens

Door meer nieuwbouw dan was voorzien in de begroting 2019 ligt de opbrengst hoger.

Lastendruk

In 2019 is in de begroting uitgegaan van een lastendrukstijging van 2%.

Debiteurenstand

Op 31 december 2019 is de debiteurenstand openstaande belastingvorderingen € 9,8 mln (2018 € 10,4 mln).

Belastingeenheden	Rekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2018
Ingezetenen, aantal heffingsplichtige woonruimten	544.790	543.000	543.000	538.379
Gebouwd, WOZ-waarden x € 1 mln	203.017	198.904	198.904	184.342
Ongebouwd, aantal heffingsplichtigen hectaren	51.314	49.300	49.300	49.540
Natuurterreinen, aantal heffingsplichtige hectaren	22.954	20.450	20.450	20.559
Wegen, aantal heffingsplichtige hectaren	6.412	8.300	8.300	8.266
Zuiveringsheffing, aantal heffingsplichtige vervuilingseenheden	1.593.457	1.575.000	1.563.000	1.564.322
Verontreinigingsheffing, aantal heffingsplichtige vervuilingseenheden	8.060	8.000	8.000	8.036

1.2.6 Risicoparaagraaf en weerstandsvermogen

In deze paragraaf wordt de stand van zaken behandeld van de in de programmabegroting 2019 gepresenteerde restrisico's en overige niet begrote, optredende risico's in 2019.¹

De algemene reserves hoefden wederom niet te worden ingezet voor onverwachte gebeurtenissen. De exploitatiebegroting kon zelfs via de bestuursrapportages worden verlaagd. Dit laat onverlet dat er zich wel degelijk onverwachte gebeurtenissen hebben voorgedaan, met de langdurige droogte als twijfelgeval; voor het derde achtereenvolgende jaar was hiervan sprake. Andere gebeurtenissen betroffen de stikstofcrisis - die ook voor één Rijnlands project vertraging opleverde - en de uiteindelijk verruimde pfas-norm die praktisch alle baggerwerken heeft vertraagd. De calamiteuze situaties hebben eveneens niet tot begrotingswijzigingen geleid.

De in de begroting 2019 gepresenteerde tactische risico's verliepen als volgt:

Begroting	Risico	Situatie eind 2019	Genomen maatregelen
Divers beleid concreter maken (energietransitie, te renoveren awzi's, realiseren van de KRW-doelstellingen en voldoen aan de externe wateroverlastnormen.	Doorvertaling van beleid naar concrete uitvoeringsmaatregelen en bijbehorende budgetten is minder eenduidig. Gevolg: veel stelposten in begroting ('toekomstig werk') die gedurende het jaar moeten worden ingevuld.	De investeringsstelpost voor 'toekomstig werk' is onbenut gebleven.	- Coalitieakkoord: 11 BOB-trajecten ingezet (VV, juni '19) - Nadere afspraken gemaakt over verbeteren investerings realiteitsgehalte (VV, april '20).
Krappe ingenieurs- en aannemersmarkt	In hoeverre kunnen we het begrote werk binnen de begrotingskaders wegzetten?	Er zijn in 2019 geen aanbestedingen 'mislukt' vanwege te weinig inschrijvingen. Hieruit blijkt dat Rijnland in het algemeen een goede projectpartner is.	Beter afwegingskader gemaakt, inclusief bedrijfswaardenmatrix (VV, april '20).
Beheersing van onderhoud	Continuïteitsproblemen, uitval, spoedreparaties.	De onderhoudskosten lagen substantieel hoger dan begroot. In de buraps is dit reeds verwerkt.	Professioneler assetmanagement

De algehele conclusie is dat de investeringsbegroting 2019 te optimistisch is geweest, los van eerdergenoemde externe factoren. Met de ingezette maatregelen zullen volgende begrotingen een reëlere afspiegeling zijn van wat haalbaar is. Het laat onverlet dat de bedrijfszekerheid van Rijnlands kerntaken ook in 2019 was geborgd.

Gezien het positieve jaarrekeningresultaat was geen onttrekking aan de algemene reserves noodzakelijk. Het niveau van de algemene reserves eind 2019 van €10,5 mln voldoet aan de door de VV gestelde ondergrens van 5% van de netto-exploitatielasten (€ 10,3 mln).

Tijdens de afwikkeling van de jaarrekening 2019 manifesteerde zich in februari 2020 de coronacrisis. Op verzoek van de accountant geeft Rijnland hierbij een zo goed mogelijk inzicht in de mogelijke gevolgen voor de (financiële) continuïteit, in relatie ook tot het weerstandsvermogen. Denk hierbij onder andere aan:

- mogelijk beperking in de uitvoering van de primaire wettelijke taken door ziekte van medewerkers;
- mogelijke risico's op de inbaarheid van openstaande belastingdebiteuren door een onzekere financiële positie bij bedrijven;
- mogelijk hoger ziekteverzuim waarvoor vervanging geregeld moet worden voor cruciale dienstverlening;
- mogelijk extra kosten door het langdurig werken op afstand en de beschikbaarstelling van ICT faciliteiten;
- mogelijk vertraging in de uitvoering van projecten ten opzichte van de begroting;
- operationele risico's – bijvoorbeeld het bemensen van AWZI's.

Vooralsnog is de continuïteit voldoende geborgd en streven we ernaar de vaart erin te houden. De primaire taken vinden zo goed mogelijk doorgang en kunnen net als de overige werkzaamheden worden gefinancierd. Rijnland verleent, net als de andere waterschappen, aan bedrijven uitstel van belastingbetaling. Mocht de situatie verergeren, dan kan Rijnland – gezien de solvabiliteit – een beroep

¹ Restrisico's zijn de risico's die overblijven na genomen of te nemen beheersingsmaatregelen. Een risico hoeft niet per sé een bedreiging te zijn. 2019 laat zien dat Rijnland meerdere kansen heeft „gepakt“ zoals grondverkoop. De aantrekkende conjunctuur heeft geleid tot meer belastingopbrengsten.

doen op de Nederlandse Waterschapsbank of andere financiers. De minimumwaarde voor de algemene reserve is 5%, waar Rijnland aan voldoet. Vooralsnog is er geen reden dit aan te passen en kunnen naar verwachting de risico's worden opgevangen binnen de exploitatiebegroting en het weerstandsvermogen.

In [bijlage 2](#) staat de stand van zaken van de restrisico's. Een overzicht van de meldingen en incidenten gedurende 2019 is terug te vinden in [bijlage 3](#).

1.2.7 Financiering

Voor de financiering van de materiële- en financiële vaste activa maakt Rijnland gebruik van interne middelen zoals reserves en voorzieningen en van in voorgaande jaren afgesloten langlopende geldleningen. Voor zover deze middelen niet toereikend zijn, worden de vaste activa gefinancierd met vlottende schuld en nieuwe langgeldleningen. Vlottende schuld bestaat uit aangetrokken kortgeld en het verschil tussen vlottende activa en de overige vlottende passiva.

Het wettelijke kader hierbij is de Wet financiering decentrale overheden (FIDO) die voorschrijft tot welk bedrag kortlopende geldleningen mogen worden afgesloten. Voor Rijnland betekent deze kasgeldlimiet dat in 2019 de kortgeldschuld gemiddeld per kwartaal maximaal € 53,4 mln mag bedragen.

Overzicht kasgeldlimiet per kwartaal

x € 1 mln	Netto kort- lopende schuld 1e kwartaal 2019	Netto kort- lopende schuld 2e kwartaal 2019	Netto kort- lopende schuld 3e kwartaal 2019	Netto kort- lopende schuld 4e kwartaal 2019
primo maand 1	-49,7	-67,7	-38,0	-55,4
primo maand 2	-52,0	-77,3	-53,0	-52,2
primo maand 3	-68,3	-50,7	-46,3	-17,5
Gemiddeld	-56,7	-65,2	-45,8	-41,7
Kasgeldlimiet (KGL)	53,4	53,4	53,4	53,4
Ruimte onder KGL	0,0	0,0	7,6	11,7
Overschrijding KGL	-3,3	-11,8	0,0	0,0
Begrotingstotaal	232	232	232	232
Percentage	23%	23%	23%	23%
Kasgeldlimiet	53,4	53,4	53,4	53,4

Ook moet aan de in deze wet beschreven renterisiconorm worden voldaan. Uitgangspunt voor het invoeren van deze renterisiconorm is het streven naar een spreiding van looptijden van langgeldleningen met het oog op een beperking van renterisico's. Rijnland voldoet hier ruim aan. Het in 2019 op langgeld afgeloste bedrag ad. € 36,1 mln blijft ruim binnen de renterisiconorm van € 69,7 mln.

Er zijn bij Rijnland in 2019 geen ontwikkelingen die ten opzichte van voorgaande jaren een relevante invloed uitoefenen op het risicoprofiel, de financiële posities, de vermogenswaarden en de geldstromen. Derhalve kan het risicoprofiel van de Rijnlandse financiering als laag worden gekenschetst. In de leningenportefeuille vaste schuld bevindt zich geen enkele lening met de mogelijkheid van renteherziening tijdens de looptijd. Krediet-, koers- en valutarisico's worden niet gelopen. Het gemiddelde rentepercentage van de langgeldportefeuille is 1,776%.

Bij de start van 2019 bedroeg de Rijnlandse financieringsbehoefte € 55,9 mln. In de begroting was rekening gehouden met € 51,5 mln. De financieringsbehoefte is in de loop van 2019 toegenomen tot € 91,3 mln (begroting € 131,8 mln).

De specificatie van de mutatie in de financieringsbehoefte is als volgt:

Mutatie in de financieringsbehoefte 2019	Jaarrekening	Begroting
Beginstand financieringsbehoefte 2019	€ 55,9 mln	€ 51,5 mln
Aflossing langgeldleningen	€ 36,1 mln	€ 31,2 mln
Mutatie reserves en voorzieningen	€ -7,4 mln	€ 9,7 mln
Investerings excl. Baggerwerken (netto)	€ 56,2 mln	€ 89,9 mln
Totaal bestedingen	€ 140,8 mln	€ 182,3 mln
Afschrijvingen	€ 49,5 mln	€ 50,5 mln
Eindstand financieringsbehoefte 2019	€ 91,3 mln	€ 131,8 mln

De dekking van de financieringsbehoefte ultimo 2019 van € 91,3 mln is als volgt:

Dekking financieringsbehoefte 2019	Jaarrekening	Begroting
Nieuwe vaste geldleningen	€ 50,0 mln	€ 78,4 mln
Kortgeldleningen	€ 0,6 mln	€ 53,4 mln
Netto vlottende schuld (excl. Kortgeld)	€ 40,7 mln	€ -
Totaal	€ 91,3 mln	€ 131,8 mln

Rijnlands uitgangspunt bij het aantrekken van vreemd vermogen is een zo voordelig mogelijke financiering van de vaste activa, met inachtneming van de financieringsvoorschriften. Conform het delegatie- en mandaatbesluit is het college van dijkgraaf en hoogheemraden gemachtigd tot het aangaan van geldleningen.

De rentepercentages over 2019 bedroegen:

- langlopende geldleningen	1,787% (begroting: 1,800%)
- nieuw afgesloten langgeldleningen	0,055% (begroting: 1,500%)
- kortlopende geldleningen	-/- 0,258% (begroting: 0,000%)
- Reserves en voorzieningen	0,000% (begroting: 0,000%)
- netto vlottende schuld	0,000% (begroting: 0,000%)

Renteomslag

Er wordt pas overgegaan tot het aantrekken van externe financieringsmiddelen als de liquiditeitspositie van het waterschap daar aanleiding toe geeft. Mede gelet op het bovenstaande worden de beschikbare financieringsmiddelen niet aangewend voor financiering per project maar voor de financiering van het gehele complex van vaste activa. Het omslagpercentage voor 2019 over de boekwaarde per 1 januari is 1,36 (begroot 1,53).

1.2.8 Stand van zaken Rijnlandse verbonden partijen 2019

Rijnland werkt samen met verbonden partijen om gezamenlijk de gestelde doelen te bereiken. Hieronder volgt een overzicht van de verbonden partijen van Rijnland, met de beoogde resultaten voor 2019. Meer informatie per verbonden partij, waaronder de voordelen, belangen en doelstellingen, vindt u op www.rijnland.net/verbonden-partijen

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
<i>1. Gemeenschappelijke Regeling Slibverwerking 2009/HVC</i>	
Verder inzetten op grondstoffenterugwinning, allereerst de realisatie van fosfaatterugwinning. Lobby om vrijstelling Afvalstoffenheffing in stand te houden. Acties ondernemen om vrijstelling van BTW-heffing te bereiken.	Fosfaatterugwinning is nog niet gerealiseerd. Het proces blijkt complexer te zijn dan verwacht. Vrijstelling van Afvalstoffenheffing blijft in stand. Vrijstelling van BTW-heffing is nog niet gerealiseerd. De Belastingdienst heeft hierover nog geen uitsluitel gegeven.
<i>2. De Nederlandse Waterschapsbank</i>	
Voldoen aan de Basel-3 normering. Lobby voor een gematigde norm voor publieke banken voortzetten. Met ingang van 2019 geleidelijk weer dividend uitkeren.	Voor de Basel-3 normering komt een uitzonderingspositie voor publieke banken. De NWB zou daarmee nu al voldoen aan de eisen. Met ingang van 2019 is de uitkering van dividend weer op gang gekomen.
<i>3. Unie van Waterschappen</i>	
Uitvoering van het Bestuursprogramma en Bestuursakkoord Water. Kostenontwikkeling matigen conform de wens van de leden-waterschappen.	De uitvoering van het Bestuursprogramma en het bestuursakkoord Water is voortgezet. De kostenontwikkeling is in 2019 nog gematigd conform de wens van de leden-waterschappen. Met ingang van 2020 is een kostenstijging boven inflatieniveau onvermijdelijk.
<i>4. Het Waterschapshuis (HWH)</i>	
In 2019 werkt HWH volledig als flexibele organisatie, d.w.z. dat HWH zoveel mogelijk gebruikt maakt van ingeleende medewerkers van de waterschappen. HWH implementeert het Koersplan uit 2018. Structurele inrichting van BIWA en privacywetgeving.	In 2019 werkt HWH volledig als flexibele organisatie, d.w.z. HWH maakt zoveel mogelijk gebruik van ingeleende medewerkers van de waterschappen. HWH is gestart met de implementatie van het Koersplan uit 2018. De digitale transformatie krijgt verder vorm en HWH faciliteert de waterschappen daarbij.
<i>5. Belastingssamenwerking Gouwe-Rijnland</i>	
Behoud van de ISAE-verklaring. Het traject naar een meer zakelijke en bedrijfsmatige cultuur wordt voortgezet met aandacht voor kwaliteit van dienstverlening en kostenreductie. Verdergaande automatisering voor het invoeren en optimaliseren van de basisregistraties. De nieuwe kostprijsmethodiek wordt in 2019 volledig ingevoerd. Inzet op geleidelijke groei van het aantal deelnemers.	De ISAE-verklaring (kwaliteitscertificering) is behouden. Verdergaande automatisering voor het invoeren en optimaliseren van de basisregistraties is een aandachtspunt. De nieuwe kostprijsmethodiek is in 2019 volledig ingevoerd. Er zijn geen nieuwe deelnemers toegetreden. Met ingang van 2020 komt de gemeente Leiderdorp erbij.
<i>6. AQUON</i>	
11,7 mln Productiepunten realiseren. Besluit nemen over de business case centrale huisvesting. Indien positief wordt besloten, aanbesteding voor herhuisvesting uitvoeren.	De geplande productie is ruimschoots gerealiseerd. Het besluit over de business case centrale huisvesting is uitgesteld tot het eerste kwartaal van 2020 en daarom is de aanbesteding voor de herhuisvesting nog niet gestart.

Beoogde resultaten 2019	Gerealiseerde resultaten 2019
<i>7. VOF Meergrond</i>	
Instandhoudingskosten van de VOF verder terugbrengen tot het absolute minimum. Na afronden van de MER door de gemeente, de vereiste vergunningen aanvragen en werkzaamheden tot omvorming van het baggerdepot in een deel van Park21 starten.	De instandhoudingskosten van de VOF tot het absolute minimum teruggebracht omdat de werkzaamheden als baggerdepot al in 2016 zijn gestaakt. De gemeente heeft de MER voor Park21 nog niet afgerond. MeerGrond kan daardoor niet verder met het aanvragen van vergunningen en het starten van de werkzaamheden voor het omvormen van het baggerdepot in een deel van Park21.
<i>8. Stichting Beheer Gemeeneland (SBG)</i>	
Onderhoudsplan erfgoedpanden bijwerken en uitvoeren voor de jaarschijf 2019. Onderzoek naar nut en noodzaak stichting afronden en over de toekomst hiervan een besluit nemen.	Het onderhoudsplan voor de erfgoedpanden is bijgewerkt en ten dele uitgevoerd voor de jaarschijf 2019. De meest urgente zaken zijn uitgevoerd. De twee erfgoedpanden zijn aan Rijnland overgedragen en daarmee is het bestaansrecht van de stichting vervallen. De stichting is geliquideerd in 2019 en in januari 2020 SBG uitgeschreven uit het stichtingenregister bij het Handelsregister. De financiële afwikkeling is in 2019 voltooid en het resterend saldo is aan Rijnland overgemaakt.

Toelichting: wat is een verbonden partij?

Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin Rijnland een bestuurlijk en een financieel belang heeft en is een instrument om beleid uit te voeren. Leidend bij het aangaan van een samenwerkingsverband zijn de drie K's, te weten: verbetering van kwaliteit, vermindering van kwetsbaarheid en verlaging van de kosten. Meer informatie is te vinden in de door VV vastgestelde kadernota verbonden partijen op www.rijnland.net/verbonden-partijen

1.2.9 Bedrijfsvoering

Artikel 4.21 van het Waterschapsbesluit vereist dat Rijnland inzicht biedt in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. Deze zaken zijn toegelicht onder het programma Bestuur, Organisatie en Dienstverlening en in de personele paragraaf.

1.2.10 EMU-saldo

In het kader van de Economische en Monetaire Unie (EMU) is onder andere vastgelegd dat het overheidstekort van een lidstaat niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Er is sprake van een tekort als overheden in een jaar meer uitgeven dan ontvangen. Rijnland is als medeoverheid (net als andere decentrale overheden) medeverantwoordelijk voor het Nederlandse EMU-saldo. In Unieverband is daarom afgesproken dat alle waterschappen in de begroting en de jaarrekening een bijlage opnemen waaruit hun bijdrage aan het EMU-saldo blijkt. Lastig hierbij is dat het EMU-saldo is gebaseerd op het door de centrale overheid gehanteerde boekhoudstelsel (het transactiestelsel), terwijl waterschappen net als de andere decentrale overheden het baten- en lastenstelsel gebruiken. De informatie van de waterschappen moet daarom worden 'vertaald' met behulp van het onderstaande overzicht.

EMU-saldo (x € 1 mln)	Jaarrekening 2019		Begroting 2019		Jaarrekening 2018	
1. <u>EMU-exploitatiesaldo</u>						
Jaarrekening resultaat		4,9		0,0		0,3
Bij: Rente toevoeging reserves		0,0		0,0		0,0
Bij: Toevoeging aan reserves		15,4		0,0		21,0
Af: Onttrekkingen aan reserves	-/-	13,6	-/-	9,6	-/-	2,0
		6,7		9,6		19,3
2. <u>Invloed investeringen</u>						
Bruto-investeringsuitgaven	-/-	62,8	-/-	94,3	-/-	81,2
Investeringssubsidies		6,3		4,3		5,0
Verkoop materiële en immateriële activa		0,3		0,0		2,2
Afschrijvingen		49,5		50,6		49,5
	-/-	6,7	-/-	39,4	-/-	24,5
3. <u>Invloed voorzieningen</u>						
Toevoeging aan voorziening		1,2		0,4		10,4
Onttrekkingen aan voorzieningen		0,0		0,0	-/-	15,5
Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-/-	0,4	-/-	0,4	-/-	4,8
		0,8		0,0	-/-	9,9
4. <u>Deelnemingen en aandelen</u>						
Boekwinst		0,0		0,0		0,0
Boekverlies		0,0		0,0		0,0
		0,0		0,0		0,0
Bijdrage Rijnland aan het EMU-exploitatiesaldo		0,8	-/-	49,0	-/-	15,1

Uit het bovenstaande blijkt dat Rijnland op transactiebasis in 2019 minder uitgeeft dan ontvangt. Dit is vooral ontstaan door het achterblijven van investeringen.

Analyse verschillen EMU-saldo op realisatie- en begrotingsbasis

De Unie van Waterschappen, IPO en VNG hebben op 23 mei 2018 met het kabinet afspraken gemaakt over de ruimte in het Nederlandse EMU-tekort voor de decentrale overheden in de periode 2019 tot en met 2022. De totale ruimte voor de decentrale overheden is in 2019 0,4% (2018 0,3%) van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Deze ruimte is ook onderverdeeld: 0,27% gemeenten, 0,08% provincies en 0,05% waterschappen. De ruimte voor de waterschappen van 0,05% BBP leidt met de meeste recente raming van het BBP voor 2019 tot een maximaal EMU-tekort van € 405,9 mln in dat jaar. Dit bedrag is met de vastgestelde verdeelsleutel van de 'geraamde netto-exploitatiekosten van het voorgaande jaar' (2018 dus) verdeeld over de waterschappen. Dit leidt tot een referentiewaarde 2019 voor Rijnland van €28,6 mln. Een referentiewaarde is geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een waterschap in de gezamenlijke ruimte voor de decentrale overheden heeft. Tot nu toe was de ruimte voor decentrale overheden voldoende. In het geval deze ruimte gaat knellen volgt overleg met de minister.

Het aandeel van Rijnland in het EMU-tekort is € 49,8 mln lager dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door een hoger EMU-exploitatiesaldo van € 16,3 mln, een lagere invloed investeringen van € 32,7 mln en een hogere invloed voorzieningen van € 0,8 mln.

1.2.11 Topinkomens

Op grond van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) moet melding worden gemaakt van het totaal van uitkeringen indien deze meer bedragen dan de in deze wet gestelde Norm. In 2019 is dit niet voorgekomen. Verder dienen de volgende gegevens te worden gemeld van de Secretaris Algemeen Directeur (SAD):

Naam:	C.M. v.d. Wiel
Functie	SAD
Aanvang en einde functievervulling in 2019	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband in fte	1
Dienstbetrekking?	Ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 144.896
Beloningen betaalbaar op termijn (werkgeversdeel pensioen)	€ <u>20.538</u>
Totaal Bezoldiging	€ 165.434
Toepasselijk WNT-maximum	€ 194.000
Motivering indien overschrijding	n.v.t.
Gegevens 2018	
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband 2018 (in fte)	1
Dienstbetrekking?	Ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 141.788
Beloningen betaalbaar op termijn (werkgeversdeel pensioen)	€ <u>18.642</u>
Totaal Bezoldiging	€ 160.430
Toepasselijk WNT-maximum	€ 189.000

2. Jaarrekening 2019 Algemeen**2.1 Exploitatierekening naar programma's (bedragen x € 1 mln)**

No.	Omschrijving	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
		€	€	€	€
	Netto kosten van de programma's				
1.	Waterveiligheid	30,3	29,5	27,0	28,8
2.	Voldoende water	49,3	51,2	56,1	33,2
3.	Schoon en gezond water	9,2	9,7	9,7	8,5
4.	Waterketen	78,7	78,8	79,0	73,6
5.	Bestuur, organisatie en dienstverlening	28,9	28,8	34,2	32,8
	Totaal netto kosten van de programma's	196,4	198,0	206,0	176,9
	Waterschapsbelastingen	203,0	199,7	196,4	196,2
	Resultaat voor bestemming	6,6	1,7	-/- 9,6	19,3
	Onttrekkingen aan reserves	5,9	5,9	3,5	0,7
	Egalisatie van tarieven	7,7	7,7	6,1	1,3
	Toevoeging bestemmingsreserves	-/- 15,3	-/- 15,3	0,0	-/- 20,1
	Toevoeging egalisatie reserves	0,0	0,0	0,0	-/- 0,9
	Nog te bestemmen resultaat	4,9	0,0	0,0	0,3

Door de invoering van de wet modernisering waterschapsbestel zijn de activiteiten van Rijnland ondergebracht in vijf programma's. Het betreft:

1. Waterveiligheid
2. Voldoende water
3. Schoon en gezond water
4. Waterketen
5. Bestuur, organisatie en dienstverlening (BOD)

Analyse begrotingsoverschrijding per programma

Van de programma's Voldoende water, Schoon en gezond water en Waterketen zijn de netto lasten lager dan of gelijk aan de begroting na wijziging. Deze programma's hebben derhalve geen begrotingsoverschrijding.

De netto lasten van het programma Waterveiligheid zijn € 0,8 mln (2,7%) hoger en van het programma BOD € 0,1 mln (0,3%) dan de begroting na wijziging. Dit valt ruim binnen de marge van 10% en betreft dus geen onrechtmatigheid. De middeleninzet past binnen het vastgestelde beleid en uit het positieve resultaat blijkt dat hiervoor de benodigde financiële ruimte elders binnen de begroting gevonden is. Een toelichting van de overschrijdingen wordt gegeven in [hoofdstuk 1.1.2.5](#) voor waterveiligheid en in [hoofdstuk 1.1.6.5](#) voor BOD.

2.2 Exploitatierekening naar taken (inclusief toelichting)

(bedragen x € 1 mln)

Omschrijving	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
	€	€	€	€
<u>Zuiveringsbeheer</u>				
Netto-kosten	91,8	92,1	93,3	87,0
Dividenden en overige algemene opbrengsten	-/- 1,0	-/- 0,3	-/- 0,3	0,0
Onvoorzien	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal netto-lasten	90,8	91,8	93,0	87,0
<u>Waterschapsbelastingen</u>				
Kwijtschelding en oninbaar	-/- 4,0	-/- 3,8	-/- 3,8	-/- 4,1
Belastingopbrengsten	96,2	94,0	90,7	90,2
Totaal waterschapsbelastingen	92,2	90,2	86,9	86,1
Resultaat Zuiveringsbeheer	1,4	-/- 1,6	-/- 6,1	-/- 0,9
Onttrekkingen aan reserves	0,2	0,2	0,2	0,4
Egalisatie van tarieven	5,9	5,9	5,9	1,0
Mutatie bestemmingsreserves	-/- 4,5	-/- 4,5	0,0	0,0
Toevoeging egalisatie reserves	0,0	0,0	0,0	-/- 0,9
Nog te bestemmen resultaat	3,0	0,0	0,0	-/- 0,4
<u>Watersysteembeheer</u>				
Netto-kosten	106,6	106,5	113,3	89,9
Dividenden en overige algemene opbrengsten	-/- 1,0	-/- 0,3	-/- 0,3	0,0
Onvoorzien	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal netto-lasten	105,6	106,2	113,0	89,9
<u>Waterschapsbelastingen</u>				
Kwijtschelding en oninbaar	-/- 3,6	-/- 3,3	-/- 3,3	-/- 4,1
Belastingopbrengsten	114,4	112,8	112,8	114,2
Totaal waterschapsbelastingen	110,8	109,5	109,5	110,1
Resultaat Watersysteembeheer	5,2	3,3	-/- 3,5	20,2
Onttrekkingen aan reserves	5,7	5,7	3,3	0,3
Egalisatie van tarieven	1,8	1,8	0,2	0,3
Mutatie bestemmingsreserves	-/- 10,8	-/- 10,8	0,0	-/- 20,1
Toevoeging egalisatie reserves	0,0	0,0	0,0	0,0
Nog te bestemmen resultaat	1,9	0,0	0,0	0,7
Totaal nog te bestemmen resultaat	4,9	0,0	0,0	0,3

Nog te bestemmen resultaat Zuiveringsbeheer

Voor het nog te bestemmen resultaat Zuiveringsbeheer van € 3,0 mln wordt voorgesteld om het positieve resultaat uit de belastingopbrengst zuiveringsheffing van € 2,0 mln toe te voegen aan de reserve schuldreductie. Daarnaast wordt voorgesteld om totaal € 0,3 mln toe te voegen aan de bestemmingsreserves zodat de bestemmingsreserves op de gewenste hoogtes zijn. Er resteert dan een saldo van € 0,7 mln. Voorgesteld wordt om dit te toe te voegen aan de egalisatiereserve zuiveringsheffing.

Nog te bestemmen resultaat Watersysteembeheer

Voor het nog te bestemmen resultaat Watersysteembeheer van € 1,9 mln wordt voorgesteld om van het positieve resultaat van € 1,3 mln uit de belastingheffingen de meevallers van € 1,9 mln toe te voegen aan de reserve schuldreductie en de tegenvallers van € 0,6 mln te onttrekken uit de egalisatiereserves. Daarnaast wordt voorgesteld om totaal € 1,8 mln toe te voegen aan de bestemmingsreserves zodat de bestemmingsreserves op de gewenste hoogtes zijn. Er resteert dan een negatieve saldo van € 1,2 mln. Voorgesteld wordt om dit te onttrekken uit verschillende egalisatiereserves per categorie.

Hierna worden de resultaten ten opzichte van de begroting na wijziging toegelicht.

Toelichting Exploitatierekening naar kostendragers

Zuiveringsbeheer

Netto-lasten

De netto-lasten zijn per saldo € 1,0 mln lager. Dit is voor € 0,6 mln veroorzaakt door een hoger dividend van de Nederlandse Waterschapsbank. Het overige voordeel is naast meerdere mee- en tegenvallers met name veroorzaakt door lagere personeelslasten.

Waterschapsbelastingen

De hogere waterschapsbelastingen van € 1,9 mln betreft een voordeel van € 1,4 mln hogere belastingopbrengsten zuiveringsheffingbedrijven en € 0,7 mln hogere belastingopbrengsten zuiveringsheffing huishoudens. Hier staat een nadeel tegenover van € 0,2 mln door hogere kwijtschelding en oninbaar.

Watersysteembeheer

Netto-lasten

De netto-lasten zijn € 0,6 mln lager dan begroot. Dit wordt vooral veroorzaakt een hoger dividend van de Nederlandse Waterschapsbank.

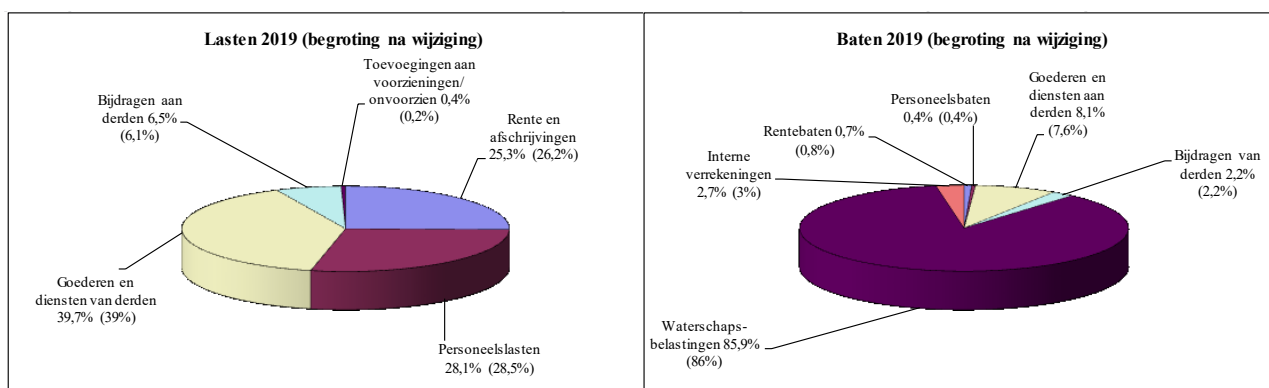
Waterschapsbelastingen

De waterschapsbelastingen zijn € 1,3 mln hoger. Dit betreft met name een voordeel op de categorie gebouwd. Als gevolg van toename van de WOZ-waarden met ca. 10% liggen deze werkelijke opbrengsten hoger dan de gewijzigde begroting. In de gewijzigde begroting 2019 is nog uitgegaan van 8,5% WOZ-waarden ontwikkeling.

2.3 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten (inclusief toelichting)

Bedragen x € 1 mln

No.	Omschrijving	Jaarrekening 2019	Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Jaarrekening 2018
		€	€	€	€
	<u>LASTEN</u>				
1.	Rente en afschrijvingen	58,2	60,4	60,6	58,4
2.	Personeelslasten	64,5	65,6	64,7	63,1
3.	Goederen en diensten van derden	91,2	90,1	94,2	81,2
4.	Bijdragen aan derden	14,9	14,0	12,4	14,3
5.	Toevoegingen aan voorzieningen/onvoorzien	1,0	0,4	0,4	10,1
	<u>Totaal lasten</u>	229,8	230,5	232,3	227,1
	<u>BATEN</u>				
6.	Financiële baten	1,8	1,8	0,6	0,3
7.	Personeelsbaten	0,9	0,9	0,9	0,7
8.	Goederen en diensten aan derden	19,1	17,7	14,6	20,2
9.	Bijdragen van derden	5,1	5,1	0,8	1,1
10.	Waterschapsbelastingen	203,0	199,7	196,4	196,2
11.	Interne verrekeningen	6,5	7,0	9,4	27,9
	<u>Totaal baten</u>	236,4	232,2	222,7	246,4
	<u>Saldo baten en lasten</u>	6,6	1,7	-/- 9,6	19,3
12.	Onttrekkingen aan bestemmingsreserves	5,9	5,9	3,5	0,7
13.	Egalisatie van tarieven	7,7	7,7	6,1	1,3
14.	Toevoeging bestemmingsreserves	-/- 15,3	-/- 15,3	0,0	-/- 20,1
15.	Toevoeging egalisatie reserves	0,0	0,0	0,0	-/- 0,9
16.	Resultaat	4,9	0,0	0,0	0,3

Hierna worden de resultaten ten opzichte van de begroting na wijziging toegelicht.

Toelichting Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

No.	Omschrijving	Jaarrekening	Begroting na wijziging	verschil
1.	Rente en afschrijvingen	58,2	60,4	2,2 V

Het voordelige verschil betreft voor € 0,4 mln lagere rentelasten en voor € 1,8 mln lagere afschrijvingslasten. De lagere rentelasten zijn ontstaan door negatieve rente op kasgeldleningen (€ 0,1 mln) en door lagere rente op langgeldleningen (€ 0,3 mln) doordat er door lagere investeringsuitgaven in 2019 later en minder lang vreemd vermogen aangetrokken is tegen een lager rente percentage van 0,55 (begroot 1,5).

Het voordelige verschil op de afschrijvingslasten van € 1,8 mln hangt samen met de lagere investeringsuitgaven. Hierdoor is in een aantal projecten later opgeleverd en start de afschrijving hiervan later dan waarmee in de begroting rekening was gehouden.

2.	Personeelslasten	64,5	65,6	1,1 V
-----------	-------------------------	-------------	-------------	--------------

Door een langere doorlooptijd van vacatures zijn de uitgaven voor vast personeel € 0,9 mln lager. Hiervan is € 0,3 mln ingezet voor extra inhuur. Ondanks deze extra inhuur zijn per saldo de inhuur kosten € 0,5 mln lager. Daarnaast zijn er overschrijdingen op opleidingskosten € 0,2 mln en op overige personeelskosten waaronder Arbodienst en recruitment € 0,2 mln. Verder is er een voordeel door overige kleine afwijkingen van € 0,1 mln.

3.	Goederen en diensten van derden	91,2	90,1	1,1 N
-----------	--	-------------	-------------	--------------

De overschrijding van € 1,1 mln kan als volgt worden gespecificeerd:

- Hogere onderhoudskosten aan:	
Schonen watergangen	€ 1,0 mln
Sluizen	€ 0,7 mln
Awzi's/awtg's	€ 0,7 mln
Waterkeringen	€ 0,5 mln
- Hogere kosten voor Aquon	€ 0,5 mln
- Hogere verzekeringskosten	€ 0,1 mln
- Lagere kosten voor baggeren	-/- € 1,4 mln
- Lagere energiekosten doordat de teruggaaf op de eerder gemelde energiebelasting hoger uitvalt (-/- € 0,3 mln) en een hoger electriciteitsverbruik (€ 0,2 mln)	-/- € 0,1 mln
- Lagere kosten voor installatiebeheer en onderhoud van hard- en software	-/- € 0,2 mln
- Lagere huurkosten door ontbinding SBG	-/- € 0,2 mln
- Lagere aanschafkosten hard- en software	-/- € 0,2 mln
- Lagere aanschafkosten chemicalien en polymeren	-/- € 0,1 mln
- lagere kosten slibafvoer	-/- € 0,1 mln
- Lagere schoonmaakkosten en onderhoud groenvoorziening	-/- € 0,1 mln
Totaal	€ 1,1 mln

4.	Bijdragen aan derden	14,9	14,0	0,9 N
-----------	-----------------------------	-------------	-------------	--------------

Het nadelige verschil van € 0,9 mln betreft voor € 0,6 mln een subsidie doelmatige werking zuiveringsinstallaties (anti-afhaakregeling) over 2016-2018 en de HWBP bijdrage is € 0,3 mln hoger door indexatie.

5.	Toevoegingen aan voorzieningen/onvoorzien	1,0	0,4	0,6 N
-----------	--	------------	------------	--------------

Door negatieve rente is de storting in de voorziening wachtgeld- en pensioenverplichtingen € 0,6 mln hoger dan begroot.

6.	Financiële baten	1,8	1,8	-
-----------	-------------------------	------------	------------	----------

Het hier verantwoorde bedrag betreft met name het ontvangen dividend van de Nederlandse Waterschapsbank. Dit is gelijk aan de begroting na wijzigingen.

Toelichting Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten

No.	Omschrijving	Jaarrekening	Begroting na wijziging	verschil
7.	Personeelsbaten	0,9	0,9	-

8.	Goederen en diensten aan derden	19,1	17,7	1,4 N
-----------	--	-------------	-------------	--------------

Het voordeel van € 1,4 mln betreft met name een verzameling van meerdere verkopen grond en eigendommen. Ook is het vrijvallen van het hulpfonds ad € 0,2 mln hier verantwoord.

9.	Bijdragen van derden	5,1	5,1	-
-----------	-----------------------------	------------	------------	----------

Het resultaat op bijdragen van derden is per saldo vrijwel nihil. Tegenover een hogere opbrengst van € 0,2 mln uit de afrekening met de SBG staan lagere opbrengsten met name uit het vaarwegbeheer.

10.	Waterschapsbelastingen	203,0	199,7	3,3 N
------------	-------------------------------	--------------	--------------	--------------

Voor een toelichting verwijzen wij u naar de [paragraaf Waterschapsbelastingen](#).

11.	Interne verrekeningen	6,5	7,0	0,5 V
------------	------------------------------	------------	------------	--------------

Het nadeel van € 0,5 mln betreft lagere opbrengst van geactiveerde lasten door het niet meer activeren van uren van vakspecialisten. Bij de uitgebreide burap (VV september 2019) is besloten om ter verbetering van de schuldenpositie de uren van vakspecialisten niet mee te activeren op investeringsprojecten.

12.	Onttrekkingen aan bestemmingsreserves	5,9	5,9	-
13.	Egalisatie van tarieven	7,7	7,7	-
14.	Toevoeging bestemmingsreserves	-/- 15,3	-/- 15,3	-
15.	Toevoeging egalisatie reserves	0,0	0,0	-

Alle mutaties in de reserves zijn verwerkt overeenkomstig de begroting na wijzigingen.

2.4 Balans per 31 december 2019 (inclusief toelichting)

ACTIVA	31.12.2019	31.12.2018
Vaste activa		
1. Immateriële vaste activa	5,8	8,6
2. Materiële vaste activa	641,8	632,3
3. Financiële vaste activa	<u>1,1</u>	<u>1,1</u>
Totaal vaste activa	648,7	642,0
Vlottende activa		
4. <u>Kortlopende vorderingen</u>		
4.1 Belastingdebiteuren	11,7	11,5
4.2 Overige kortlopende vorderingen	<u>7,1</u>	<u>2,7</u>
<u>Totaal kortlopende vorderingen</u>	18,8	14,2
5. <u>Overlopende activa</u>	7,8	3,6
6. <u>Liquide middelen</u>	<u>0,0</u>	<u>0,9</u>
Totaal vlottende activa	26,6	18,7
Totaal activa	675,3	660,7

PASSIVA	31.12.2019	31.12.2018
Vaste passiva		
7. <u>Eigen vermogen</u>		
7.1 Algemene reserves	10,5	10,5
7.2 Bestemmingsreserve tariefegalisatie	28,6	32,7
7.3 Overige bestemmingsresreves	31,3	25,1
7.4 Nog te bestemmen resultaat	<u>4,9</u>	<u>0,3</u>
<u>Totaal eigen vermogen</u>	75,3	68,6
8. <u>Voorzieningen</u>	7,4	6,6
9. <u>Vaste schulden</u>	<u>524,7</u>	<u>510,9</u>
Totaal vaste passiva	607,4	586,1
Vlottende passiva		
10. <u>Netto-vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar</u>		
10.1 Overige kasgeldleningen	0,6	40,6
10.2 Negatieve bank- en girosaldi	35,7	0,0
10.3 Schulden aan leveranciers	7,7	7,9
10.4 Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies	3,9	3,5
10.5 Overige kortlopende schulden	<u>2,3</u>	<u>2,0</u>
<u>Totaal netto-vlottende schulden</u>	50,2	54,0
11. <u>Overlopende passiva</u>	<u>17,7</u>	<u>20,6</u>
Totaal vlottende passiva	67,9	74,6
Totaal passiva	675,3	660,7

Toelichting op de balans per 31 december 2019 (bedragen x € 1 mln)**Vaste activa****€ 648,7**1. Immateriële vaste activa

De boekwaarde van de immateriële vaste activa daalde in 2019 van € 8,6 mln naar € 5,8 mln. Het verloop van de immateriële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:

Omschrijving	Boek- waarde 1-1-2019	Overheveling onderhanden werk	In- vesteringen	Bijdragen van derden	Des- in- vestering	Af- schrijving 2019	Boek- waarde 31-12-2019
IMMATERIELE VASTE ACTIVA							
<u>In exploitatie</u>							
Uitgaven onderzoek en ontwikkeling	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
Bijdragen aan activa in eigendom van bedrijven	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	-0,1
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bijdragen aan activa in eigendom van openbare lichamen	6,2	0,0	0,0	0,0	0,0	3,2	3,0
Bijdragen aan activa in eigendom van overigen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overige immateriële activa	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,4
Totaal immateriële vaste activa in exploitatie	7,2	0,1	0,0	0,0	0,0	3,6	3,7
<u>Onderhanden werk</u>							
Uitgaven onderzoek en ontwikkeling	0,2	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bijdragen aan activa in eigendom van bedrijven	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bijdragen aan activa in eigendom van openbare lichamen	0,9	0,0	0,9	0,5	0,0	0,0	1,3
Bijdragen aan activa in eigendom van overigen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overige immateriële activa	0,3	-0,4	0,9	0,0	0,0	0,0	0,8
Totaal immateriële vaste activa onderhanden werken	1,4	-0,6	1,8	0,5	0,0	0,0	2,1
TOTAAL IMMATERIELE VASTE ACTIVA	8,6	-0,5	1,8	0,5	0,0	3,6	5,8

De boekwaarde "Uitgaven onderzoek en ontwikkeling" betreft het project Actualiseren legger regionale kering.

2. Materiële vaste activa

De boekwaarde van de materiële vaste activa steeg in 2019 van € 632,3 mln naar € 641,8 mln. Het verloop van de materiële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:

Omschrijving	Boek- waarde 1-1-2019	Overheveling onderhanden werk	In- vesteringen	Bijdragen van derden	Des- in- vestering	Af- schrijving 2019	Boek- waarde 31-12-2019
MATERIELE VASTE ACTIVA							
<u>In exploitatie</u>							
Gronden en terreinen	4,7	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	4,7
Machines en apparaten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bedrijfsgebouwen	15,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	2,1	12,8
Woonruimten	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
Grond, weg en waterbouwkundige werken	257,0	14,6	0,0	0,0	0,0	18,6	253,0
Zuiveringstechnische werken	241,3	16,7	0,0	0,0	0,3	23,5	234,2
Overige materiële vaste activa	3,4	3,0	0,0	0,0	0,0	1,6	4,8
Totaal materiële vaste activa in exploitatie	522,1	34,3	0,0	0,0	0,3	45,9	510,2
<u>Onderhanden werk</u>							
Gronden en terreinen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Machines en apparaten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bedrijfsgebouwen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Woonruimten	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Grond, weg en waterbouwkundige werken	85,9	-14,2	41,8	5,8	0,0	0,0	107,7
Zuiveringstechnische werken	21,1	-16,8	16,4	0,0	0,0	0,0	20,7
Overige materiële vaste activa	3,2	-2,8	2,7	0,0	0,0	0,0	3,1
Totaal materiële vaste activa onderhanden werken	110,2	-33,8	61,0	5,8	0,0	0,0	131,6
TOTAAL MATERIELE VASTE ACTIVA	632,3	0,5	61,0	5,8	0,3	45,9	641,8

Investerings in 2019

De in voorgaande overzichten genoemde investeringen over 2019 bedragen voor immateriële en materiële activa totaal € 62,8 mln. Het volgende overzicht geeft de investeringen weer per programma. Dit overzicht is voor de volledigheid inclusief baggerwerken. Baggerwerken worden niet geactiveerd, maar komen ten laste van de exploitatiekosten.

(x € 1 mln)	Werkelijk 2019	Begroot 2019	Begroot 2019 (-/- concern- brede korting)
<u>Bruto-investeringen</u>			
Waterveiligheid	14,6	24,1	21,6
Voldoende water	28,3	44,5	39,6
Schoon en gezond water	2,0	5,1	4,6
Waterketen	16,3	31,8	26,1
Bestuur, organisatie en dienstverlening	1,6	3,1	2,4
Totaal bruto exclusief baggerwerken	62,8	108,6	94,3
Baggerwerken	3,7	13,6	12,7
Totaal bruto inclusief baggerwerken	66,5	122,2	107,0
Bijdragen van derden	-6,3	-4,3	-4,3
Desinvesteringen	-0,3	0,0	0,0
Netto investeringen (inclusief baggerwerken)	59,9	117,9	102,7
Netto investeringen (exclusief baggerwerken)	56,2	104,3	90,0

De werkelijke bruto-investeringen in 2019 ad € 66,5 mln zijn € 40,5 mln lager dan het bedrag van € 107,0 mln waarmee in de begroting (na de concernbrede korting) rekening is gehouden. Bij de najaarsburap is een prognose voor investeringen gerapporteerd van € 76,6 mln. Ten opzichte van de najaarsburap zijn de werkelijke bruto-investeringen € 10,1 mln lager.

De bijdragen van derden ad € 6,3 mln zijn € 2,0 mln hoger dan begroot. Dit betreft vooral een bijdrage voor Dijkversterking Regionale Keringen Dirk I. De desinvesteringen betreffen afboeking van de rest waarde van de grond van AWZI Zandvoort in verband met verkoop.

In de toelichtingen per programma worden toelichtingen op de investeringen gegeven:

[Waterveiligheid](#)

[Voldoende water](#)

[Schoon en gezond water](#)

[Waterketen](#)

[Bestuur, organisatie en dienstverlening](#)

Toetsing kredieten

Uit een interne analyse zijn geen kredietoverschrijdingen van meer dan 10% naar voren gekomen.

Leasecontracten

Voor materiële vaste activa zijn de volgende meerjarige contracten afgesloten:

Omschrijving	Contract- waarde	Startdatum	Looptijd
Huur/lease auto's	€ 1.625.000	01-10-2014	5 jaar met 2x optie 1 jaar verlengen
Huur/service printers (hoofdkantoor en buitenlocaties Multifunctionals)	€ 85.000	01-11-2014	31-10-2020 (geen verlenging meer mogelijk)
Levering Warme Drinkautomaten	€ 16.000	01-05-2013	6 jaar (nu in overbruggingsovereenkomst van 11 maanden)

3. Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan bedrijven	€ 0,8
Leningen aan bedrijven	€ 0,3
Totaal financiële vaste activa	€ 1,1

De kapitaalverstrekkingen aan bedrijven betreft hoofdzakelijk aandelen Nederlandse Waterschapsbank (NWB).

Rijnland heeft een deelneming in MeerGrond. Op 31 december 2019 is het kapitaal van MeerGrond negatief. Rijnland participeert hierin voor 1/3 deel. Voor de negatieve participatie ad € 0,2 mln is een voorziening gevormd.

Viottende activa**€ 26,6**4. Kortlopende vorderingen

Belastingdebiteuren	€ 11,7
Overige kortlopende vorderingen	€ 7,1
Totaal kortlopende vorderingen	€ 18,8

Voor de belastingdebiteuren is rekening gehouden met een voorziening voor oninbaar van € 2,8 mln. Conform andere jaren is voor belastingjaar 2019 rekening gehouden met een percentage voor oninbaar van 0,5% van de netto belastingopbrengst.

Bij de overige vorderingen is geen rekening gehouden met een voorziening voor oninbaar. Alle kortlopende vorderingen zijn direct opeisbaar.

Voor wat betreft de balanspositie eind 2019 kan de financiële impact van de coronacrisis betrekking hebben op de inbaarheid van de (belasting)debiteuren. Vorderingen die per balansdatum door ons als inbaar geschat werden kunnen als gevolg van de crisis gedurende 2020 minder inbaar blijken.

5. Overlopende activa € 7,8

Onder de overlopende activa zijn nog de nog te ontvangen bedragen verantwoord, waarvan de opbrengst ten gunste van 2019 komt. Dit betreft voor € 4,4 mln in 2020 ontvangen belastingopbrengsten 2019 van de BSGR. Tevens zijn hier de vooruitbetaalde bedragen verantwoord die ten laste van 2019 komen.

6. Liquide middelen € 0,0

Drempelbedrag schatkistbankieren

Het is verplicht om overtollige middelen die boven een drempelbedrag komen onder te brengen in 's rijks-schatkist. Het drempelbedrag voor waterschappen is bepaald op 0,75% van de bruto-exploitatie kosten uit de begroting. Voor Rijnland bedraagt het drempelbedrag in 2019 derhalve € 1,7 mln.

Middelen buiten 's Rijks schatkist aangehouden

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1,0 mln)					
2019					
(1)	Drempelbedrag	1,7			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	0,0	0,0	-	0,6
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	1,7	1,7	1,7	1,1
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
2019					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	232,2			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	232,2			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	0,0			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	1,7			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	0,2	4,1	-	55,0
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	0,0	0,0	-	0,6

Bovenstaand overzicht laat per kwartaal het bedrag aan middelen zien dat in het kader van het drempelbedrag buiten 's Rijks schatkist is aangehouden. Er zijn in 2019 geen overtollige middelen ondergebracht in de schatkist.

Vaste passiva

€ 607,4

7 Eigen vermogen

Omschrijving	Saldo per 31-12-2018	Resultaat bestemming jaarrekening 2018	Saldo per 01-01-2019	toevoegingen (t.l.v. exploitatie)	Overheveling	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2019	Voorstel resultaat bestemming 2019	Saldo per 01-01-2020
Algemene reserves									
Algemene reserve watersysteembeheer	7,2	-	7,2	-	-	-	7,2	-	7,2
Algemene reserve zuiveringsbeheer	3,3	-	3,3	-	-	-	3,3	-	3,3
Totaal algemene reserves	10,5	-	10,5	-	-	-	10,5	-	10,5
Bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie									
Egalisatiereserve categorie ingezetenen	10,2	1,8	12,0	-	-	0,3	11,7	-/- 0,6	11,1
Egalisatiereserve categorie gebouwd	8,7	1,9	10,6	-	-	1,6	9,0	-/- 0,5	8,5
Egalisatiereserve categorie ongebouwd/overige	0,5	0,2	0,7	-	-	-/- 0,1	0,8	-/- 0,7	0,1
Egalisatiereserve categorie natuurterreinen	0,7	-	0,7	-	-	0,1	0,6	-	0,6
Egalisatiereserve zuiveringsheffing	12,6	-/- 0,3	12,3	-	-	5,8	6,5	0,7	7,2
Totaal bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie	32,7	3,6	36,3	-	-	7,7	28,6	-/- 1,1	27,5
Overige bestemmingsreserves									
Reserve subsidie aanleg natuurvriendelijke oevers	0,3	-/- 0,1	0,2	-	-	-	0,2	0,1	0,3
Reserve frictiekosten SPP	2,0	-	2,0	-	-	0,2	1,8	0,2	2,0
Reserve PFOS saneringen	2,4	-/- 0,1	2,3	-	-	0,1	2,2	-	2,2
Reserve minder activeren watergebiedsplannen	6,6	-	6,6	-	-/- 4,2	2,4	-	-	-
Reserve baggerwerken	13,5	-/- 2,8	10,7	8,7	-	3,1	16,3	1,4	17,7
Reserve erfgoedpanden	-	-	-	4,2	-	-	4,2	0,2	4,4
Reserve schuldreductie	-	-	-	2,4	4,2	-	6,6	3,9	10,5
Reserve oeverherstel	0,3	-/- 0,3	-	-	-	-	-	-	-
Reserve vitaliteit	-	-	-	-	-	-	-	0,2	0,2
Totaal overige bestemmingsreserves	25,1	-/- 3,3	21,8	15,3	-	5,8	31,3	6,0	37,3
Totaal eigen vermogen	68,3	0,3	68,6	15,3	-	13,5	70,4	4,9	75,3

Het totale eigen vermogen stijgt van € 68,6 mln naar € 75,3 mln. Dit wordt met name veroorzaakt door de in de uitgebreide bestuursrapportage (burap) en in de najaarsburap besloten stortingen in de reserve van totaal € 15,3 mln en door toevoeging van het resultaat van € 4,9 mln. Hiertegenover staan onttrekkingen van € 13,5 mln. Alle onttrekkingen zijn vastgesteld bij de begroting of bij de begrotingswijzigingen in de buraps.

Algemene reserves

Voor de hoogte van de algemene reserves worden de volgende criteria geformuleerd:

1. de algemene reserves moet een ondergrens hebben die is afgeleid van de jaarlijkse exploitatiekosten
2. de weerstandscapaciteit moet een afgeleide zijn van de belangrijkste risico's.

Beseft moet worden dat de hoogte van de algemene reserves eerder een bestuurlijke keuze is dan een bedrijfseconomische afweging; in theorie hoeft een waterschap als autonome overheidsinstantie met een eigen belastingheffing geen algemene reserves aan te houden. De ondergrens van de algemene reserves is bepaald op 5% van de begrote jaarlijkse netto-exploitatiekosten (voor egalisatie). Op basis hiervan zou de hoogte van algemene reserves in totaal minimaal € 10,3 mln. moeten bedragen.

Bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie

Deze reserves hebben tot doel egalisering van de huidige en toekomstige tarieven.

Overige bestemmingsreserveReserve Subsidie aanleg natuurvriendelijke oevers

Per 31 december 2019 is voor aanleg van natuurvriendelijke oevers € 0,3 mln aan subsidies toegezegd waarvan de uitvoering pas in 2020 of later komt. In de resultaatbestemming wordt voorgesteld om € 0,1 mln toe te voegen aan de Reserve om de reserve op hoogte van de toezeggingen te brengen.

Reserve frictie kosten SPP

Bij de resultaatbestemming 2017 is € 2,0 mln gereserveerd als gevolg van SPP. Voorgesteld wordt om de begrote onttrekking van € 0,2 mln bij de resultaatbestemming weer toe te voegen aan deze reserve.

Reserve PFOS saneringen

Voor de kosten van saneringen van de PFOS verontreinigingen op Schiphol is in 2010 een voorziening gevormd. In 2017 is deze voorziening vrij gevallen en is het volledige bedrag gestort in deze reserve.

Reserve minder activeren watergebiedsplannen

In 2018 is besloten om minder kosten vanaf 2019 te activeren voor peilbesluiten / watergebiedsplannen en hiervoor in een voor dit doel opgerichte reserve € 6,6 mln te storten. Overeenkomstig de begroting 2019 is er € 2,4 mln onttrokken uit deze reserve. Bij de najaarsburap is besloten om het restant van € 4,2 mln over te hevelen naar de nieuwe bestemmingsreserve schuldreductie.

Reserve baggerwerken

In 2018 is de voorziening voor baggerwerken omgezet in een bestemmingsreserve. Dit betekent dat de uitgaven vanaf 2019 rechtstreeks via de exploitatierekening verlopen. Dit beperkt de administratieve lasten in relatie tot de verslaggevingsvereisten. De VV beoordeelt net als voorheen kredietvoorstellen over baggerwerken. Bij de uitgebreide bestuursrapportage is besloten om € 8,7 mln te storten in deze reserve. Deze reserve heeft als doel om achterstanden in baggerwerken te financieren. Eind 2019 zijn deze achterstanden bepaald op € 17,7 mln. Door de begrote onttrekking van € 3,1 mln is de hoogte van de reserve € 16,3 mln. Bij de resultaatverdeling wordt voorgesteld om € 1,4 mln toe te voegen aan deze reserve zodat de reserve op gelijke hoogte is als de bepaalde achterstanden.

Reserve erfgoedpanden

Op 1 april 2019 zijn de erfgoedpanden Gemeenlandshuis in Leiden en Polderhuis in Hoofddorp door SBG aan Rijnland terug verkocht. De laatste actieve functie van de stichting (het beheer van de twee panden) is daarmee beëindigd en daarom wordt de stichting in de loop van 2019 opgeheven. De eigendommen, vorderingen en schulden van de stichting moeten daartoe worden afgewikkeld. Een van de posten op de balans van de stichting is een onderhoudsreserve die bedoeld is om de twee genoemde panden tot in lengte van jaren in stand te kunnen houden. Omdat de panden zijn overgedragen, wordt deze instandhoudingsreserve van € 4,4 mln mee overgedragen aan Rijnland. Bij de uitgebreide burap is reeds € 4,2 mln gestort in deze nieuwe bestemmingsreserve. Voorgesteld wordt om bij de resultaatverdeling de resterende € 0,2 mln in deze reserve te storten.

Reserve schuldreductie

Bij de najaarsburap is besloten om het bij de uitgebreide burap gemelde resultaat van € 2,4 mln te storten in deze nieuwe bestemmingsreserve. Daarnaast is besloten om het resterende saldo van de reserve minder activeren watergebiedsplannen van € 4,2 mln over te hevelen naar deze reserve. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan het verbeteren van de schuldpositie zoals in het coalitieakkoord is opgenomen. Eventuele toekomstige voordelen uit de heffingsopbrengsten worden gestort in deze reserve en ingezet voor schuldreductie. De stortingen en onttrekkingen worden per belastingcategorie geormerkt. Bij de resultaatverdeling wordt voorgesteld om de voordelige resultaten uit belastingheffingen van € 3,9 mln te storten in deze reserve. Na de resultaatverdeling is de specificatie per belastingcategorie als volgt:

Reserve schuldreductie Ingezetenen	€ 2,5 mln
Reserve schuldreductie gebouwd	€ 3,3 mln
Reserve schuldreductie ongebouwd/overige	€ 0,3 mln
Reserve schuldreductie natuur	€ 0,0 mln
Reserve schuldreductie zuiveringsheffing	€ 4,4 mln
Totaal	€ 10,5 mln

Reserve oeverherstel

Bij de resultaatbestemming 2018 is voorgesteld om deze reserve te laten vrijvallen.

Reserve vitaliteit

Voorgesteld wordt om bij de resultaatverdeling het resterende saldo van het "hulpfonds" in deze reserve te storten. Het hulpfonds vindt zijn oorsprong in 1856-1874 en is gevormd uit bijdragen van medewerkers. Door donaties en door renteopbrengsten is dit fonds gegroeid tot € 0,2 mln. In 2010 is het hulpfonds opgeheven en is er besloten om het saldo in te zetten voor gezondheidsbevorderende maatregelen ten behoeve van het personeel. Tot en met 2018 stond het hulpfonds als kortlopende schuld op de balans. Onze accountant geeft aan dat er hier geen sprake is van een schuld en adviseert daarom om deze schuld vrij te laten vallen via de exploitatierekening en vervolgens via de resultaatbestemming te storten in deze nieuwe reserve. Vanaf 2020 zal deze reserve vervolgens gebruikt worden voor vitaliteit voor medewerkers.

8. Voorzieningen

Omschrijving	Saldo per 01-01-2019	toevoegingen (t.l.v. exploitatie)	onttrekkingen	Overheveling	Saldo per 31-12-2019
Voorziening wachtgeld- en pensioenverplichtingen DB	6,5	0,9	0,4	-	7,0
Totaal voor arbeidsgelateerde verplichtingen	6,5	0,9	0,4	-	7,0
Voorziening sanering Kwakkelwei	0,2	-	-	-	0,2
Totaal voor overige onderhoudswerkzaamheden	0,2	-	-	-	0,2
Voorziening deelname baggerdepot Meergrond	-	-	-	0,2	0,2
Totaal overige voorzieningen	-	-	-	0,2	0,2
Totaal Voorzieningen	6,7	0,9	0,4	0,2	7,4

In de vastgestelde nota reserves en voorzieningen is per voorziening het ontstaan, het doel en de omvang aangegeven.

Voorziening wachtgeld- en pensioenverplichtingen DB

Wegens de nieuwe Waterschapswet moet met ingang van 2009 een voorziening worden aangehouden voor de wachtgeld- en pensioenverplichtingen voor voormalige en huidige (hoog)heemraden van Rijnland en voormalige waterschappen.

Voorziening sanering Kwakkelwei

Bij de verkoop van de Grond Kwakkelwei is vervuiling geconstateerd. Met de koper is overeen gekomen dat de saneringskosten voor maximaal € 0,2 mln t.l.v. Rijnland komen. Voor deze saneringskosten is een voorziening gevormd.

Voorziening deelname baggerdepot Meergrond

Rijnland heeft een deelneming in MeerGrond. Het kapitaal van MeerGrond is negatief. Rijnland participeert hierin voor 1/3 deel. In 2018 was de negatieve participatie ad € 0,2 mln verantwoord onder de overlopende passiva. In 2019 is deze overgeheveld naar de voorzieningen.

9. Vaste schulden

De vaste schulden van € 524,7 mln betreffen onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen.

In 2019 zijn langlopende geldleningen afgesloten van totaal € 50,0 mln tegen een rentepercentage van 0,55. De aflossingen in 2019 bedragen € 36,1 mln. Dit is inclusief de aflossing van de schuld aan de SBG in verband met de opheffing van de SBG. Het gemiddelde rentepercentage van alle langgeldleningen bedroeg per ultimo 2019 1,78% en de gemiddelde looptijd was 12,2 jaar. De totale rentelast op de vaste schulden bedraagt in 2019 € 8,8 mln. Hiervan heeft € 8,7 mln betrekking op binnenlandse banken en overige financiële instellingen en € 0,1 mln betrekking op binnenlandse bedrijven (SBG). Er zijn geen zakelijke zekerheden gesteld voor de vaste schulden.

Flottende passiva**€ 67,9**10. Netto-flottende schulden met een looptijd korter dan één jaar

Overige kasgeldleningen	€ 0,6
Negatieve bank- en giroaldi	€ 35,7
Schulden aan leveranciers	€ 7,7
Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies	€ 3,9
Overige kortlopende schulden	€ 2,3
Totaal kortlopende schulden	€ 50,2

De kasgeldleningen betreffen drie door MeerGrond verstrekte direct opeisbare leningen tegen 0%.

De negatieve bank- en giroaldi betreffen een met de NWB afgesloten rekening-courantovereenkomst. De maximale krediethoogte bedroeg in 2019 € 53,4 mln. De gemiddelde rente voor de rekening-courantovereenkomsten bedroeg over 2019 0,00% (2018: 0,06%).

11. Overlopende passiva € 17,7

Onder de overlopende passiva zijn voor € 12,3 mln verplichtingen opgenomen die zijn opgebouwd in 2019, maar die in 2020 tot betaling komen. Daarnaast zijn hier voor € 5,4 mln vooruit ontvangen bedragen van het Rijk verantwoord waarvan de baten ten gunste van 2020 of later komen. Dit heeft volledig betrekking op vooruit ontvangen bijdragen op investeringswerken. Het volgende overzicht geeft het verloop hiervan weer.

	Saldo 1-1-2019	Toe- voegingen	Aangewend	Saldo 31-12-2018
Verbetering IJsseldijk Gouda	3,4	-1,7	0,9	0,8
Duikers vervangen onder A44	0,2	0,0	0,0	0,2
Drainage in Parallel Boulevard	4,8	0,0	0,5	4,3
Zwemwater en blauwalgenbestrijding 2018	0,0	0,1	0,0	0,1
Totaal	8,4	-1,6	1,4	5,4

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften, zoals opgenomen in hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit en de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slecht genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

1 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de lineaire afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. Eventuele van derden verkregen specifieke investeringsbijdragen worden in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag. Het drempelbedrag voor activeren van investeringen is € 100.000. Het beleid voor de waardering en afschrijving van activa is vastgelegd in de Nota vaste activabeleid.

Onderzoek en ontwikkeling

Deze kosten worden in maximaal 5 jaar afgeschreven.

Bijdragen aan investeringen van derden

Het betreft hier bijdragen die Rijnland aan derden betaalt voor de uitvoering van een investering. De afschrijvingstermijn is ten hoogste vijf jaar, tenzij gemotiveerd wordt dat een andere periode passender is.

Overige immateriële vaste activa

In deze categorie vallen alle overige immateriële vaste activa zoals het opstellen van strategische (water)plannen, het opstellen van peilbesluiten en de kosten van verkiezingen. Hiervoor geldt een afschrijvingstermijn van ten hoogste vijf jaar, tenzij gemotiveerd wordt dat een andere periode passender is. Hierbij is de periode leidend dat de investering waarde oplevert voor de organisatie en de werkprocessen. Voor het opstellen van peilbesluiten wordt een afschrijvingstermijn van 10 jaar aangehouden. Dat is de verwachte gemiddelde termijn dat een peilbesluit actueel blijft. Omdat elke vier jaar verkiezingen worden gehouden, worden de kosten van verkiezingen in vier jaar afgeschreven.

2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de lineaire afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebuikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs kunnen voorts worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten. Met ingang van 2019 wordt er geen rente toegerekend. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht. Het drempelbedrag voor activeren van investeringen is € 100.000. Het beleid voor de waardering en afschrijving van activa is vastgelegd in de Nota vaste activabeleid.

Gronden en terreinen

Omdat grond in het algemeen zijn waarde behoudt, wordt daarop in de regel niet afgeschreven. Dit betekent dat verworven gronden en terreinen ongeacht hun verkrijgingsprijs altijd worden geactiveerd, dus ook als de verkrijgingsprijs lager is dan het drempelbedrag. Een uitzondering hierop wordt gemaakt voor gronden die opgaan in infrastructuur en daardoor in waarde verminderen. De afschrijvingstermijn voor deze gronden is 25-40 jaar.

Machines en apparaten 3-5 jaar

Bedrijfsgebouwen en woonruimte 10-40 jaar

Grond, weg en waterbouwkundige werken 5-40 jaar

Zuiveringstechnische werken 5-25 jaar

Overige materiele vaste activa 3-5 jaar

De genoemde afschrijvingstermijnen zijn richtlijnen. Als afschrijvingstermijn wordt de termijn zoals aangegeven bij de kredietaanvraag overgenomen.

3 Financiële vaste activa

Met uitzondering van de deelneming in MeerGrond v.o.f. zijn de kapitaalverstrekkingen aan bedrijven en de leningen aan bedrijven opgenomen tegen nominale waarde. De invloed van Rijnland in MeerGrond is van zodanige betekenis ($1/3^e$ belang en $1/3^e$ zeggenschap) dat de deelneming in deze vennootschap onder firma is gewaardeerd tegen $1/3$ van de netto-vermogenswaarde. MeerGrond exploiteerde een baggerdepot dat sinds de zomer van 2018 gesloten is. Voor het depot wordt nu een nieuwe bestemming gezocht.

4 Reserves en voorzieningen

Het beleid ten aanzien van de vorming, de besteding en de omvang van de reserves en voorzieningen is vastgelegd in de Nota reserves en voorzieningen.

Reserves

Voor de hoogte van de algemene reserves zijn de volgende criteria geformuleerd:

1. De algemene reserves moet een ondergrens hebben die is afgeleid van de jaarlijkse exploitatiekosten.
2. De weerstandscapaciteit moet een afgeleide zijn van de belangrijkste risico's.

De bestemmingsreserves zijn reserves waaraan de VV een bepaalde bestemming heeft gegeven. Een onderdeel hiervan zijn de egaliseringsreserves die dienen om ongewenste schommelingen in de belastingtarieven op te vangen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De voorziening voor wachtgeld- en pensioenverplichtingen voor (voormalige) dagelijks bestuur is echter tegen de contante waarde van de (al opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd.

Voorzieningen worden gevormd wegens:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op balansdatum onzeker is, maar redelijkerwijs te schatten;
- op balansdatum aanwezige risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, indien die kosten hun oorsprong vinden in het begrotingsjaar of een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot een gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren (art. 4.54 van het Waterschapsbesluit).

5 Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

6 Vlottende activa en passiva

De vorderingen, overlopende activa en passiva, liquide middelen en de kortlopende schulden zijn op basis van de nominale waarden gewaardeerd. Bij de belastingdebiteuren wordt voor de verwachte oninbaarheid een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt berekend door van de netto belastingopbrengst, met behulp van ervaringscijfers, een percentage te reserveren.

7 Interne verrekeningen

De onttrekkingen aan voorzieningen en de geactiveerde lasten worden hier verantwoord. De onttrekkingen aan voorzieningen hebben betrekking op de vrijval in situaties dat voorzieningen te omvangrijk zijn in relatie tot het doel waarvoor zij zijn gevormd of in het geheel niet meer nodig zijn. De geactiveerde lasten betreffen de kosten van het inzetten van eigen en ingehuurd personeel aan investeringen. Met ingang van 2019 wordt hier geen (bouw)rente meer toegerekend.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen en rechten**1 Niet verschenen termijnen investeringswerken**

De verplichtingen ad € 45,8 mln per 31 december 2019 van nog niet verschenen termijnen betreffende investeringswerken zijn niet in de balans opgenomen.

2 Contract verplichtingen

De waarde van de lopende contracten met een Europese aanbesteding bedroeg in 2019 € 250,0 mln.

3 Garant- en borgstellingen

Ten behoeve van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. heeft Rijnland borgstellingen afgegeven overeenkomstig onderstaand overzicht.

Bedragen x € 1 mln	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	% waarvoor borgstelling is verleend	Borgstelling	Restant bedrag van de geldlening 01-01-2019	Restant bedrag van de geldlening 31-12-2019
Borg voor onderhandse leningen					
HVC/DRSH Zuiveringsslib NV	33,5	100%	6,7	10,1	6,7
Unie van Waterschappen	6,0	6,94%	0,4	5,8	5,5
Borg voor kortlopende schulden (negatieve banksaldi)					
Gemeenschappelijke regeling Aquon	7,0	16,38%	1,1		
HVC/DRSH Zuiveringsslib NV	0,0	100%	0,0		
Unie van Waterschappen	2,0	6%	0,1		
	48,5		8,3	15,9	12,2

De borgstelling voor kortlopende schulden is bepaald op basis van het maximale krediet.

Vanaf de toetreding tot de gemeenschappelijke regeling staan de waterschappen garant voor de financiering van de activiteiten die HVC ten behoeve van de waterschappen uitvoert. Een verdere aanpassing c.q. uitbreiding van de garantstelling zal plaatsvinden afhankelijk van besluitvorming over (financiering van) nieuwe investeringen ten behoeve van de waterschappen. Met een aandeelhouderschap type B met een beperkte aansprakelijkheid zijn de risico's beperkt tot de slibverbrandingsactiviteiten. De Waterschapswet laat andere taken niet toe.

De aandeelhouders B staan volledig garant voor de slibverbrandingsinstallatie zoals dat voorheen ook bij DRSH het geval was. De garantstelling loopt terug conform de afschrijving van de installatie en de aflossing van de hiervoor aangegane leningen. Omdat de aandeelhouders van HVC uitsluitend bestaan uit gemeenten en waterschappen die zorgen voor afzet zekerheid, worden de risico's als klein beoordeeld. De waterschappen zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de activiteiten, maar hebben bij een evt. garantstelling een regresrecht op de andere waterschappen voor hun aandeel.

Gebeurtenissen na balansdatum

Het COVID-19 (Corona) virus heeft geen financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019, maar wel voor naar verwachting veel beleidsterreinen van onze begroting 2020 en mogelijk voor de jaren daarna. Hoe groot de financiële impact zal zijn is nu onmogelijk te bepalen. Voor wat betreft de balanspositie eind 2019 kan de impact met name betrekking hebben op de inbaarheid van de (belasting)debiteuren. Vorderingen die per balansdatum door ons als inbaar geschat werden kunnen als gevolg van de crisis gedurende 2020 minder inbaar blijken. Deze onzekerheid is bij de balanspost vorderingen toegelicht. We monitoren onze risico's en die van onze partners voortdurend. Onze organisatie loopt geen risico voor de continuïteit. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren.

2.5 Topinkomens

Op grond van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) moet melding worden gemaakt van het totaal van uitkeringen indien deze meer bedragen dan de in deze wet gestelde Norm. In 2019 is dit niet voorgekomen. Verder dienen de gegevens te worden gemeld van de Secretaris Algemeen Directeur (SAD). Deze gegevens zijn te vinden paragraaf [1.2.11 Topinkomens](#)

3. Overige gegevens

3.1 Controleverklaring

Accountants

Aan de verenigde vergadering van
Hoogheemraadschap van Rijnland

Baker Tilly (Netherlands) N.V.
Bijster 39
Postbus 3814
4800 DV Breda

T: +31 (0)76 525 00 00
F: +31 (0)76 525 00 50

breda@bakertilly.nl
www.bakertilly.nl

KvK: 24425560

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: de algemene vergadering van hoogheemraadschap van Rijnland

A. Verklaring over de in het Programma-Jaarverslag 2019 opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van hoogheemraadschap van Rijnland te Leiden gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het Programma-Jaarverslag 2019 opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2019 als van de activa en passiva van hoogheemraadschap Rijnland op 31 december 2019 in overeenstemming met artikel 98a van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader, dat op 25 september 2019 is vastgesteld door de algemene vergadering.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de exploitatierekening naar programma's, naar taken en naar kosten- en opbrengstensoorten over 2019;
- 2 de balans per 31 december 2019;
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen; en
- 4 De Toelichting Wet Normering Topinkomens

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit, het controleprotocol geldend van 01-01-2009 en het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van hoogheemraadschap Rijnland zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in

Baker Tilly (Netherlands) N.V. trading as Baker Tilly is a member of the global network of Baker Tilly International Ltd., the members of which are separate and independent legal entities.

Alle diensten worden verricht op basis van een overeenkomst van opdracht, gesloten met Baker Tilly (Netherlands) N.V., waarop van toepassing zijn de algemene voorwaarden, gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nr. 24425560. In deze voorwaarden is een beperking van aansprakelijkheid opgenomen.

Accountants

Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 2.450.000. De bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 5.2 van het Waterschapsbesluit¹.

Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2019. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 5.3 van het Waterschapsbesluit.

Wij zijn met de algemene vergadering overeengekomen dat wij aan de algemene vergadering tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 100.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

B. Verklaring over de in het Programma-Jaarverslag 2019 opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten het Programma-Jaarverslag 2019 andere informatie, die bestaat uit:

- jaarverslag, waaronder de programmaverantwoording en de paragrafen; en
- Bijlagen waarin het overzicht investeringen, de restrisico's en de meldingen en incidenten 2019 zijn opgenomen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van artikel 98a van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in artikel 109 lid 3 sub d van de Waterschapswet en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie waaronder het jaarverslag in overeenstemming met artikel 98a van de Waterschapswet en hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

Accountants

C Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening**Verantwoordelijkheden van het dagelijks bestuur en de algemene vergadering voor de jaarrekening**

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het dagelijks bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving, waaronder verordeningen, opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in het normenkader, dat op 25 september 2019 is vastgesteld door de algemene vergadering.

In dit kader is het dagelijks bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het dagelijks bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het dagelijks bestuur afwegen of de financiële positie voldoende is om het waterschap in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het dagelijks bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

De algemene vergadering is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, hoofdstuk 5 van het Waterschapsbesluit, het controleprotocol dat geldend vanaf 01-01-2009, het Controleprotocol WNT 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
 - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
 - dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen,het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

Accountants

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het dagelijks bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het dagelijks bestuur gehanteerde afweging dat het waterschap in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het waterschap haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het waterschap de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van het waterschap, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van het waterschap. Op basis hiervan hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Wij communiceren met de algemene vergadering onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Baker Tilly (Netherlands) N.V.

Was getekend,

drs. R. Opendorp RA

PROGRAMMAJAARVERSLAG

2019

BIJLAGEN

Bijlage 1 Overzichten investeringen

Bijlage 1-1 Overzicht af te sluiten VV-Kredieten per 31 december 2019 (x € 1.000) Blad 1

Omschrijving subproject	Krediet	Werkelijke uitgaven	Onder- of overschrijding	Werkelijke opbrengsten	Toelichting
Kadeverbetering Polder Nieuwkoop langs water*	5.914	6.183	-269	217	Hogere kosten door extra onvoorziene restpunten
Kadeverbetering Grietpolder*	4.070	4.205	-135	54	Overschrijding door vertraging in de planning bij restpunten van de damwand.
Haarlem - 5 polders*	92	92	0	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet DIRK I uitgevoerd.
Haarlemmermeer Cruquiusweg*	33	35	-2	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet DIRK I uitgevoerd.
Hemmeerpolder*	880	879	1	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet DIRK I uitgevoerd.
Doespolder*	211	211	0	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet DIRK I uitgevoerd.
Piekberging Haarlemmermeer grondverwerving en voorbereiding*	12.026	12.026	0	38	De grondverwerving voor de Piekberging Haarlemmermeer is afgerond. Dit krediet is losgekoppeld van het krediet voor de realisatie van de piekberging omdat men destijds de bouwrente zo laag mogelijk wilde houden.
Verwijderen Sifon Nieuwkoop en doortrekken Schoutenvaart*	1.624	1.626	-2	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet WGP Midden uitgevoerd.
PG Leiden 5x overname*	1.431	1.423	8	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet poldergemalen I uitgevoerd.
Contract 2d Stuw Graan voor Visch*	291	192	99	0	Lagere kosten door zeer gunstige aanbesteding en geen onttrekking uit de risicoreservering
Polder Adegeest*	50	50	0	0	De voorbereidende werkzaamheden zijn binnen het cluster poldergemalen II uitgevoerd. Project is teruggegeven aan OG i.v.m. nog niet heldere indeling van het poldergebied.
Baggeren Zijkanaal F (Halfweg)	300	27	273	27	Na inspectie van de watergang was het niet noodzakelijk om te baggeren.
AWZI Velsen renoveren	24.946	24.863	83	37	Is conform scope uitgevoerd.
AWTG Velsen Zuid renovatie*	3.005	2.945	60	0	Is conform scope uitgevoerd. Restant krediet is overgeheveld naar AWTG Velsbroek.
AWZI Leiden ZW uitbreiding*	18.850	19.280	-430	0	Het inregelproces gaf in de nazorgfase diverse onvolkomenheden die hersteld moesten worden voor optimalisatie van het zuiveringsproces.
AWZI Velsen automatisering*	2.691	2.691	0	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet PA uitgevoerd.
AWZI Alphen Noord automatisering*	2.264	2.264	0	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet PA uitgevoerd.
AWZI Katwijk automatisering*	2.204	2.204	0	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet PA uitgevoerd.
AWZI Lisse automatisering*	1.335	1.335	0	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet PA uitgevoerd.
AWZI Nieuwe Wetering automatisering*	826	826	0	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet PA uitgevoerd.
AWZI Haarlem Waarderpolder vervangen procesautomatisering*	78	78	0	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet PA uitgevoerd.
IG Haarlem Parklaan nieuwbouw	2.557	2.614	-57	169	Hogere kosten door langere doorlooptijd van het project.
Influentgemalen Haarlem WP	725	712	13	0	Is conform planning uitgevoerd.
AWTG Sassenheim verplaatsen	550	554	-4	0	Is conform planning binnen de cluster uitgevoerd.
AWZI Nieuwveen vervangen roostergoedverwijderaar*	647	683	-36	0	Hogere kosten door complexere PA-werkzaamheden en oplopende advieskosten.
AWZI Nieuwveen influentpompen renovatie*	498	501	-3	0	Is conform planning en raming uitgevoerd.

* Inclusief goedgekeurde budgetwijzigingen binnen het (cluster)krediet

Bijlage 1-1 Overzicht af te sluiten VV-Kredieten per 31 december 2019 (x € 1.000) Blad 2

Sloop AWZI Hoogmade en Woubrugge*	815	721	94	0	Lagere kosten door gunstige aanbesteding.
Herplaatsen ijzerchloridetanks op AWZI Lisse en Kerk&Zanen*	200	219	-19	0	In het project zaten tegenvallers en het project was complexer dan gedacht. Met name met betrekking tot keuringen, veiligheidsvoorschriften en PA.
Zonneweide AWZI Katwijk	2.450	2.366	84	0	Lagere kosten door gedeeltelijke teruggave BTW op investering die bij de start van het project niet was voorzien. Hierdoor is ook eerder 500K van het oorspronkelijk verleende VV krediet van (2.950K) teruggegeven.
AWZI Zwaanshoek vervangen beluchting*	4.277	4.277	0	0	Is conform planning binnen het clusterkrediet OPAH uitgevoerd.
Reeuwijkse plassen uitvoering afkoppelen polder Goudse Hout	5.505	5.527	-22	2.771	Door de nieuwbouw van het gemaal Willens aan de Goejanvervelledijk was het oude gemaal overbodig. Vanuit de organisatie werd de wens geuit het oude gemaal Willens z.s.m. te slopen en te vervangen door een automatische inlaat. Besloten is om deze werkzaamheden binnen het project Goudse Hout (zat oorspronkelijk niet in de scope) uit te voeren. Hetgeen geresulteerd heeft in een kleine overschrijding.
Zwemwater maatregel EU richtlijn voor 2015	490	488	2	0	
BG Spaardam renovatie	7.600	7.708	-108	26	Extra onvoorziene werkzaamheden in de nazorgfase, met name geluidsbeperkende maatregelen.
H@RM	400	301	99	0	Later in het project zijn diverse onderdelen (deels bewust en deels per abuis) van de exploitatie betaald zoals enkele modules, licentiekosten en directe uren. Tevens zijn enkele gewenste top modules later uit de scope gehaald.
Digitaal 2017	170	166	4	3	
Zoekmachine	150	140	10	0	
Bosbo 2015 upgraden	1.000	1.040	-40	0	Is conform planning uitgevoerd.
Geen spijt maatregelen/Flying Squad 2012	3.635	3.601	34	34	Rijnland breed zijn veel win win kansen opgepakt die snel uitgevoerd konden worden. De nieuwe win win kansen worden conform afspraak betaald uit de exploitatie.
Noordwijk aan Zee maatregelen grondwateroverlast*	948	947	1	4	De geboorde drainage (1e maatregel) is afgerond. Vervolgproject loopt nog.
HAZOP Risico inventarisatie evaluatie	2.350	575	1.775	0	Onderzoek is uitgevoerd. De verdere noodzakelijke maatregelen worden uit de exploitatie betaald.
HAZOP Leiden ZW	650	655	-5	0	Is conform planning uitgevoerd.
Blauwalgenbestrijding 2017	225	169	56	20	Bij een aantal zwemwaterlocaties zijn geen maatregelen uitgevoerd omdat er geen cofinanciering is toegezegd door de gemeente.
Implementatie BlueCielo Meridian	160	176	-16	0	Iets hogere aanbesteding dan begroot. Is conform planning uitgevoerd.
Frederikspolder Noord (deel I)*	430	362	68	0	De scope kon worden uitgevoerd met een lichtere ingreep dan was begroot.
Implementatie privacy wetgeving (AVG)	150	150	0	0	Het project wordt verder betaald uit het exploitatie budget.
Waterschapsverkiezingen 2019	1.300	1.175	125	0	Lagere bijdrage aan Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat dan begroot.
	121.003	119.262	1.741	3.400	

* Inclusief goedgekeurde budgetwijzigingen binnen het (cluster)krediet

Bijlage 1-2

Niet afgesloten VV-kredieten in tegenstelling tot aanbeveling RKC met verklaring (x € 1.000)

Omschrijving	Krediet	Kosten t/m 2018	kosten 2019	Totale kosten t/m 2019	Restant per 1-1-2020	Toelichting
Zwetpolder overdracht gemaal	225	139	0	139	86	De berekeningswijze in de overeenkomst met Sugar City Investments voor gemaal Zwetpolder blijkt onjuist. Er is contact met Sugar City Investments om het laatste deel ad ca. € 40k in rekening te brengen. Wachten is op afsluitende factuur.
5 sluizen Alphen POAA afstoten assets	420	403	0	403	17	In het voorjaar zal definitieve overdracht plaatsvinden. Daarna wordt project afgesloten.
Blue Energy Centrale Katwijk	135	122	0	122	13	Bestuurlijk is per 1 april 2020 de samenwerking opgezegd. De toezeggingen zijn teruggedraaid. Met de opdrachtgever wordt in 2020 vastgesteld hoe decharche te verlenen.
Meetinstrumenten AWZI's	150	0	0	0	150	De scope bepaling en de inventarisatie op alle zuiveringen heeft langer geduurd dan vooraf gedacht. Vervolgens heeft de aanbesteding langer geduurd doordat er aanvullende onderhandelingsprocedure nodig was. In 2020 wordt begonnen met de uitvoering.
Totaal kredieten	930	664	0	664	266	

Bijlage 1-3 Specificatie investeringen 2019 (€ 1.000) Blad 1

Investeringsprojecten per cluster, in € 1.000	Krediet	Werkelijk 2019	Begroot 2019	Werkelijk tm 2019	Totaal prognose
Waterveiligheid					
<i>Onderhandenwerk</i>					
Kustwerk Katwijk	47.000	93	0	46.901	46.971
Verbetering IJsseldijk Gouda	21.180	1.016	2.125	17.006	31.603
Top 25 kadeverbeteringen	25.375	272	0	24.700	24.711
Cluster Dijkversterking Regionale Keringen Dirk I	26.432	6.725	13.696	18.670	32.059
Cluster Dijkversterking Regionale Keringen Dirk II	14.800	4.956	5.525	6.307	16.845
Mjp regionale keringen	18.500	579		579	17.908
Cluster planontwikkeling	7.000	521	750	1.155	7.128
Kunstwerken Spaarndammerdijk	1.850	387	1.250	466	7.476
Totaal onderhandenwerk Waterveiligheid	162.137	14.550	23.346	115.783	184.702
Concernbrede korting Onderhandenwerk			-2.335		
Toekomstig werk Waterveiligheid			800		
Concernbrede korting Toekomstig werk			-200		
Totaal bruto	162.137	14.550	21.611	115.783	184.702
Totaal bijdragen derden		-3.867	-1.420		
Totaal Waterveiligheid netto	162.137	10.683	20.191	115.783	184.702
Voldoende water					
<i>Onderhandenwerk</i>					
Stedelijke waterplannen	5.122	293	972	720	2.190
Boezemgemaal Gouda	20.755	741	500	20.882	21.002
Piekberging N3MP	81.200	15.725	15.170	69.842	80.885
Piekberging Haarlemmermeer	32.374	963	1.062	4.428	27.523
Watergebiedsplannen 1 Noord	7.653	580	1.740	4.454	11.150
Watergebiedsplannen 2 West	9.778	901	2.600	11.134	18.139
Watergebiedsplannen 3 Midden	12.973	1.706	3.805	20.635	35.847
Watergebiedsplannen 4 Zuid	21.178	2.127	5.524	13.902	29.251
Poldergemalen cluster 1	3.548	190	111	3.338	3.398
Poldergemalen cluster 2	25.261	3.302	7.824	6.039	19.634
Boezemgemaal Spaarndam	7.800	164	0	7.708	7.708
Noordwijk a/Zee maatregelen grondwateroverlast	5.546	560	710	1.776	4.876
Kock van Leeuwensluis renovatie	1.465	640	400	640	1.219
Poldergemalen meerjarenraming	1.600	129		129	9.846
Aanschaf mobiele bemaling	525	125		125	444
Overnemen en afstoten assets, sluizen bruggen	1.168	24	616	567	1.151
Overig, o.a. Bosbo en Blue Energy	4.870	113	0	4.802	4.812
Totaal onderhandenwerk Voldoende water	242.815	28.283	41.034	171.120	279.075
Concernbrede korting Onderhandenwerk			-4.103		
Toekomstig werk Voldoende water			3.500		
Concernbrede korting Toekomstig werk			-875		
<i>Baggeren</i>					
Baggerwerken, in voorbereiding en nog te plannen	35.685	3.685	11.960	19.551	47.522
Baggeren meerjarenraming			1.665		
Concern bredekorting Baggeren meerjarenraming			-833		
Totaal baggeren	35.685	3.685	12.793	19.551	47.522
Totaal bruto (incl. baggeren)	278.500	31.968	52.348	190.670	326.597
Totaal bijdragen derden		-2.416	-1.921		
Totaal Voldoende water netto	278.500	29.552	50.427	190.670	326.597

Bijlage 1-3 Specificatie investeringen 2019 (€ 1.000)

Blad 2

Investeringsprojecten per cluster, in € 1.000	Krediet	Werkelijk 2019	Begroot 2019	Werkelijk tm 2019	Totaal prognose
Schoon en gezond water					
<i>Onderhandenwerk</i>					
Watergebiedsplannen 4 Zuid	1.000	14		14	13.185
KRW fase 1 Reeuwijk	6.435	70	40	5.911	5.911
KRW fase 2	17.405	1.211	2.543	3.214	16.019
Cluster planontwikkeling	389	220	600	324	1.124
Cluster landbouw	3.604	432	544	1.015	2.915
Zwemwater en menginstallaties	490	10	0	488	488
Blauwalgenbestrijding	985	29	330	200	1.250
Vispassage BG Spaarndam	1.120	19	501	147	1.120
Doelen overig water	0	0	150	0	0
Totaal onderhandenwerk S&G	31.428	2.004	4.708	11.312	42.012
Concernbrede korting Onderhandenwerk			-471		
Toekomstig werk S&G			423		
Concernbrede korting Toekomstig werk			-106		
Totaal bruto	31.428	2.004	4.554	11.312	42.012
Totaal bijdragen derden		-32	-575		
Totaal Schoon en gezond water netto	31.428	1.972	3.979	11.312	42.012
Waterketen					
<i>Onderhandenwerk</i>					
Veiligwerken	3.250	84	680	1.443	1.453
AWZI Velsen	27.457	899	602	25.617	26.993
AWZI Velsen II	5.465	1.860	1.700	2.782	5.479
AWZI Leiden ZW	19.350	207	0	19.280	19.280
Vervangen procesautomatisering	34.749	4.223	5.792	32.088	33.214
Cluster Katwijk, Noordwijk en Lisse	8.305	98	95	7.844	7.894
Cluster Zuiveren Noord-Holland	14.805	3.931	2.445	10.927	78.417
Cluster Alphen, Nieuwveen en sluitingen	25.196	3.672	2.435	10.912	62.306
Cluster Zwaanshoek, Aalsmeer en Rijsenho	33.430	1.170	800	33.191	33.791
Cluster Leiden, Nieuwe Wetering en Leimuiden	0	0		0	0
Monsternamekasten op AWZI's vervangen	300	195	150	195	295
Meetinstrumenten AWZI's	0	0	600	0	0
Overg, o.a. AWTG's, OAS, GRP + Heemstede	0	0	4	0	0
Totaal onderhandenwerk Waterketen	172.307	16.339	15.303	144.279	269.123
Concernbrede korting Onderhandenwerk			-1.530		
Toekomstig werk Waterketen			16.450		
Concernbrede korting Toekomstig werk			-4.113		
Totaal bruto	172.307	16.339	26.110	144.279	269.123
Totaal bijdragen derden		0	0		
Totaal Waterketen netto	172.307	16.339	26.110	144.279	269.123

Bijlage 1-3 Specificatie investeringen 2019 (€ 1.000)

Blad 3

Investeringsprojecten per cluster, in € 1.000	Krediet	Werkelijk 2019	Begroot 2019	Werkelijk tm 2019	Totaal prognose
BOD					
<i>Onderhandenwerk</i>					
Implementatie Bestuurlijk Informatiesysteem	90	12		58	58
I-projecten	1.020	243	30	858	928
Gemeenlandshuis Spaarndam herontwikkeling	980	63	340	256	956
Wetgeving privacy beheer persoonsgegevens	150	37		150	150
Waterschapsverkiezingen 2019	1.300	1.036	1.150	1.175	1.175
Digitale stelsel omgevingswet	300	216		216	299
Totaal onderhandenwerk BOD	3.840	1.608	1.520	2.713	3.566
Concernbrede korting Onderhandenwerk			-37		
Toekomstig werk BOD			1.560		
Concernbrede korting Toekomstig werk			-678		
Totaal bruto	3.840	1.608	2.366	2.713	3.566
Totaal bijdragen derden		0	-340		
Totaal BOD netto	3.840	1.608	2.026	2.713	3.566
Rijnlandbreed na concernbrede korting					
Onderhandenwerk	648.212	66.468	89.395	464.758	826.001
Toekomstig werk			17.595		
Totaal Rijnlandbreed bruto	648.212	66.468	106.990	464.758	826.001
Totaal bijdragen derden		-6.314	-4.256		
Totaal netto	648.212	60.154	102.734	464.758	826.001
Baggerwerken - via exploitatiebegroting					
Totaal bruto investeringen, exc. Baggeren	35.685	3.685	12.793	19.551	47.522
	612.527	62.783	94.197	445.208	778.479
Totaal Rijnlandbreed bruto	648.212	66.468	106.990	464.758	826.001
Concernbrede korting Onderhandenwerk			8.476		
Concernbrede korting Toekomstig werk			6.803		
Bruto investeringen +/- concern brede korting	648.212	66.468	122.269	464.758	826.001

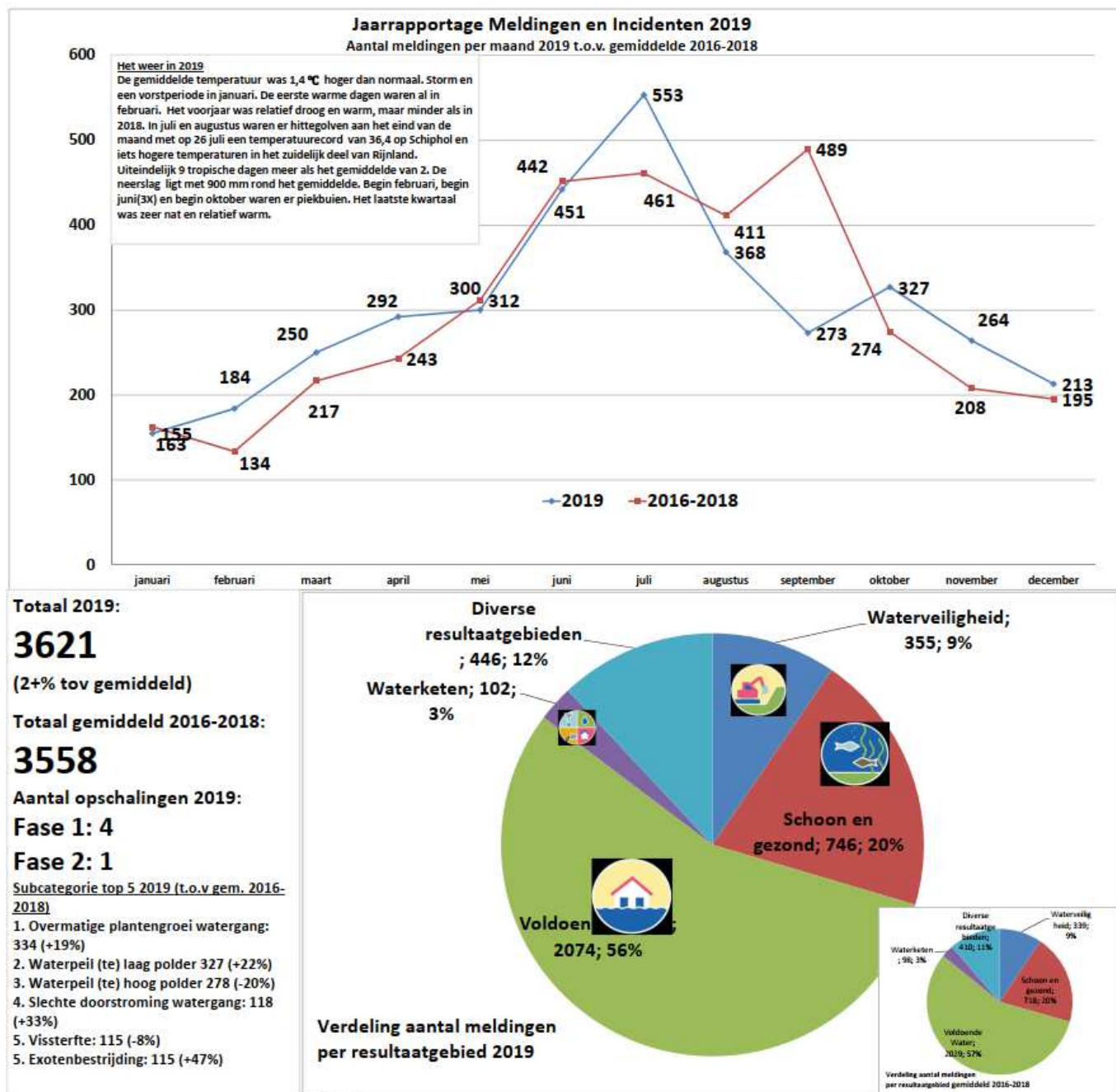
Bijlage 2 Restrisico's

In aansluiting op de risicoparagraaf ([Paragraaf 1.2.6](#)) volgt hieronder een overzicht van de restrisico's. Het college acht deze begroting en de weerstandscapaciteit voldoende robuust om de eventuele gevolgen van de restrisico's te kunnen dekken.

	Omschrijving restrisico (met portefeuilleh.)	Stand van zaken eind 2019
1	Beter overzicht en inzicht in onderhoud (Fierens, Langeslag) De afgelopen jaren liep het correctief onderhoud op, met name in de waterketen. Hoewel kritische assets of delen ervan inmiddels adequaat preventief kunnen worden onderhouden, gebeurt het onderhoud van minder kritische assets overwegend correctief. Rijnland dient (aanvullende) beleidskeuzes te maken over de verhouding correctief / preventief (of: verzorgend), mede ook naar aanleiding van een rekenkamerrapport. Er is nog geen sprake van een integrale business case of plan van aanpak voor de transitie naar planmatig risicogestuurd onderhoud; deze keuze is in 2007 gemaakt en daarna als gegeven beschouwd.	Het budget voor onderhoudskosten is via eerdere besluiten in 2019 tussentijds verhoogd. Ook na deze bijstellingen is sprake van hogere kosten vanwege meer reparaties, storingen en ook meer preventief onderhoud. In de VV van april 2020 is ingegaan op de verdere professionalisering van asset management. In de begroting 2020 is aangekondigd dat de transitie van correctief naar risicogestuurd onderhoud maximaal tien jaar mag duren. Het risico op hogere onderhoudskosten dan begroot blijft hiermee hoog.
2	Pfos-sanering (v.d. Sande) Vanwege het blusmiddelincident op Schiphol in de zomer van 2008 is de bodem onder vijf opslagbassins, waarin tijdelijk blusmiddel bevattend water is opgeslagen, vervuild met pfos. Hoewel Rijnland zichzelf niet verantwoordelijk acht, heeft op 17 juli 2014 de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State het beroep tegen een handhavingsbesluit van de provincie Noord-Holland voor de slibsanering ongegrond verklaard.	Eind 2018 zijn door de provincie pfos-normen vastgesteld voor de bodem en normen voor hergebruik door de gemeente Haarlemmermeer. Dit betekent onder meer dat bij een eventuele sanering een restverontreiniging mag achterblijven en de gebruiksbeperkingen voor grond en bagger zijn afgenomen. Landelijke normen zijn in aantocht, maar zetten het gebiedsspecifieke beleid van betrokken overheden niet opzij. De huidige beheersing van de verontreiniging duurt voort en er is geen reden aan te nemen dat het bevoegd gezag alsnog een saneringsverplichting gaat opleggen. De beheersing leidt namelijk ook tot enige vermindering van het PFOS-gehalte in de bodem. In 2019 is een opdracht uitgezet voor onderzoek naar het milieurendement van een eventuele aanpassing van de beheersmaatregel. Op 8 juli 2019 is het Tijdelijk Handelingskader voor pfas aangeboden aan de Tweede Kamer. Dit kader geeft aan op welke wijze grondverzet kan plaatsvinden en hoe kan worden omgegaan met de afzet van baggerspecie zonder dat de zorgplicht uit de wet bodembescherming wordt overtreden. Opgeschorte baggerwerkzaamheden kunnen via het handelingskader worden hervat.
3	Hogere of lagere kapitaallasten dan begroot? (Kastelein, allen) De grootste kostenpost van Rijnland betreft de kapitaallasten. Een wijziging van 1,0% rente betekent een begrotingsmutatie van € 1,0 mln. De afschrijvingskosten worden mede bepaald door de circa 60 projecten die gedurende 2018 worden opgeleverd. Wijzigingen in de opleverdatum of de projectuitgaven kunnen een significant effect hebben op deze begroting.	Rijnland heeft het benodigde kapitaal voor 2019 tegen een historisch lage rentestand verworven. Mede door achtergebleven opgeleverde investeringsprojecten is per saldo sprake van lagere afschrijvingskosten. Deze materie is in de VV van april 2020 behandeld.
4	Personele (rest)risico's (v. Steensel) De kans bestaat dat het personele budget over 2019 niet toereikend is, gezien uitdagingen zoals een krappe arbeidsmarkt.	De lange doorlooptijd van het vervullen van ruim 80 vacatures gedurende 2019 is een van de belangrijkste oorzaken voor het overschot op het personele budget, ondanks overigens meer inhuuruitgaven. De enigszins jongere formatie was eind 2019 zo goed als op orde, zij het met meer tijdelijk personeel dan begroot.

	Omschrijving restrisico (met portefeuilleh.)	Stand van zaken eind 2019
5	Financiering te herstellen calamiteiten (v.d. Sande, allen) Jaarlijks heeft Rijnland te maken met diverse en uiteenlopende calamiteiten. De oorzaken kunnen zowel extern als intern zijn. De bestrijding en het herstel naar de oorspronkelijke of gewenste situatie vergt een noodzakelijke financiering die vaak niet begroot is. Persleidingbreuken, piekbuien en langdurige droogte zijn terugkerende voorbeelden hiervan.	Gedurende 2019 was 'slechts' sprake van vijf opschalingen. De bekendste was de langdurige droogte inclusief hittegolven. Herstelkosten van de calamiteiten hebben niet geleid tot begrotingswijzigingen, hoogstens tot enkele uitgestelde werkzaamheden. Een nadere toelichting staat in de bijlage over meldingen en opschalingen.
6	Juridische risico's (meerdere poho's) Rijnland heeft diverse rechtszaken c.q. juridische risico's lopen. In bijna alle gevallen is sprake van los van elkaar staande incidenten en lopen (hogere) beroepen, zoals: • Kustversterkingen in Katwijk: claims op nadeelcompensatie. • Gerechtelijke procedures opstalrechten • Diverse arbitrages	• Nadeelcompensatie kustversterking Katwijk: de laatste claims en eventuele beroepen zullen waarschijnlijk doorlopen tot en met 2021. Een en ander wordt gedekt via het HWBP (v.Steensel). • De cassatieprocedure bij de Hoge Raad over opstalrechten is geëindigd in een voor Rijnland positieve. Een en ander liep sinds 2006 (Kastelein). • De wateroverlast uit 2018 leidde tot enkele claims via onder meer de rechtbank. Een en ander is gedekt via de Rijnlandse WA-verzekering (Langeslag). • Een onverwacht betonblok in de H'meer leidde in 2017 tot een aanzienlijke post meerwerk. Rijnland heeft in 2019 de verantwoordelijke partijen aansprakelijk gesteld (Fierens). • Het programma Aanpak Stikstof heeft in één geval tot stopzetten van een project geleid. Bij projecten waar stikstofdepositie een rol kan spelen, maakt de projectorganisatie berekeningen en treft zonodig maatregelen om stikstofdepositie te voorkomen (Langeslag).
7	Meer opbrengsten? (Kastelein) Een positief risico is dat gedurende 2019 sprake is van meer – voornamelijk incidentele – opbrengsten dan begroot. Mede vanwege het voorzichtigheidsprincipe heeft Rijnland niet alle mogelijke incidentele opbrengsten begroot. Het betreft met name boekwinsten op de mogelijke verkoop van terreinen.	Dit positieve risico is uitgekomen. Over 2019 was sprake van meer boekwinsten op verkochte eigendommen (+ € 1,2 mln). De belastingopbrengsten voor met name gebouwd lagen substantieel hoger mede door hogere WOZ-waarden en meer opgeleverde woningen dan begroot.
8	Afvalstoffenheffing (Kastelein) Het kabinet is vooralsnog van plan de vrijstelling van zuiveringsslib voor de afvalstoffenheffing op te heffen, waarschijnlijk vanaf 2020. Via HVC zou Rijnland hierdoor jaarlijks tot € 1,4 mln meer kunnen betalen.	In 2019 was geen sprake geweest van deze afvalstoffenheffing. Gezien de strikt gescheiden verwerking van zuiveringsslib ten opzichte van overig afval ziet de Unie het continueren van de vrijstelling met vertrouwen tegemoet.
9	Tariefdifferentiatie ongebouwd wegen (Kastelein) Een risico dat de verdeling van waterschapslasten raakt de uitspraak van de rechtbank Overijssel over verharde openbare wegen (28-12-2016). De uitspraak is dat de tariefdifferentiatie voor ongebouwd wegen zich alleen mag uitstrekken over verharde weggedeelten, en niet zoals nu inclusief onverharde gedeeltes. Dit zou betekenen dat de belastingcategorie overig ongebouwd een deel van de waterschapsbelasting van de wegeigenaren voor zijn rekening moet nemen.	De tariefdifferentiatie voor verharde openbare wegen mag definitief niet meer kan worden toegepast op de onverharde weggedeelten (o.a. bermen, bermsloten). Hierdoor is het areaal wegen met zo'n 20% afgenomen. Daar staat tegenover dat het areaal ongebouwd is toegenomen (met de onverharde weggedeelten). De gevolgen hiervan zijn in 2019 met terugwerkende kracht verwerkt en hebben geleid tot een onttrekking van € 0,5 mln uit de egaliseringsreserve van de categorie ongebouwd.

Bijlage 3 Meldingen en incidenten 2019

Bijlage 4 Besluit

DE VERENIGDE VERGADERING VAN HET HOOGHEEMRAADSCHAP VAN RIJNLAND;

Gelezen het voorstel van dijkgraaf en hoogheemraden d.d. 31 maart 2020, nr. 20.018097.

Gelet op artikel 106 van de Waterschapswet en de goedkeurende verklaring van de accountant;

B E S L U I T:

1. tot het vaststellen van het programmajaarverslag 2019 van het hoogheemraadschap van Rijnland;
2. tot het vormen van een nieuwe bestemmingsreserve vitaliteit;
3. het voordelig jaarrekening resultaat ad € 4.898.676 als volgt te verdelen:
(ten gunste van)
 - € 3.896.076 ten gunste van de Reserve schuldreductie;
 - € 709.162 ten gunste van de Egalisatiereserve zuiveringsheffing.
 - € 1.361.619 ten gunste van de Reserve baggerwerken;
 - € 201.028 ten gunste van de Reserve vitaliteit;
 - € 160.000 ten gunste van de Reserve frictiekosten SPP;
 - € 111.674 ten gunste van de Reserve Subsidie aanleg natuurvriendelijke oevers;
 - € 171.049 ten gunste van de Reserve Erfgoed panden;
 - € 41.515 ten gunste van de Reserve PFOS saneringen.(ten laste van)
 - € 617.387 ten laste van de Egalisatiereserve overige ongebouwd;
 - € 618.704 ten laste van de Egalisatiereserve ingezetenen;
 - € 516.466 ten laste van de Egalisatiereserve gebouwd;
 - € 890 ten laste van de Egalisatiereserve natuurterreinen;
4. de beschikbaar gestelde investeringskredieten, zoals vermeld in bijlage 1-1 per 31 december 2019 met een restant krediet van € 1,7 mln af te sluiten;
- 5 kredieten met een totaal bedrag van € 0,9 mln waarop in 2019 geen of geringe uitgaven zijn gedaan niet af te sluiten (Bijlage 1-2).

Leiden, 13 mei 2020

De verenigde vergadering,

R.A.M. van der Sande,
dijkgraaf

M. Middendorp,
Secretaris